

اغراز و شکرانہ اغراز

اغراز (۱) میں اپنی اس تالیف کی اعلیٰ کامیابی پر خداوند کریم کا شکر گزار ہوں۔ اور بھیہ بات میرے لئے باعث افتخار ہے کہ اس کا نام میرے آقا کے ولی نعمت حضور پر نور بندگانِ تعالیٰ مدظلہ العالی کے مبارک تخلص کو اپنے سر پر لئے ہوئے ہے اور اس کا آغاز آپ ہی کی مبارک جوہی پہل سالہ کی تقریب میں ہوا۔

(۲) میں ہزارکسلسنی لارڈ ٹیٹو با لقا بھم گورنر جنرل ہند کا شکریہ ادا کرتا ہوں کہ آپ نے براہِ عنایت مجھ کو اجازت عطا فرمائی کہ میں اس کتاب کا ڈومی کشن آپ کے نام نامی سے کروں۔ صاحب رزیڈنٹ حیدرآباد و پٹنہ (۴۲۵۸) مرسلہ نشان مورخہ ۲۴ جون ۱۹۹۹ء مجھ کو اطلاع دیتے ہیں کہ ہزارکسلسنی آپ کا شکریہ ادا کرتے ہیں کہ آپ نے ان کو ایسی عالمانہ تالیف میں انکی یادگار قائم فرمایا۔

اعانت | (۳۳) میں ہر کسنسی و لیسری موصوف کا دل سے شکر گزار ہوں

کہ آپ نے باجلاس کونسل بچہ حکم فرمایا کہ مولف کو اس کتاب کی ہر ایک جلد پر

جس جس طرح وہ شائع ہوتی جاے پان پانسو روپیہ کا انزیمریم (صلہ بالیف) عطا کیا

(۳۴) میں اپنے آقائے ولی نعمت اعلیٰ حضرت والی سلطنت و کن حضور

پر نور سرکار نظام اداہم اللہ اقبالہ کا شکر یہ سجاں و دل ادا کرتا ہوں

کہ سرکار مدوح نے حکم فرمایا کہ سلطنت آصفیہ کے شاہی خزانہ سے بھی مولف کو اس

کتاب کی ہر ایک جلد پر جس جس طرح وہ شائع ہوتی جاے ساتھ سواستی روپیہ کی

اداء عطا کی جاے۔

(۵) حیدرآباد کے امراء عظام سے جناب نواب فخر الملک بہادر

معین المہام صیغہ تعلیمات و عدالت و کوتوالی و امور عامہ کی علم دوستی کا بھی شکر گزار

ہوں کہ آپ نے اپنے خانگی خزانہ سے اس تالیف کی ہر ایک جلد پر سو روپیہ کا

اعزازی انعام مقرر فرمایا ہے۔

شکر یہی | (۶) اگرچہ اس کتاب کی ہر ایک جلد کے پانسو نسخوں کی طبع کا حقیقی صرفہ

بقدر الہامہ سکا عثمانیہ ہے اور معاونین بالقابہم کی امداد کا مجموعہ بھی اسی کے قریب

قریب ہے۔ لیکن محض اس خیال سے کہ پبلک کو نفع پہنچے میں نے جملہ نسخے مطبوعہ

کو بلا لحاظ اپنے نفع کے مع حق تالیف کتاب بلا کسی معاوضہ کے پبلک لائبریری

کے لئے وقف کر دیا ہے۔ معزز ناظرین کتاب پر روشن ہو کہ یہ ۲۸ جلد کی کتاب ہے

اور مؤلف کی بیسی کی وجہ سے کمال اہتمام کے ساتھ سال بھر میں ایک اور مجموعی و جلد شایع ہوتی
 ہیں اور لفظ پر مجھ کو صرف خداوند کریم سے توقع ہے کہ میں اس کتاب کی تکمیل
 اپنی باقی ماندہ عمر میں کر سکوں۔ وہو علی کل شیء قدیر۔

پبلک کافدائی

احمد عبدالعزیز۔ نائٹھی

رخان بہاور شمس العلماء نواب عزیز جنگ بہا)

۱۳۲۱

و کتاب

کتابخانه

۱۰۲۷

بسم الله الرحمن الرحيم

شده الحمد که نوبت به اشاعت هشتمین جلد این کتاب رسید و این دومی جلد است که بحسب ترتیب
 آقای ولی نعمت ما (قدر قدرت سلیمان شوکت - اعلیٰ حضرت جنوری پرنور آصف جواد صاحب ششم
 نظام الدوله نظام الملک میر عثمان علیخان بہادر فتح جنگ جی بی - ایس - ائی فیضان و
 سلطنت حیدرآباد دکن صانہ اللہ عن الشرور و الفتن اوام اللہ اقبالہ و مناعضا جلال علیہ
 اشاعت پوشیدہ مؤلف حقیر را بدرگاہ فلک بارگاہش باریاب کرد و باریاری چشم
 التفاتش کہ ہمہ دان و سرپر قادران علوم و فنون است ما را بدرجہ رساند کہ شکر و نہال
 دل ما را شاداب کرد۔

(۲) ہمدین سال نظر برضعف پیری و کثرت مشاغل علمی و حفظ صحت خود و مجلس حفظان صحت حیدرآباد
 بنا چاری الوداع گفتیم و ہمہ اوقات خود را نذر تالیف و اشاعت این کتاب کردہ ایم تا پس از
 عدالت ما باریجائی رسیدیم کہ در ہر سالی یارای اشاعت دو تا جلد این کتاب واریم
 و ہمین توجہ آقای ولی نعمت ما شبانہ روز مصروف و دلدادہ ہمین کاریم۔

قصیده

بمدح اعلیٰ حضرت قدر قدرت قوی شوکت سکندر صولت داران سرکلت سلیمان حشمت نوشیروان معدلت
 رستم دوران - افلاطون زمان منظر الملک و الملک نظام الدوله نظام الملک اصغیاء حصن پرنور سلطان
 جهان و سنگاه نواب میر عثمان علیخان بہادر فتح جنگ سپہ سالار جی سی - ایس - ائی نعل سبحانی خلیفۃ الرحمٰنی فرزند
 اعلیٰ دولت آصفیادام اللہ اقبالہ واجلاً

طبع اولنگ پروردہ با وفا عزیز جنگ و لاخان بہادر شمس العلام

<p>چو سر بر داشتیم آئینہ در آئینہ دان دیدم بچشم و دیدہ دل پر وہ را در میان دیدم وجود خویش را در کسوت و ہم و گمان دیدم خلل انداز مقصد شرکت غیری در آن دیدم تماشا می تو ای موسیٰ بچشم امتحان دیدم کہ در یک لحظہ شد صد پارہ بازش همچان دیدم ترا شک دیدہ گریان خود سیل روان دیدم با معان نظر شرع متین را دید بان دیدم کہ بہ حرف ترابے مغر محض استخوان دیدم می الفت بجایم حضرت پیر معان دیدم</p>	<p>مراقب گشتم و نورت بدل ہم رنگ جان دیدم شد راز بہان و چشم ظاہرین من روشن بشوق جلوہ دیدار چون از خود شدم بیرون نپرسیدم من از پیر طریقت حرف مطلب را ز طور و آتش و نور و تجلایش خبر دارم ز سیاب و لم از بیقراری دیدہ ام نقش عجب نبود اگر از فطرہ دریا شود پیدا نیفتد تا متاع بے بہادر دست نا املان گر از جان سخن تن منیزی حیف است ای و اعظم من از عشق مجازی در حقیقت یافتہ ام رای</p>
--	--

جمال ذات را در پرده چشم حقیقت بین
 ندیدم هیچ جز نوک خدنگی در دل از پیش
 شهیدان از بر جان بازی ذات من تاری
 من از نیرنگی دنیای دون غافل نیم ایجان
 تعجب بر وجود خویش تن کردم پس مرون
 بهار عمر محبوب دکن بگر که آخه شد
 نگاه عالمی بر جانشینش بود سر تا سر
 چه عثمان سلطنت را نه جهان دار و جهانانی
 چه منت نه از و باره نه در چشم است آثار
 بگزار و کن از آبیاریه ای ذات او
 سمند حکمرانی زیر ران او چسرا نبود
 چشم من بی گنج ز هفت اقلیم سلطانی
 بر آمد تا بناش قرعه فسال جوانمردی
 ستمکاران سرکش سخت جانان جناب جورا
 بمیزان دو چشمم تا کشیدم صد عایش را
 به بیداری نه نیم از چه خواب بخت بیدارش
 به آب و تاب روی روشنش خورشید تابان را

مسلم رشته با حسن خویبان جهان دیدم
 مگر دو چشم زد و جسته تیری از کمان دیدم
 هزاران بسمل تیغ نگه را نیم جان دیدم
 که رنگ خویش تن گاهی چنین گاهی چنان دیدم
 بجاک گور خود آلوده مشت استخوان دیدم
 و لا در طرفه العینش بگلگشت جان دیدم
 بجد الله که عثمان غنی را حکمران دیدم
 خوشامن همچو سطله نه عمیم الا انسان دیدم
 بجز دست گهر باری که چشم از او نهان دیدم
 بهارین موسمی در عین هنگام خزان دیدم
 که با او بخت و دولت فتح و نصرت همی دیدم
 نظام الملک تا در کشور هندوستان دیدم
 سرگردن کسان همواره بر این آستان دیدم
 بدست دار و گیر شخه او نیم جان دیدم
 با معان نظر یک پله ذواتش گران دیدم
 که ذات شاه را بیدار در خواب گران دیدم
 ز تاب چشمه خود آب حسرت در دهان دیدم

بهنگام تماشای چشم او چشم من
 میان سرفرازان جهان و سر بلند ما
 من از تشخیص ذات خویشین عاجز شدم شاه
 بر اوراق دکن هرگز ندیدم چون تو سلطان
 بر اوزنگ دکن عا شا که باشد چون نقاد
 سبق بر دست جوش رحمت بر گریخت
 ز آب و آتش روی تو شد حلم و غضب
 بشمشیر تو نهادند سر صد آهنگین جانان
 شرک گوهرین همواره از چشم صدف بیز
 بچشم آمد فلک را تا علوی رتبه عالی
 بکار و بار ملک کار پردازان دولت
 جزای حسن خدمت میدی صد گونه بالاتر
 جزاک اندک از پام روی هم دروی ذات
 پسند آمد بعهدت گنج راهمانی شامین
 شنیدستم صفاتی را که باشد خاصه شاهان
 بلند از طاق کسری شد مقام نصفت ذات
 چرا نبود وزیر فرج را بر لشکرت ناز

بهین سعد وورش در کواکب صد تو ان
 بچشم دورین مشرق زمین و آسمان
 که نقشت در دل و دل را بصورت نهان
 بعالم گر چه بسیار از صفات پستان
 نقوش عهد آصف جاه تا خفران مکان
 که تجیز زمین ابر مطیب آسمان دیدم
 میان بزم و زمرت آب تنی در میان
 بتدبیر تو دارا بحرب را دارالامان دیدم
 ز ابر دست تا دریای جودت بکیران دیدم
 زمین زیر پایت را بفرق فرقدان دیدم
 بحسن انتخابت از مشاییر زمان دیدم
 سزای کیفی که دارا کمتر از ان دیدم
 توانا را الفی کپاری هر نا توان دیدم
 صد آمو را جلیس پهلوی شیر بیان دیدم
 بنام ایند که در ذات های بونت همان دیدم
 که فخر الملک را هم پایه نوشیروان دیدم
 که بهرام فلک را در جگر نوک سنان دیدم

<p>معین مذیب خلق است انوار اللد قائل صفای جوهر مدحت چو روشن کرد نظم را ستاع دولت مدح تو کرد آن گویند مستغنی هنر شد و رقوانی عیب من بهر روید ایخا نمودم تا قبول بندگی در بارگاه تو خبر دار و دلم از خوان لغمای نیاکانت شهادت ادب و حریمه منطوق است اولی تر خوشی را پسندیدم بحسن اختصار ایخا و لا سحر بیایم کرد تا عقد اللسان مارا فرز آمد و دستم پیش او بهر دعا کرد خداوند انگهدارش ز زخم چشم بدیدان خداوند ابکام او زنده هر آسمان دور</p>	<p>که اعیان ملل در مدحتش رطب اللسان دیدم رخ حسن طلب در مژه حسن بیان دیدم که منطق خویش را در هر سخن گوهر نشان دیدم که نظم خویش را منت پذیر شاگهان دیدم به پیری خویشتن را مالک بخت جوان دیدم که خاص و عام را بر یک بساطت میباید دیدم که یک و سیاحت مدح تو بیرون از بیان دیدم که تطویل سخن بر خاطر نازک گران دیدم و عای دولت و اقبال شه را حزن جای دیدم اجابت را با استقبال او از سر روان دیدم و عا که چشمش را ب حفظ خلق همچون پاسبان دیدم که ناکامان عالم را بدورش کامران دیدم</p>
--	---

ز هر صفر گره ده چند کرد و در گره بند
شمار مدت سالش که در سال روان دیدم

ذکر این کرده اند و از بیان معنی و محل	ناخذ اور کشتی ماگر نباشد گو مباحث
استعمال ساکت۔ مؤلف عرض	مقصود از استعمال این مثل آنست کہ
کنند کہ فارسیان این مثل را با ظہار	ما را اوسیدہ کے درکار نیست و با خدا
توکل ز نند و از نا خدا ورین جا	کار است و بس (ارو) خدا سے
حاکم کشتی مراد است چنانکہ از	کام نا خدا سے کیا کام؛ بالکل اس مثل کا ترجمہ
مصرع اول پیدا است یعنی (ع)	بے جو رکھنیوں کی زبان پر ہے مقصود توکل سے

باصح بقول شمس کبیر خاے معجز لغت فارسی است بمعنی احمق دیگر کے از محققین
فارسی ذکر این نکرد۔ باید دانست کہ صاحب منتخب (باصح بجائے ہملہ) را بمعنی نادان
آوردہ و صاحب محیط و تنہی الارب ہم ذکر باصحر بمعنی نادان کرده پس ضررین نباشد
کہ کاتب شمس بزیدت نقطہ تحریف کرد و مؤلف بے تحقیق لغت عربی را فارسی نوشت
و خیال کردہ باشد کہ با بمعنی تقابل است حیف است کہ لغات فارسی بچہ تصرفنا افتادہ
(ارو) احمق۔ بقول امیر عربی۔ ہو قوف۔ نادان۔ بے عقل۔ (کیف س)

ایکم آب من آئین تو بڑے احمق میں پڑ کس پرستان میں رہا کرتے ہیں دیوانہ عشق کو
باصحر بقول برہان لفتح ثالث و سکون راء بے نقطہ و زاء نقطہ دار (۱) نام قصبہ
ایت در خراسان۔ صاحب رشیدی بذکر معنی بالا گوید کہ بعضے گفتہ اند ناحیہ ایت
بارض خراسان کہ باخواف مذکور می شود۔ صاحب سروری گوید کہ نام شہر سیت مشہور
و بقول ناصر نام قصبہ ایت از خراسان در طرف مشرقی ہرات واقع و سکون اول

ہزارہ و از آنجاست شیخ سیف الدین از شاخ صوفیہ صاحبان جامع و جہانگیر و
سراج و شمس و مؤید و اندھم ذکر این کرده اند۔ مؤلف عرض کند کہ خزانہ است
و بقول نخب معنی و وقتن موزہ و کفش و شب و خواتین چادار و کہ این معنی در
تسمیہ این و خلے وار و کہ این قصبہ بستانی چرم مشہور و تیار باشد و اللہ اعلم بہ بقصد
کلمہ یا معنی ہندیش (اردو) یا خوز فارسی میں خزانہ کے مضافات میں سے ایک
قصبہ کا نام ہے۔

(۲) باخرز۔ بقول برہان نام گوشہ باشد از جس و ہشت گوشہ موسیقی۔ صاحب مؤید
فرماید کہ نام پرودہ سر و داست۔ صاحب مع گوید کہ نام پرودہ بیت از چہل و ہشت
پرودہ موسیقی۔ صاحب سروری بحوالہ شرفامہ آورہ کہ نام گوشہ بیت از چہل و
گوشہ لغات (امیر خسرو) کہ لغات تیراندوہ گاہ و یافتہ در عرصہ باخرز راہ
صاحبان رشیدی و جہانگیری و سراج و ناصر و شمس و اندھم و ہفت ہم ذکر این کرد
مؤلف عرض کند کہ خزانہ بیت کہ اسم چاد فارسی زبان گیریم (اردو) فارسی
میں باخرز موسیقی کے اثر تالیس پر وون میں سے ایک پرودہ کا نام ہے۔ افسوس ہے کہ
اس کا ترجمہ اصطلاحی معلوم نہوسکا۔

باخرس و رجوال رفتن [اصد۔۔۔ ہلماجی۔ بقول بحر و بہار و اندھا باغیر جس
داشتن و عذاب کشیدن (شیخ اثر) باچنین خرسی بفرمان تورقم و رجوال
ورنہ سو و ایم و ماغ این تماشا ہا داشتہ؛ مؤلف گوید کہ جوال بضم اول بقول

تھیات پیری کہ بر آن غلہ پر کہ وہ بر خرو یا بونہند و یعنی ولق و نوعی از پارچہ درشت
 کہ در پیش از بشتہ یہ آکرہ معنی تفتی این عمدہ اصطلاحی ظاہر است و معنی بیان
 صاحبان تھیات پیری (اردو) یعنی غم جنس سے ہم صحبت ہونا مصیبت میں مبتلا ہونا
پانچرس در جوال شدن - نعت بے قیل و قال پڑ (ملا محمد شریف
 اصطلاحی - بقول بحر و بہار و سند پشقا درانی ۵) در حق شاعران
 مرادف (پانچرس در جوال رفتن) ہدی کردن پانچرس در جوال
 کہ گذشت (نثر پانچرس ۵) چو پانچرس شدن (اردو) دیکھو پانچرس
 نتوان شدن در جوال پڑ و ہر شوہ در جوال رفتن -

پانچرہ اصطلاح - بھال صاحب بول چال یعنی جہاز و خانی باشد مؤلف گوید کہ
 خرہ در فارسی زبان بھال صاحب برہان پنچ اول و ثانی و خفایے ہا ہجوم و اندھا
 خلق کہ از جانی دشوار گزرد و پنجم اول و پنچ ثانی و اظہار ہا - یعنی نور مطلقاً اعم از
 پر توچہ پراخ باشد و آتش و آفتاب و پنجم اول و پنچ ثانی باشد صد و آوازے کہ
 بسبب گلو فشردن از گلو و بوقت خوابیدن از مین مردم بر آید (النج) پس کلمہ باد رین اصطلاح
 یعنی ہندیم اوست این خرہ دارندہ و بدینوجہ کہ روے مرکب دخانی قندی کلان می باشد
 کہ روشنی اوتا دور کاری کند و آلہ دخانی کہ وسیلہ نقل و حرکت آنت آوازے ہم
 می زند و ہجوم و از و حام ہم دروست معاصرین عجم آن را ہدین نام ہوسوم کردند و گویہ
 (اردو) دخانی جہاز - صاحب آصفیہ نے (دخانی) کے ذیل میں ذکر فرمایا ہے

دخانی - بقول آصفیہ - عربی - دہوین کا - وہ چیز جو بجاپ یا دہوین کے زور سے چلے
جیسے دخانی جہاز یا کھل وغیرہ ۔

باخرن | یعنی راہزن باشد و این لفظ
مرکب است از باخ کہ بمعنی راہ گذشت
وزن کہ امر حاضر است از مصدر زدن
۔ اسم فاعل ترکیبی است (خاقانی ۵) اسم مذکر بہما - قزاق پیرا - کو راہ مار قطع الطریق
زر رشتہ اگر طلبد نفس باخرن پسر رشتہ من از
سقیار اورم پو محققین فارسی زبان ذکر این لغت
باخ کردہ اند (ارو) راہزن بقول آصفیہ فارسی

باخسہ | بقول برہان و جامع و سروری و رشیدی و ناصرہ و سراج باسین بے نقطہ
بروزن باغچہ (۱) راہی باشد بغیر از راہ متعارف خانہ کہ از آن راہ نیز آمد و رفت
توان کرد۔ صاحبان جہانگیری و شمس و اندھم ذکر این کردہ اند۔ مؤلف گوید کہ
حقیقی این باغچہ باشد کہ بر معنی سوم می آید و آن مبذل این است و حقیقت تبدیل ہند
مذکور و این در سے را مجازاً می گفتند کہ و راے در خانہ بسوسے خانہ باغ می بود۔ مثلاً
کہ پیردگیان را از باخسہ داخل خانہ کن، یعنی از در سے کہ میان خانہ و باغچہ واقع و رفتہ
رفتہ ہر در خانہ را باخسہ نام شد کہ و راے راہ متعارف باشد۔ (ارو) گھر کا دور
دور وازہ جو خانہ باغ میں واقع ہو یا کسی اور جانب جس سے خاص ضرورتوں پر آمد و رفت
کیجاے جیسے بعض مکانوں میں صدر دروازہ کے سوا ایک اور دروازہ زمانہ سواروں
کے لئے ہوتا ہے۔

(۲) باخسہ - بقول برہان بمعنی نشتر حجام نیز آمدہ۔ صاحب ناصرہ فرماید کہ آن را

شست نیز خوانند۔ صاحبان جہانگیری و رشیدی و جامع و انند و شمس ہم ذکر این کرده اند
 مؤلف عرض کند کہ اسم جاہد فارسی زبان گیریم و جاہد اردو کہ مجاز معنی اول باشد معنی
 تنگانی کہ در لے منافع حقیقی انسان بذریعہ نشر کنند و مجازاً نشر را ہم یہ معنی نام موسوم
 کردند چنانکہ در باغچہ را باغچہ نام کردند۔ (اردو) نشر بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر
 نشر کا مخفف۔ فصد کھولنے یا زخم چیرنے کا نوکدار اوزار۔ ڈنکت۔ (عالم ۵)
 گرچہ چون دیوانہ پر کیوں دوست کا کھاؤن فریب پادشہین میں دشمنہ پہنان ہاتھین نشر
 (۳۴) باخسہ۔ بقول سراج بھوار قوسی معنی فضالی کہ در پیش دبلیز واقع شود و فرماید کہ حالا
 عوام بلکہ خواص بجائے باخسہ باغچہ استعمال کنند و در شیراز بغایت متعارف است
 چنانکہ ساحت خانہ را خواہ سبز باشد یا نسا شد باغچہ گویند و اصل آن باخسہ است۔
 دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ باخچہ بہ خائے معجزه عرض
 غین معجزه لغت ترکی است معنی باغ خورد مرکب از باخ کہ معنی باغ است و چہ
 کلمہ تصغیر۔ فارسیان خائے معجزہ را یہ غین معجزہ بدل کردہ باغچہ کردند چنانکہ صرخ و پھر
 و بعضے بر آند کہ اصل این در فارسی باغسا بود باغ معنی خودش و سا بمعنی مثل و ہم
 پس معنی حقیقی باغسا مثل باغ و خانہ باغ را بدین نام موسوم کردند کہ در صحن خانہ می باشد
 پس بقاعدہ مذکورہ بالا غین معجزہ بہ خائے معجزہ بدل شد و الف بہ ہائے تہوز چنانکہ
 اپیون و پیپون و این فارسی قدیم است و متاخرین آنرا باغچہ گفتند و مجازاً ساحت
 خانہ را ہم اگرچہ در ان باغ نباشد باخسہ نامیند (اردو) صحن مکان۔ مذکر۔

بقول آصفیہ۔ انگن۔ انگنائی۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ اگر صحن میں درخت اور چمن بھی ہو تو اسکو خانہ باغ کہتے ہیں۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے خانہ باغ کا بھی ذکر کیا ہے۔

باختامہ بقول صاحب ضمیرہ برہان ترجمہ لقب باشد دیگر کے از محققین فارسی و کچھ این نکر و مؤلف عرض کند کہ نسخ بقول غیاث بانسخ کلمہ الیت معنی خوشا کہ بوقت خوش آمدن چیزی گویند و بقول منتخب لغت عربت۔ تشدید خائے معجم معنی پسندیدہ شدن و بزرگ شدن پس عجیب نیست کہ فارسیان بالف زائد بعد مؤخرہ و زیادت ہائے نسبت در آخر باختامہ لقب را گفته باشد معنی چیز پسندیدہ و بزرگ کہ مذکور نام است و کنایہ از لقب واللہ اعلم۔ (اردو) لقب۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ وہ نام ہمسین موسوم کی مدح یا ذم ہو۔ وہ نام جو مدح اور ذم پر دلالت کرے۔ یا نام۔ وہ وصفی نام جو کسی صفت خاص یا عرت وغیرہ کے سبب پڑ گیا ہو جیسے کلمہ اللہ موسیٰ علیہ السلام کا لقب خداے تعالیٰ کے ساتھ ہم کلام ہونے کے باعث پڑ گیا۔ (ناسخ ۵) یہ او کے ہے ساعدون کا عالم کہ جس نے دیکھا ہو اوہ بیدم و نیام تیغ قنناے مبرم لقب ہے قاتل کی آستین کا پڑ

با خود بر نیامدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بکر معنی بے اختیار شدن۔ صاحب آصفیہ ہم جو الی غیاث ذکر این کردہ۔ مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (اردو) بے اختیار ہونا کہہ سکتے ہیں صاحب آصفیہ نے بے اختیار کا ذکر فرمایا ہے۔ فارسی۔ بے بس۔ بے قابو۔ مجبور۔ ناچار۔

با خود صرف زدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب بکر فرماید معروف کہ آنرا حدیث النفس

گویند دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکرد

مؤلف گوید که این کنایه باشد (اردو) **با خود کار داشتن** مصدر اصطلاحی۔

دل ہی دل میں کہنا۔ ہتوں آصفیہ دل کے اندر
خیال کرنا۔ چپے چپے کہنا۔
وہاں و دیگر کے متوجہ نشدن (ظہوری ۷۵)

با خود حساب کروں مصدر اصطلاحی۔

قریب یعنی جاریہ نفس است فرق ہمین قدر

کہ در اینجا بعض حدیث محاسبہ باشد چہ

محاسبہ النفس تو ان گفت یعنی خود حساب

خود گرفتن (ظہوری ۷۵) گرچہ خبری می کنم

با خود حسابی کردوام پر وہ چه دارم طاقت

آرام و بخوابیم بہت آرامی دل ہی

با خور بقول بہرمان و جامع بروزن کاور (۱) نام جد ابراہیم علیہ السلام است کہ پدر

تاریخ و پیرساروغ باشد گویند کہ سئہ درہم در زمان او بہم رسید۔ صاحبان اندوخت

بہرمان شان مؤلف گوید کہ لغت سریانی زبان باشد وجہ تسمیہ این متحقق نشد۔

(اردو) با خور حضرت ابراہیم علیہ السلام کے دادا کا نام ہے۔

(۲) با خور۔ بقول شمس بحوالہ زفانگویا آن پانزدہ روز کہ در سال سحبت گرم بود چنان

مؤید فرماید آن پانزدہ روز کہ در سال سحبت گرم باشد ہر چیز این منقول از زفانگویا

(۱۹۹۷)

(۱۹۹۷)

لیکن نزد صاحب تاج وغیرہ باخور باخا خطا است صحیح باخور است بجائے حطی۔ دیگر کے
از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ تصحیف کا تبین است و بخوری
محققین۔ بیان ماخذ این بر باخور گذشت (ارو) دیکھو باخور۔

باخوران بقول شمس لغت فارسی است	عرض کند کہ زیادت الف و نون فرید علیہ با
مرادف باخور و باخور کہ گذشت دیگر کے	میتوان گرفت لیکن مجر و بیان صاحب شمس
از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف	سند استعمال اعتبار رائد (ارو) دیکھو باخور

باخویش بقول برہان و جامع و بحر و ناصری و ہفت و اند کہ بر ثالث و سکون و او
معدولہ و تختانی و شین قرشت (۱) سرآب فرو بردن و غوطہ خوردن صاحب سراج
بجوالہ برہان ذکر این کردہ فرماید کہ باین معنی تصحیف باخویش بے فارسی باشد چنانکہ
بیاید مؤلف عرض کند کہ باخویش بے بے عربی ہم ہمہرین معنی آمدہ و ماخذش حمد زنا
مذکور شود اگر سند استعمال این پیش شود تو انیم عرض کرد کہ تبدیل باخویش باشد کہ غین
مبجورہ بجائے معجزہ بدل شدہ چون تاغ و تاخ و تختانی زائد گیریم چنانکہ نسبت و نسبت و
جاوارو کہ بلحاظ معنی لفظی باخویش کنایہ گیریم کہ کلمہ با بمعنی معیت است مرادف باخو
یعنی غوطہ خوری۔ عالم تنہائی وارو دیگر کے با اوہنی باشد (ارو) غوطہ کھانا۔
قوطہ خوری حاصل بالمصدر۔ نوٹ۔

(۲) باخویش بقول برہان و بحر و ہفت و اند و جامع بمعنی تنہائی ہمہرست۔ صاحب
ناصری فرماید کہ بمعنی تنہائی و بخود مشغول بودن۔ خان آرزو در سراج بجوالہ برہان

ذکر این کرده فرماید که این معنی مجاز است مؤلف گوید که چرا گوئیم که معنی لغتی این تنهایی را ظاهر میکند و صاحب
 این زائده خویش گفته که معنی بنور و بهوش و آید پس باید که معنی با خویش بهوش دارند و با بهوش گرییم و این
 بیان دوستی و با تحقیقین اول الذکر اتفاق است. طرز بیان ناصحی این معنی را پیدا کرده است شتاق ندیم
 (ار ۹۰) تنهایی - بقول اصفیه فارسی - امر نوشت - نداشت - اکیلا رسنا -

با خویشین آمدن | مصدر اصطلاحی معنی خود
 آمدن است پیاپی به پوری فرماید (۵۵) مستی گویا آب پی آب آنا - صاحب اصفیه از خود خود
 نیت که با خویشین آید به عری است ظهوری که اگر ذکر کیا ہے -

(۱۹۹۶)

باخه | بقول برهان و جامع و ناصری بفتح تاء کاسه پشت و لاک پشت را گویند و بقول صاحب سروری
 و سراج معنی سنگ پشت - صاحب مؤید گوید که جانور است ابلی در رعایت شهرت که آنرا سنگ پشت و کشف
 نیز نام است. صاحب غیاث ذکر این کرده فرماید که این لفظ ترکی است. صاحبان رشیدی و جهانگیری و مس
 و اندیم ذکر این کرده (ایر خسرو ۵۵) ضربت که زنده بنگان سپاهت دروغا و خصم را چون باخه سر در سینه
 پنهان می کند (وله ۵۵) بسا پر دل نهنگ این معنی که فرزند چون باخه بسینه؛ مؤلف عرض کند که
 صاحبان کثر لغات ترکی ازین لغت ساکت نمیدانیم که صاحب غیاث چگونه این را ترکی نوشت باقی حال
 اسم جامد است و اغلب که لغت فارسی زبان باشد صاحب محیط تصدیق قول ما میکند و بر باخه گوید که اسم
 فارسی سنگ پشت است و برنگ پشت گوید که اسم فارسی است و نیز فارسی کشف و باخه و شیرازی
 لاک پشت و عبری سلخا و یونانی قر فیض و بقول ویستوریدوس قلنقر و ترکی تساغه و بهندی که چو گویند
 و نوع بزرگ نهی آنرا در نواح بعد از قانمند حیوانیت معروف برسی و بگری و نهی طبیعت بگری و

آن گرم و تند راول و برسی آن گرم و خشک با بجزہ پنج آن گرم است خصوصاً بیضہ آن و آنچه در جوف سنگت
بزی است مجموع آنرا از شکم بر آورده بسوزند تا سفید رود و بار و غن گاو سوود و خرقة بدن آلوده بر سر طاب
متصرح گذارند تقیہ چرک و التمام و منع از سعی کند و منافع بسیار دارد (ار و و) کچھو قبول آصفیہ
ہندی۔ اسم نگر۔ سنگ پشت۔ کچھو۔ کار پشت۔ باخہ۔ ایک لمبی گردن کے دریالی جانور کا نام جو اپنے
سر کو نکالتا اور دھیرے دھیرے چھپا لیتا ہے اسکی ہڈی کی ڈھال اور کھلونے وغیرہ بھی بنتے ہیں۔

باد قبول برہان و اندر وزن شاد (۱) معروف است کہ یکے از چہار عنصر باشد صاحب برید
فرماید کہ معنی ریح معروف صاحبان رشیدی و سروری و جہانگیری و ناصر بن روح و سراج شمس و ہما
بر معروف قانع صاحب سخندان گوید کہ لفظ فارسی است و سنکرت و ات گویند و اوائف و اس کند کہ
سنکرت از لفظ وات ساکت بخیاں ما باد اسم جاہد فارسی زبان باشد و صاحب کتیرہ تحقیق ترکی زبان
صراحت میں کردہ و جا دار و کہ بتدل باو گیریم کہ قبول صاحب ساطع بہ و او آخر عرض وال مہملہ زبان سنکرت
باو را گویند صحیح نیست کہ فارسیان و اورا بہ وال مہملہ بدل کردہ باو را کہ چون ہو و بید اندر مضمرتہ باو را مضمر
توان گفت (خواجہ شیرازہ) باد بر زلف تو آمد شد جہان بر سن سیاہ با نیت از سو و از لغت پیش ازین توفیر
باد (ار و و) ہوا۔ قبول آصفیہ۔ فارسی۔ اہم ٹوت۔ باد۔ باؤ۔ پون۔ بیار۔ بیال۔ باؤ۔ وایو۔ وامن (عقاب

(۵) بھوکے ہنہیں پن میر گلستان کے ہم ولے پڑ کیوں کر نہ کھلیے کہ سوہا ہر ہار کی پاد

(۲) باد۔ قبول برہان نام روز بہت و دوم از ہر ماؤ شمسی باشد و فرماید کہ نیک است درین روز نور بدین و
نوپوشیدن و براسپ نوسوار شدن صاحب مؤید ذرا کہند روز دوم از ہر ماؤ شمسی را نام است صاحبان جامع
و رشیدی و سروری و ناصر بن روح و جہانگیری و اندر و ہفت ہنہان برہان و صاحبان شمس و سراج ہنہان مؤید

(۱) زرتشت بہرام سے انکے داد مر باب اور آبادی بہنکامہ انان سے روز باوہ مولف عرض کند کہ نظر بر آفتاب
محققین اہل زبان یعنی صاحبان جامع و ناصری و سروری با برہان اعتبارش کنیم و آنچه صاحبان مؤید و سر
و شمس نوشتہ اند بخرین نباشد کہ کاتبین لفظ زبت را ترک کردند و لفظ دوم باقی ماند۔ اسم جدید فارسی زبان باشد
و عجیبی نیست کہ در وجہ تسمیہ این یکی را از معانی متعددہ باد کہ می آید دخلی باشد یعنی جاوار کہ روز زبت و دوم
بدین وجہ باد موسوم کرده باشند کہ درین روز بر اسپ نوسوار شدن نیک است۔ چنانکہ بالاکدشت
واسپ را ہم باد گویند کہ بمعنی یازدہم این می آید و اللہ اعلم (ارو) فارسی میں باد ہر ماہ شمسی یا ہر چاند
(۲) باد یقول برہان و جامع نام فرشتہ است موکل بر ترویج و کساح و تدبیر و مصالح روز باو بدوئی
وارو۔ صاحبان ناصری و رشیدی و جہانگیری و سروری و شمس و سراج و انند و ہفت ہم ذکرین کرده اند
مولف گوید کہ بخرین نیست کہ یہی نگفتہ باشند (استاد فی ۵) ہمیشہ تا بو د از پیش رشن مہر و سر و شس و چون
از پس بہرام باد باد (ارو) فارسی میں باد اوس فرشتہ کا نام ہے جس کے پس ہر ماہ ہر چاند میں تاریخ مذکور کا انتظام
(۳) باد یقول برہان کنایہ از حرف و سخن باشد۔ صاحب رشیدی بذیل استعارات فرماید کہ بمعنی سخن و مطلق صد بابا
صاحب سراج ہر زبان رشیدی صاحبان جامع و ناصری و جہانگیری و انند و ہفت ہم ذکرین کرده اند (استاد
۴) خداوندی کہ او چون باد کہ روی زمین و آسمان آید گفتار باد مولف عرض کند کہ متبدل بات باشد
کہ لغت سنکرت است بقول صاحب ساطع۔ مؤنث سخن و کلام پس تائے فوقانی بدل شد بہ وال مہمل
ہمچون زرتشت و زردشت (ارو) بات۔ بقول اصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث گفتگو۔ بوچی
گفتار۔ مکالمہ۔ کلام۔ روز قرہ۔ محاورہ۔ بولی۔ زبان۔ قیل و قال۔

(۵) باد۔ یقول برہان و ناصری و جامع و رشیدی و جہانگیری و مؤید بمعنی بیچ چنانکہ میگونی کہ بردست باد

یعنی ہیچ است واز اساوے سندرود (۵) رہبرت اول از چہ باد بودم رسد آنجا کہ باد باد بودم (جوہری)
 (۵) روز و سالم باد شد بیت فراق آباد شد بود و ستم سید او شد گشتہ خرابم کار از ان (خواجہ حافظ ۵)
 پیش صاحب نظران ملک سلیمان باد است پیک آنت سلیمان کہ ز ملک آباد است پ مؤلف عن
 کند کہ مجاز معنی اول است و این استعارہ باشد کہ ہوار لاشی خیال کند (ارو) ہیچ بقول آصفیہ
 فارسی محدودم بر طرف لاشی کہ چھ نہیں (ظفر ۵) خوبان جهان کا ہر تو کیا محتما شاہ جنگی کہ کمر
 ہیچ ہر جنگا کہ وہاں ہیچ پ صاحب آصفیہ نے لفظ ہوا کے تیسویں معنی پر فنا نیست محدودم کا ذکر کیا
 (ظفر ۵) ایک دم پر ہوانہ بانڈ جباب ہر دم کو دم بھر میں یاں ہوا دیکھا بعض صحا و رات رو میں ہوا انھیں خوشین
 (۶) باد بقول برہان کنایہ از تند و تیزم است صاحبان رشیدی و ناصر می و جامع و جہانگیری و سراج
 و اندھم ذکر این کردہ اند (حکیم اسدی ۵) بفت این و پس یورکین باد کرو و بسک دست زین گرز
 پولاد کرو (حکیم ازرقی ۵) تو آن کریم نہادی کجا گنہ کاری پز یاد خشم تو ہرگز نید باد افراہ پ مؤلف
 عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول است و تندی و تیزی از صفات ہوا است و باد مجازاً بمعنی تندی
 و تیزی ہم مستعمل شدہ است چنانکہ در سند حکیم ازرقی گذشت (ارو) تند بقول آصفیہ (فارسی)
 تیز آب ہی نے لفظ ہوا کے بیسویں معنی پر تیز رفتار کا ذکر کیا ہے۔ تندی و تیزی بھی اردو میں مستعمل ہے۔
 (۷) باد بقول برہان و جہانگیری مدح و ثنائیہ گویند صاحبان رشیدی و ناصر می و جامع و سراج و اندھم
 ہم ذکر این کردہ اند مؤلف گوید کہ طرزیان شان تفرقہ اند از خیال است مقصود انست کہ لفظ باد اور فارسیان
 بمعنی وصف خوبی استعمال کردہ اند چنانکہ حکیم طرزان گوید (۸) گر کند طین بالجان در مر اور یا چہیت باد اول او خدا
 عرش و فرقان کند بخیاں باد بمعنی اسم جاد فارسی زبانت (ارو) تعریف بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤلف

(۸) باد بقول برهان معنی آه و ناله هم آمده است. صاحبان جامع و رشیدی و جہانگیری و ناصری و سروری و سراج و اسد و سبقت ہم ذکر این کرده اند (حکیم سنائی ۵) بر روه کر بلا چو استادی؛ بر کشیدی ز در و دل بادی؛ مؤلف گوید کہ این ہم مجاز معنی اول است کہ در آه و ناله ہم باد بیرون می آید و فرو می رود (ار و و) دیکھو

(۹) باد بقول برهان نام گنج دوم است از جمله ہشت گنج خسرو پرویز و گنج باد ہمین است صاحب جہانگیری گوید کہ نام گنجی است از گنجہائے خسرو پرویز و آنرا باد آور و نیز می گفتند. صاحب رشیدی فرماید کہ باد تہا بدین معنی نیت بلکہ گنج باد آور و گنج باد صحیح باشد. صاحبان جامع و اسد ہم ذکر این کرده اند. صاحب سراج ہم بجاوہ رشیدی ذکر این کرده مؤلف گوید کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد و اگر ضبط آید تو انیم عرض کرد کہ مخفف باد آور باشد کہ می آید (ار و و) دیکھو باد آور کی پہلی نام

(۱۰) باد بقول برهان و جامع و جہانگیری معنی نخوت و غرور و خود بینی صاحب سروری فرماید کہ کنایہ باشد از کبر و نخوت صاحب رشیدی گوید کہ معنی تکبر و نخوت (باد بر تو) است نہ مطلق باد چنانچہ بعضی گفته اند خان آرزو در سراج مذکور قول رشیدی فرماید کہ باد مطلق بدین معنی استعمال نمی شود بلکہ جائیکہ معنی تکبر از آن ارادہ کرده اند لفظ دماغ یا بروت یا سر یا دم مذکور می شود چنانکہ درین مصرع خاقانی (ع) آن باد کہ در دماغ شان ہست؛ (ملک الشعر اطالب آملی ۵) آنم کہ طغان شاہ سرم کبر تراو است؛ و تخمیر بروتم ہمہ از عنصر باد است؛ (فردوسی ع) ہمین را ند چون شیر باد

و فرماید کہ ازین جهت باد سر بمعنی تشکیب در برہان آورده . صاحبان ناصری و مؤید
 و شمس و اندھم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ مجرد استعمال باد ہم بمعنی تشکیب
 آمدہ چنانکہ (ع) ہفت اختہ بی آب را کہ خاکیان خون می خوردند با ہم آب بر آتش می
 ہم باد ایشان شکستہ بود با بحد این ہم مجاز معنی اول است کہ استعارہ باشد کہ غرور و غرور
 ہم بادیت در دماغ (ارو) بکبر بقول آصفیہ عربی . اسم مؤنث . برای بیجا ہر کجا
 غرور گھمنڈ . انانیت . ہماہمی . رعونت . صاحب آصفیہ نقطہ ہوا کے اٹھا روین
 معنی پر نخوت و غرور کا ذکر کیا ہے . صاحب تذکیر و تانیث نے مذکور کیا ہے .
 (۱۱) باد . بقول برہان اسپ را نیز گویند کہ لعربی فرس خوانند و ہاں جامع و شہید
 و سراج ہم ذکر این کرده اند چنانکہ خسرو گوید (ع) فرود آمد ز پشت باد چون باد پہولہ
 (ع) چوشہ دید آن دو باؤنگ بستہ مؤلف گوید کہ این ہم مجاز معنی اول است
 استعارہ کہ اسپ ہم مثل باد سیر می کند و زود سیرود (ارو) دیکھو اسپ کے دوسرے
 (۱۲) باد . بقول برہان و ناصری بمعنی شراب صاحبان جامع و مؤید و شمس و اندھم
 ذکر این کرده اند و خان آرزو در سراج فرماید برہان ہم کہ بدین معنی مخفف بادہ ہوا
 عرض کند کہ درست گوید چنانکہ گیاه و گیاہ و گواہ و گواہ (ارو) دیکھو ابن العنب .
 (۱۳) باد . بقول وارستہ بمعنی ضراط مستعل . مؤلف گوید کہ مجاز معنی اول است
 کہ گوز ہم بادیت جیف است کہ وارستہ سندین را بر لفظ (بارخانہ) حوالہ کردو
 بجائش ایفا سے وعدہ نکر دو جا وارو کہ مبدل پاؤ باشد کہ ہاے فارسی بقول صاحب

سابع لغت سنسکرت است مذکر تیز۔ بائے فارسی را عبری بدل کر دندہ چون تپ
وتب واسپ واسب (ارو) پاد۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر۔ گوز
ریج۔ باد شکم۔ باو۔ آپ ہی نے لفظ ہوا کے چوتھے معنی پر اس کا ذکر کیا ہے۔
(۱۴۲) باد۔ بقول بہار کلہ ایت کہ در محل دعا استعمال کنند و بدین معنی مخفف باد باشد
از عالم شواد و فرہاید کہ باد افرید علیہ آن و جائز است کہ کلہ مذکور را حذف کنند
اگر قرینہ دالہ باشد چنانچہ چشم بدو و بجائے چشم بدو و باد و امثال آن و نیز بعض
باشد و برین قیاس بادی بیائے خطاب و بادید بصیغہ جمع معنی باشی و باشید لیکن
این لفظ را نازک خیالان حال و وقت نشان این عصر از شادم انکار مذوق بجانب
ایشان است۔ صاحب مؤید گوید کہ معنی (بودہ باشد) نیز آید۔ چنانکہ در دعا۔ مؤلف
عرض کند کہ صاحب مؤید بحقیقت این غوز کردہ صاحب تحقیق القوانین بالف دعا گوید
کہ بنا بر حصول مفہوم دعا در صیغہ واحد غائب فعل مضارع معروف پیش حرف اخیر آوردہ
شو و چنانکہ بلفظ باد و باد و سانا و گردانا و چون برائے تخفیف از باد بعد دور
کردن ضمہ با و نقل کردن فتح و او بران۔ و اورا حذف کر دند با و باقی ماند مستقل
چہو رہین لفظ مخفف است (امیرزاد طاہر وحید) منزلت باد امبار کہ بادہ است
در جام باد و کامران باشی بعالم ناز عالم نام باد (امیر محمد عرفی) دشمنت خستہ باد
کو بعبث و جادو باطش در افسون باد (واہی قتی) غشین برقیب بعد تسلیم
تا بر تو صلال باد خونم (ارو) ہووے۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ باشد یا

کا ترجمہ اب اسکے بجائے ہو جوتے ہیں۔

(۱۵) باد بقول بہار معنی صدمہ و آسیب و فریاد کہ این معنی مجاز است صاحب
انند فرماید کہ از ہمین معنی متعلق است باد پشت دست و باد نازیانہ و باد تفتنگ
و باد تیر و باد خامہ و باد رکاب و باد مرج و باد سم و باد سنگ و باد سیلی و باد شمشیر
و باد گرز و باد نگاه (سجرا کاشی ۱۵) از باد پشت دست تو بر سیدتہ جهان پڑ نہ آسمان
فتاد و یکبار از قفا پڑ (شانی تکلوس ۵) آندم قیامت کہ آری بخت و خیر پڑ از با
نازیانہ چو آتش سمندر پڑ (ابن مین ۳) پچو سیرغ کہ طوفان نبرد از جالش پڑ نہ چو
کج شک کہ افتد دم باد تفتنگ پڑ رظہوری ۵) باد تیرت نچو دل را نواخت پڑ رو
ظہوری در جگر پیکان شکن پڑ (امیر خسرو ۵) بگاہ مدح تو از باد خامہ خسرو پڑ ہزار
زلزلہ در خواجگاہ خاقانیست پڑ (مولانا نظری ۵) آب سنان و باد رکابش بروی دنیا
پڑ بستر در فضا و بشت اختر الہا پڑ (محمد قلی سیلی ۵) موسے عدو کہ راست شد از
باد مرج تو پڑ اظہار زہر چون سردندان مار کرد پڑ (ظفر اش ۵) بیابان نوری کہ از باد سم
پڑ پریشان کند جاوہ را پچو دم پڑ (شوکت ۵) گلشن عیش آب و رنگی دار داز موج چو
پڑ غنیہ مینا چو گل از باد سنگم شکند پڑ (ظہوری ۵) پشت کشت بیاد سیلی پڑ پروا
کہ کشتہ چراغ است پڑ (حاجی محمد جان قدسی ۵) چنان باد شمشیر دستی نشانند پڑ کہ در
خمن عمر مادی نماند پڑ (وحشی ۵) ز باد گرز تو بہرام را شود ریشہ پڑ ز عکس تمنع تو
خورشید را شود خفقان پڑ (والہ ہروی ۵) اگر می ترسی از باد نگاه بوالہوس والہ پڑ

پر پروانہ حرز شمعہ ہے ابن شبتان کن ہے (ارو) دیکھو آسیب کے دوسرے معنی
 (۱۶) باد۔ بقول سراج یعنی مرض نیز آمدہ چنانکہ باد فرنگت و سرخ باد۔ صاحب
 غیاث گوید کہ باد نام مرضی کہ از فساد خون پیدامی شود و تن از آن می یاشد و یعنی
 جوشش خون کہ آنرا سرخ باد نیز گویند صاحب انہ ہم بحوالہ غیاث ذکر این کردہ
 مؤلف عرض کند کہ مالفظ باد را یعنی مرض نمی گیریم و ماخذ خان آرزو مرض
 باد سرخ و باد فرنگ است و درین ہر دو نام باد یعنی اول اوست کہ گذشت
 یعنی مرضی کہ ابتدایش از آب و ہوا ہے فرنگ است آن را باد فرنگ نام نہادہ اند
 و مرض دیگر کہ سبب اختلاف ہوا و انہما ہے سرخ بر بدن پیدامی شود و سرخ باد و باد
 نام دار و وجہ دار و کہ درین اسماء ہر دو امراض لفظ باد را یعنی آسیب گیریم
 کہ بر معنی پانزدہم گذشت و محققین زبان دان ازین معنی ساکت و معاصرین عجم بزبان
 نذرند (ارو) مرض۔ بقول اصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ روگ۔ دکھ۔ آزار۔ بیماری
 عدالت (سومن ۵) ظاہر آزار کچھ غرض نہ ہا بجز لاغری کے سوا مرض نہ ہا
 (۱۷) باد۔ بقول سراج یعنی شدت و بیماری نیز چنانکہ گویند فلانی را باد دشنام گرفتہ
 یا باد تازیانہ و فرماید کہ ظاہر این مجاز است مؤلف عرض کند کہ دیگر کے محققین
 فارسی ذکر این نکرد و بخیاں این ہم متعلق یعنی پانزدہم است کہ گذشت۔ قتال (ارو)
 زیادتی۔ بقول اصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ کثرت۔ افراط۔ بہتات۔ افزونی۔ شدت
 (۱۸) باد۔ بقول صاحب رہنما کہ بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار آورود یعنی

بیڈن است کہ نام شہرے باشد مؤلف گوید کہ باڈمن در جنوب انگلستان شہرست
و معاصرین عجم بہ تبدیل وال ہندی بدان ہمد و حذف من آنرا باو نام نہادہ اند و لکھنچ
(ارو) معاصرین عجم شہر باڈمن کو جو جنوب انگلستان میں واقع ہے باو کہتے ہیں۔

باو ابنتی اصطلاح بقول انڈسجوالہ
فرنگ سکندر نامہ لغت فارسی است
بمعنی باوی کہ درخت را باروار کند۔ دیگر
کے از محققین فارسی ذکر این نکر و مؤلف
عرض کند کہ موافق قیاس است کہ از ذریع
آبستن و رختان ہوا ہم ذریعہ ایست کہ
سفوف گل نر را بہ گل مادہ میرساند و ہمین
است ذریعہ بارور شدن درخت عالم
نباتات گفتہ اند کہ بعض از اقسام و رختان
نر و مادہ باشد چنانکہ کتخ و تخلہ و بعض رختان

را شاخ نر ہوا شاخ مادہ و بزائدہ باروری
ہر دو گل بر آرد و در ہر یک گل سفوف بالائی
آن مائل بہ شیرینی باشد و گسان بر آن جمع
شوند و می خورد پس سفوف غیر شیرین کہ تہ
باشد در پائے گسان می گیرد و چون از درخت
یا شاخ نر فارغ شدہ بہ درخت یا شاخ مادہ
می نشینند و مشغول بخوردن سفوف شیرین
قوت جاوہ نگلش سفوفی را کہ در پائے شان است
بخورد می کشد و درخت باروری شود و ہمچنین
سفوف گل درخت یا شاخ نر بوسیلہ ہوا منتقل
می شود بہ گل درخت یا شاخ مادہ و ہمین ہوا را
(باو ابنتی) نام است (ارو) وہ ہوا جس
سے درختوں میں پھل آوین۔

باو ابلہ اصطلاح بقول برہان ابلہ ہوا
کنندہ را گویند و عبری جدری خوانند حساب
سروری فرماید یعنی ابلہ ہوا کہ کفندہ و باد اولہ
نیر گویند۔ صاحب تہذیب جوالہ ادوات آورد
کہ معنی ہوا کہ کفندہ باشد و آن را باد اولہ و

<p>باد آتشین مخلب اصطلاح بقول اندکجوانہ بہار کہ سہم و سکون خائے معجمہ و فتح لام و سکون موقدہ لغت فارسی است کنایہ باشد از آفتاب مؤلف گوید کہ حیف است کہ در نسخ موجودہ بہار این اصطلاح را نسیم دیگر کہے از محققین فارسی ذکر این نکر و وسند پیش نشد و معاصرین عجم ہم بزبان نذرند۔ معنی لفظی این بادے کہ پنجمہ آتشین وار و پس جاوار و کہ خطوط شعاعی را از پنجمہ آتشین کنایہ گیریم و باد را یعنی سوش یعنی فرشتہ بہائی بدون سند استعمال این کنایہ را تسلیم نمیکنیم (ار و و) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی۔ باد آفراہ اصطلاح بقول برہان بافا ورائے قرشت بروزن آرا مگاہ (۱) معنی عقوبت و جزائے گناہ و مکافات بدی باشد۔ صاحب اند فرماید کہ باف محدود و سکون فا و رائے ہلہ بالف کشیدہ وہا کے</p>	<p>باد لوط خوانند۔ خان آرزو در سراج گوید کہ معنی مرض آبلہ کہ مرض جدری باشد و فرمایند کہ در سروری وغیرہ معنی آبلہ ہلاک کنندہ گفتہ و این اصلے نادر و چہ کہ باد معنی مرض است چنانکہ گفتہ شد۔ صاحبان بحر و جامع ہر زبان برہان۔ و صاحبان اند و مفت ہم ذکر این کر وہ اند۔ مؤلف عرض کند کہ حقیقت سرخ باد و باد سرخ و باد فرنگ بضم ن معنی باد بیان کردہ ایم پس باد آبلہ قلب اضافت آبلہ باد است کہ پیدامی شود در ہر دو مرض بالا و این علامت اشتداد مرض باشد و گویند بر آمدن این آبلہ مہلک است و معنی مہلک و رلفظ این اصطلاح نیست۔ طرز بیان محققین بغلطی اندازد آنا کہ باد آبلہ را جدری گفتہ اند بحقیقت پے نبرودہ اند (ار و و) مرض باد فرنگ اور سرخ باد میں جو آبلے جسم مرضیہ پیدا ہوتے ہیں اور کو فارسیوں نے باد آبلہ کہا ہے</p>
--	---

<p>فراخ است کہ خائے مجھ بہ ہائے ہوز بد شد چنانکہ خاک و ہاک یعنی تخم مرغ پس فراہ معنا مرادف فراخ و بلند باشد و باقیقت فراخ - برافراخ نوشتہ ایم و (باد فراخ) و مبدلش (باد فراہ) اسم مفعول ترکیبی یعنی بلند شدہ در ہوا و مجازاً آویختہ در ہوا و اثنائاً بطرف عقوبتی کہ مجرمان راست و جزاے گناہ و مکافات و جادار و کہ فراہ را مبدل فراہ گیریم کہ زائے ہوز ہم بہ ہائے ہوز بد می شود چنانکہ کوزشت و کوه پشت و برآز و برآہ اندر منصورت همان ترکیب درست می شود کہ بالا گذشت (اردو) برائی کی سزا - مؤنث - برائی کا بدلا - مذکر -</p>	<p>زود یعنی مکافات بدی - صاحبان رشیدی و ناصری و سراج و ہفت ہم ذکر این کردہ اند صاحب سروری بذیل باد افراہ ذکر این کند و از استادی سند آرد (۵) بجای نہی پاداش نیکی پاداش - ہر بدی باد آفرامی پاداش (آخستگی ۵) اے کردہ سعی مکرست خوا عدل تو پاداش خوار معذہ باد افراہ را پاداش صاحب سفرنگ ہم ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ افراہ بجایش گذشت یعنی طعمی کہ بہ مجبوسان نرند و باد یعنی صدمہ و آسیب کہ بر معنی پانزدہم مذکور شد پس آنچه فریاد الف اول افراہ را محدودہ گرفتہ اند لب و لہجہ مقامی است و بعضی کہ استعمال این اصطلاح کردہ اند مجاز است و بس و جادار و کہ این را فرید علیہ (باد فراہ) گیریم و معنی لفظی این آویختہ در باد و مجازاً یعنی عقوبت و مکافات بدی کہ اہل عجم مجرمان را بیاویزند مخفی مباد کہ فراہ مبدل</p>
---	---

از آن ظاهر شود. صاحب رشیدی فرماید
 که بدین معنی بادفر و بادفره آمده صاحب
 بزرگ این گوید که آن را فرقه نیز نام است
 خان آرزو در سراج فریاد یعنی بازیچه اطفال و
 بهندی پھر کی گویند لیکن بدین معنی بادفر و بادفره
 است چنانکه باید صاحبان اند و مغت هم
 ذکر این کرده اند مؤلف گوید که بادفر و بادفره
 بادفره - بافره - بادافراه - (بادبر - موحده) -
 (بادپر - بائے فارسی چهارم) بادونک - فتح
 (نون) - هر یک مرادف (بادافراه) باشد اصل
 بادپر است مرکب از باد و پر که امر حاضر
 از پریدن - اسم فاعل ترکیبی معنی بر باد پرند
 و مجازاً چوبکی را نام نهاده اند که طفلان زیبا
 بران بچند و از دست گذارند تا در زمین
 گروان شود و بهند کشو گویند و بادبر بهر
 موحده مبدل این که بائے فارسی موحده
 بدل شود چنانکه تپ و تب و جاوارد که برآ
 موحده امر حاضر از مصدر بر دون گیریم و زیاده
 کاف تصغیر (بادبرک) معنی کاغذ باد هم می آید
 و بادفر به فاعل چهارم هم مبدل است که بائے
 فارسی به فاعل شود چنانکه سفید و سفیدوزن
 و زخان اما بادفر و راے این معنی معنی بادبر
 بزرگ هم آمده و بادفره زیاده است بائے موحده
 آخر مرادف این ولیکن در تعریف این معنی
 است که ترجمه آن در هند پھر کی باشد
 که بجای خودش می آید و بادافراه بالف دوم
 و ششم فرید علیش و در بادافراه الف و صلی
 هم در اول فرآه زیاده کرده اند و نتیجتاً
 لجه مقامی است که آفراه بمحوده آفراه شد
 و بادونک که می آید مبدل بادونک و مخفف
 بادونک باشد که کاف تصغیر بر بادبران
 و بادفران زیاده کرده اند و بحث هر یکی بجای
 خودش می آید - باجمله بادافراه مخصوص است
 به پوست پاره (ارو) پھر کی بقول آصف

<p>ہندی۔ اسم مؤنث۔ گول اور چھوٹی سی پھرتی کہ آن گنجی کہ قیصر روم از ترس پرویز چندی کشتی پاکر وہ بر باد شاہی ودیعت تھا و باد آن</p>	<p>یہرانے کی چیز گئی۔ چکنی۔ گھرنی۔</p>
<p>کشتی را پرویز آورد پرویز بر آن مال تھا بنا شد و نام آن لنج باد آورد و تھا۔ صاحب</p>	<p>باد آمدن استعمال۔ صاحبان بحر و بہار وانتد فرماید کہ معروف است وارسند</p>
<p>سروری و ناصر سی ہم بر باد آورد حوالہ باد آورد دادہ ویر باد آورد و جبہ تسمیہ تہذکرہ بالالتوا</p>	<p>پیش کردہ شان معلوم می شود کہ معنی وزید باد باشد (خواجہ شیراز سے) باد بر زلف</p>
<p>صاحبان جامع جہانگیری و رنمیدی و بحر وشمس و نندیم ذکر ایڑا کردہ اند (یہاں فرود سی</p>	<p>تو آمد شد جہان بر من سیاہ ڈانیت از سوا زلقت پیش ازین توقیر ما پڑ صاحب آصفی</p>
<p>سے) دیگر گنج کشت نام باد آورد است پھروا در روزیور و گوہر است ہا مؤلف عرض</p>	<p>ہم بدون تصریح معنی ذکر این کردہ۔ (ارو) ہوا چلنا۔</p>
<p>کنڈ کہ باد آورد و مخفف و قلب آوردہ باد و باد آورد اسم مفعول ترکیبی است (ارو)</p>	<p>باد آور اسطلاح۔ بقول برہان (۱) نام گنج ووم است از ہشت گنج خسرو پرویز</p>
<p>باد آورد فارسی میں خسرو پرویز کے دوسرے خزانہ کا نام ہے۔</p>	<p>گویند۔ قیصر گنجی از زر گوہر سیکی از خزانہ حصید می فرستاد اتفاقاً باد کشتی را بچو</p>
<p>(۲) باد آورد۔ بقول برہان و جہانگیری نام بوٹہ خاری است سفید و دراز بقدر یک</p>	<p>ارومی خسرو آورد و او آن را متصرف شد و باین نام موسوم گشت۔ صاحب مؤید</p>
<p>در غہ در نہایت نفست و سبکی کہ بشیر فرماید سہان باد آورد و بر باد آورد فرمایا</p>	<p>فرماید سہان باد آورد و بر باد آورد فرمایا</p>

<p>اسم فارسی است و آن را کنک سفید نیز گویند بر رومی بوفنتی و بسریانی کماة و بعرنی شوکة ^{البیضا} که معنی او خار سپید است و بعض گویند که پهنندی جو آسا و درهاها گویند و بعضی شکاغی باد آوردمی دانند و می گویند شکاغی اسم تری آنست و حق آنست که دو جنس قریب بهم اندند عین و باد آورده شبیه بخار خشک الایین در سفیدی شدیدتر و خارهای این درازتر از آنست و چون گیاه آن خشک گردد بسبب سبکی وزن آن باد آن را بر کند و پراگنده نماید و لهذا آن را باد آورده نامند و نسبت آن دانند کوه و ریگزار را گرم و خشک در اول گویند در دوم در آن قوت محله و مفتحه ملطفه و منقیه است و آن در بول و حیض و مفتت حصاة و نافع عسر البول و تب بلغمی کهنه و متولد از رطوبت معده یا ضعف آن و تب سوداوی</p>	<p>زمین ریگ بوم و دامن کوه باروید و خارها انبوه شود و گل آن بنفش و سرخ و سفید هم می باشد و تخمش خشک می ماند و بعرنی شوکة البیضا خوانند صاحب نوید بر باد آورده باد آورده و بر باد آورده کوه قندیه فرما که بادال موقوف دارونی است که آن را خاک سفید نیز گویند بتازیش شوکة البیضا خوانند و پهنندی جوان گویند صاحب سروری هم بر باد آورده باد آورده و بر باد آورده فرماید که نام گیاهی است که در کوهها روید و بتازی آنرا شوکة البیضا خوانند و چون این گیاه در وزن بغایت سبک باشد آن را باد آورده گویند صاحبان ناصری و جاب و بحر و رشیدی و اند و شمس هم ذکر این کرده اند صاحب محیط بر باد آورده فرماید که بفتح بے موحده و الف و سکون و ال مهله و تد همزه و فتح و او و سکون را بے مهله و ال مهله</p>
--	---

<p>شده باشد کہ چون باد خاک را بر آثر موضعی ظاهر شد کہ مدفون بود و پس از ان آباد گردید و بدین اسم موسوم و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال - (ارو) ایک موضع کا نام باد آور ہے جو شہر واسط کے قریب ہے - (۴) باد آور - بقول برہان نام نوائی است از موسیقی - صاحبان جامع و رشیدی و ناصری و جہانگیری و موتیہ و بحر شمس و اندھم ذکر این کردہ اند حیف است کہ وجہ تسمیہ این محقق نشد بخیاں ما این نوا ہم صفتی داشته باشد چنانکہ دیکت را گویند کہ آتش افروز پس ہمچنان خیاں شان اثر این نوا - باد را می آرد (ارو) باد آور فارسی من موسیقی کہ ایک دگ کا نام ہے جسکا اردو نام تحقیق نہ ہو سکا - (۵) باد آور - بقول برہان کنایہ از چیزی باشد کہ مفت و بے نقب بست آید - صاحب ناصری فرماید کہ کنایہ از دولت بے زحمت بست آید</p>	<p>و استسقا و یرقان است و منافع بی شمار دارد و ذکر بعض خواصش بذیل اقتنا لوقتی ہم گذشت (ارو) دیکھو اقتنا لوقتی - (۳) باد آور - بقول برہان نام موضعی است نزدیک شہر واسط - صاحب رشیدی بذکر این فرماید کہ اصح آنست کہ باد رویہ موضعی است حوالی بغداد و خان آرزو در سراج بذیل باد آور فرماید کہ نام موضعی نزدیک واسط و بعض گویند اصح آنست کہ باد آور موضعی است در حوالی بغداد و چون واسط نیز نزدیک بغداد است ہر دو صحیح باشند - صاحب مؤید بذیل باد آور حوالہ باد آور دادہ و بر باد آور ذکر این معنی کردہ - صاحبان جہانگیری و ناصری و جامع و اندھم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ نسبت وجہ تسمیہ این قیاس می خواہد کہ وجود این مقام بطوفان باد و</p>
--	--

صاحبان جامع و مؤید و اندھربان برہان حسنہ	کرودہ پنج معنی اول الذکر را آورده اند کہ بر باد آورده
بحر ہم ذکر این کرده مؤلف گوید کہ از قبیل	ذکور شد و صاحبان مؤید و اند و صفت
تب آورده کہ بجایش گذشت (اسم مفعول ترکیبی)	ہم ذکر این معانی کرده اند و صاحبان رشیدی
(ارو) فارسی میں باد آور اوس چیز کو کہتے	وجہاگیری بر چہار معنی اول الذکر قانع بنا
ہیں جو صفت اور بغیر زحمت کے حاصل ہو	سراج مشفق با صاحبان رشیدی وجہاگیری
گویا ہوا پر اڑ کر آئی ہوئی چیز۔	۔ صاحب بحر ہنر بان جامع و ناصر۔ صاحب
(۶) باد آور۔ بقول مؤید نام آن گنج کہ کنخیر	سروری بر معنی اول و دوم قانع صاحب شمس
شاہ تسلیم گو در زکر و جہت خیرات دیگر	بر باد آور و حوالہ باد آور دادہ و بر باد آور
کے از محققین فارسی ذکر این نکر و مؤلف	ذکر معنی اول و دوم و چہارم کرده و ہم او
عرض کند کہ اگر وجود این معنی متحقق شود متعلق	لفظ (باد آور و) قائم کردہ فرماید کہ بادال
باشد یعنی پنج (ارو) فارسی میں باد آور	موقوف دارو نیست کہ آن را خار سفید نیز
اوس خزانہ کا نام ہے جسکو کنخیر و نے گو در	گو در بخیاں مؤلف تصحیف در کتابت است
کو خیرات کرنے کے لئے دیا تھا۔	و بس و با حقیقت ماخذ این بر معنی اول باد آور
باد آور اصطلاح قول ہان بروزن بالا کر	بیان کردہ ایم۔ و آنچه صاحب محیط بر باد آور
بمعنی باد آور است کہ بوٹہ خار شو کہ البینا	نوشتہ نقلش بر معنی دوم (باد آور و بکر و)
و نوائی از موسیقی وغیرہ باشد۔ صاحبان	(عماد فقیر) آزار در دل تو باشد در و
جامع و ناصر ذکر باد آور و باد آور و	خاک بر فرق گنج باد آور و (منجیک تری)

(۱) گر برگ و گنج باد آور دگر دم فی الملل باد
 ز غنیمت خار باد آور دگر دوزمان پادار
 و بکھو باد آور کے تمام معنی۔

(الف) باد آورون مصدر اصطلاحی۔
 صاحب آصفی ذکر این کردہ و سنہ کی پیش
 کردہ است از آن استعمال باد آورده پیدا
 مؤلف گوید کہ۔۔۔۔۔

(ب) باد آوروه اسم مفعول از ہمین مصدر اصطلاحی
 پس (الف) کنایہ باشد از بقب و طلب حاصل شدہ
 چیزی و (ب) چیز بقب و طلب حاصل شدہ
 و (ب) بقول وارستہ و بحر واندر صراح
 آء آورده کہ بجائے خودش گذشت و تحقیق
 باشخص بے طلب رسیدہ ہم معنی ناخواندہ صاحب
 آصفی بر حاشیہ کتاب بذیل آب آوردن۔

(ج) باد آوروه بقول از ہمین مصدر اصطلاحی
 فرنگ لغت فارسی است بمعنی دریکہ یا
 روزنی کہ براسے آمدن ہوا سے تازہ سازند
 دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکردہ۔

(د) باد آوروه بقول از ہمین مصدر اصطلاحی
 مؤلف عرض کند کہ آج امر حاضر است

<p>است و تدریجی تقاضی حدوث و تجدد و این دو کلمات از تجددات و محتیات همه بر کران مؤلف عرض کنند کہ باد یعنی حرف و سخن ہم بجایش گذشت و حرف آہنگ بہان صوت گویندگی است کاتبین چاکدست صوت و نفس را صورت و نقش نوشته اند۔ مرادف باد نوا کہ می آید و بحث کامل این جد را بنجائیم (ارو) و کیمو باد نوا۔ باد بقول شمس لغت فارسی است کہ در محل دعا استعمال نمایند۔ صاحب مؤید فرمایند کہ دعا مغایبہ است و معنی آن بواو باشد و چون دعا بخطاب کنند بادی گویند و معنی آن باشی است۔ صاحب ہفت گوید کہ در مقام دعا آرنند و مقام آن آخر کلام است صاحب اندھن بہان مؤید۔ (خواجہ شیراز ۵) عمران باد اور از ای ساقیان بزم جمہ گرچہ جام ہانڈ پرمی بدوران شما پائے مؤلف عرض کنند کہ او کہ باد بر معنی چارہ ہمیش کردہ ایم</p>	<p>از مصدر آہنجیدن کہ یعنی کشیدن گذشت پس این اسم فاعل ترکیبی است یعنی کشندہ باد و کنایہ از دریکچہ ہوا دار۔ (ارو) وہ دریکچہ یا روشن دان جو تازہ ہوا کی آمد و رفت کے لئے بناتے ہیں۔ مذکر۔ باد آہنگ اصطلاح۔ بقول بہان کبیر ثالث صوت و نقش خوانندگی و گویندگی را گویند و بقول صاحب بحر باصافت صورت و نقش خوانندگی و گویندگی۔ صاحب جامع فرماید کہ کبیر وال نقش و لمعی خوانندگی۔ صاحب ناصری ہم ہوا کہ بہان ذکر این کردہ و صاحب سفرنگ آوردہ کہ بابے موعده بالف و کفر وال ابجد و مدالف و فتحہ ہائے ہوز و سکون نون و کاف فارسی یعنی آواز و صوت باشد (فقہ دساتیر) گفتار یزدان باری نیست و باد آہنگ در و نبود یعنی کلام خدا آہنگ و صوتی نیست چہ صوت مخرج و محل را خواہد</p>
--	---

<p>و بفرین نیت کہ الف زائد است در آفرش - باد ابرنگ اصطلاح - بقول برهان (ارو) دیکھو باد کے چودھویں معنی -</p>	<p>کہ بذیل باد ابرنگ آورده مرادف باد ابرنگ</p>
<p>ما و اباد استعمال - بقول ناصری کہ بذیل کہ می آید دیگر کسے از محققین فارسی ذکر این نکرده باد - آورده مکرر یعنی ہر جہی شود بشود چنانکہ مؤلف گوید کہ ذکر ماخذ (باد ابرنگ) بجا فرخی گفتم (س) چنان نمود ملک را کہ رہ بد مذکور شود و این معنی خود است یعنی فارسیا چپ است پُ برفت سوی چپ و گفت ترنج را (بادہ رنگ) گفتم اند مقصود است ہر جہی باد اباد پُ و حافظ گوید (س) شرا کہ رنگ آن مثل بادہ باشد ہاے چہارم عیش بہان چیت کار بے بنیاد پُ زویم بر بدل شد بالف چنانکہ ہمپیون و اپیون - صف رندان و ہر جہی باد اباد پُ صاحب آند (ارو) دیکھو باد ابرنگ -</p>	<p>ما و اباد استعمال - بقول ناصری کہ بذیل کہ می آید دیگر کسے از محققین فارسی ذکر این نکرده باد - آورده مکرر یعنی ہر جہی شود بشود چنانکہ مؤلف گوید کہ ذکر ماخذ (باد ابرنگ) بجا فرخی گفتم (س) چنان نمود ملک را کہ رہ بد مذکور شود و این معنی خود است یعنی فارسیا چپ است پُ برفت سوی چپ و گفت ترنج را (بادہ رنگ) گفتم اند مقصود است ہر جہی باد اباد پُ و حافظ گوید (س) شرا کہ رنگ آن مثل بادہ باشد ہاے چہارم عیش بہان چیت کار بے بنیاد پُ زویم بر بدل شد بالف چنانکہ ہمپیون و اپیون - صف رندان و ہر جہی باد اباد پُ صاحب آند (ارو) دیکھو باد ابرنگ -</p>
<p>بذیل باد بجوالہ ناصری این را آورده دیگر کسے از محققین فارسی ذکر این نکرده مؤلف عن کند کہ این از قبیل و ماد م بالف اتصال است کہ در میان دو کلمہ آمدہ افادہ معنی اتصال کند یعنی (باشد و باشد) (بود ہم می گویند) چنانکہ گذشت (صاحب ناصری بود) (باد و باد) استعمال این بالفظ (ہر جہی) فرماید کہ بروزن پلاہنگ بفتح اول و کاف می شود و بدون آن از منظر ما گذشت (ارو) فارسی در آخر یعنی ترنج است و فرماید کہ آن را بخذف الف دوم (باد رنگ) نیز</p>	<p>بذیل باد بجوالہ ناصری این را آورده دیگر کسے از محققین فارسی ذکر این نکرده مؤلف عن کند کہ این از قبیل و ماد م بالف اتصال است کہ در میان دو کلمہ آمدہ افادہ معنی اتصال کند یعنی (باشد و باشد) (بود ہم می گویند) چنانکہ گذشت (صاحب ناصری بود) (باد و باد) استعمال این بالفظ (ہر جہی) فرماید کہ بروزن پلاہنگ بفتح اول و کاف می شود و بدون آن از منظر ما گذشت (ارو) فارسی در آخر یعنی ترنج است و فرماید کہ آن را بخذف الف دوم (باد رنگ) نیز جوہوسو ہو -</p>

<p>گویند کہ می آید اورنگ آن زرد شود. صاحبان جامع و اندوہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این رنگ شراب دانند کہ باد مخفف بادہ یعنی شراب ہم آمدہ و جاوید کہ الف چہارم در (باو بزنگ) متبادل ہا بتوز باشد یا زاندو این سرود و موافق قیاس است۔ و ذکر خواصش بذیل باتس گذشت (ارو) و کیسوباتس۔</p> <p>این مثل را بحق کسے زند کہ نخوت و غرور باقی از سر بیرون رفتہ باشد و نشہ غرور باقی ماندہ۔ مخفی مباد کہ باد یعنی شراب و نخوت و غرور بجایش گذشت (ارو) نشہ اتر چکا ہے دماغ درست ہو گیا ہے یا دکن میں اس شخص کے لئے استعمال کرتے ہیں جو مغرور تھا لیکن انقلاب زمانہ سے عاجز ہو گیا۔</p> <p>باو از سر بیرون شدن (اصطلاحی)</p>	<p>باو از سر بیرون رفت مثل</p> <p>بمعنی غرور از سر رفتن و دور شدن مخفی مباد کہ باد بمعنی غرور و نخوت بمعنی ہمیش گذشت و سندن بر مصدر اصطلاحی (باو از سر بیرون) از کلام شیر خرو می آید (ارو) غرور سر سے دفع ہونا۔ دور ہونا۔</p>
<p>باو اش قبول برہان بروزن آد اش مکافات و جزاے نیکی را گویند و فرماید کہ با بایے فارسی ہم آمدہ است۔ صاحب جامع فرماید کہ با بای فارسی و عربی بمعنی مکافات نیکی باشد۔ خان آرزو در سراج ذکر این بایے عربی کردہ فرماید کہ در برہان ہمان جزاے نیکی لیکن مشہور بایے فارسی است۔ صاحب ناصر می گوید کہ بمعنی مکافات و جزاے نیکی معروف است و بایے پارسی معروف تر و اصح و فرماید کہ آن را پاداش بنیادتی نون در آخر نیز گفته</p>	<p>بما جان خرنیۃ الامثال و امثال فارسی ذکر این کردہ اند و لیکن از بیان معنی و محل استعمال ساکت۔ مؤلف گوید کہ فارسیان</p>

و پاداشت یا تاسے قرشت نیز آردہ و پادش بخرف الف و و م نیز دیدہ شدہ بخلاف
 باد افراہ کہ کافات بدی است صاحبان جامع و اند و مہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف
 عرض کند کہ بحقیق ما اصل اسم جاہدہ باسے فارسی و فوقانی و ر آخر (پاداشت) است
 و محقق آن پاداش و پادش و در پادشہ نوای آخر زائد باشد چنانکہ گذارش و گذارشن
 و باسے فارسی ہوندہ بدل شود همچون تپ و تپ و اسپ و اسب بہ حساب برہان ہر
 (پاداش) کہتہ کہ بقول بعض یعنی مطلق کافات است خواہ مکانات نیکی ہند یا بدی بخجلی
 ماہمین تقسیم معتبر است باعتبار معنی حقیقی کہ پارہ سبیل ہا بہ معنی آئینہ چہرہ و آتش منہ و اسباب ہا
 و اسم مصدر داشتن یعنی حاصل و قبضہ و از ہمیں معنی آئینہ یا داشتت کنایہ باشد از تشبیہ
 چیزی کہ اختیار کردہ انسان است و تخصیص معنی جدید محققین محتاج سند باشد (ارو)
 پاداش بقول اصفیہ (فارسی) اسم مؤنث ہ بدلہ عوض مکافات۔

<p>پاداشن بقول سروری بدل ہملہ و شین یہ پیش دران سعدن باداشن ہ (مہال الدین)</p>	<p>مجمہ بروزن نادادن یعنی جہاے نیکی است</p>
<p>عبد الرزاق (۵) و گرہ لذت مشغولی احتلام</p>	<p>عند باد افراہ کہ جہاے بدی است مؤلف</p>
<p>است آن ہا جنب ز خواب برائی بروز باداشن</p>	<p>عرض کند کہ مبدل پاداشن است کہی آید</p>
<p>ہ (ارو) دیکھو پاداش۔</p>	<p>و فرید علیہ پاداش کہ گذشت ما حقیقت ہا</p>
<p>پاد افراہ اصطلاح بقول برہان و سراج</p>	<p>را بذیل پاداش ذکر کرد ایم۔ (شافعی ناصرہ)</p>
<p>در شیدی و جامع و جہانگیری و ناصرہ و آند</p>	<p>آن کن از طاعت و نیکی کہ گذاری شرم ہا چون</p>
<p>بروزن ماہ در ماہ یعنی پاد افراہ است کہ</p>	<p></p>

<p>ساحب آصفی ذکر این کرده و از بیان معنی ساکت و از سند پیش کرده اش معلوم می شود که مکافات بدی کردن باشد (معنی نیشاپوری ۵) سوم چشم تو در مصدر یکمینه تو بر آن زمین که بر روز رزم باد افراه پکار و ابرو کامون کی سزا دینا - بدل لینا -</p>	<p>(۱) جزا و مکافات بدی باشد و (۲) بازیچه اطفال را نیز گویند - صاحب سروری نسبت معنی اول فرماید که عقوبت و مکافات را گویند و فرماید که این ضد پاداش است و آن را باد افره و باد افره و باد افراه نیز گویند و در معنی دوم نکرده و همچنین صاحبان مؤید و غیاث -</p>
<p>باد افراه برون - مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده و از بیان معنی ساکت - و از سند پیش کرده اش چنان مفهوم می شود که بوقوع آمدن مکافات بدی و حاصل شدن پاداش (نظیری ترشیزی ۵) کرده و نکرده مارا بجدائی مباد باد افراه پکار و ابرو برای کا بدل لینا -</p>	<p>مؤلف عرض کند که ما حقیقت این را بر باد افراه ذکر کرده ایم که بحدوده چهارم گذشت (حکیم فرخی ۵) نکند کنسی وقتی که کند پاداش نکند کنسی وقتی که کند باد افراه پکار (انوری ۵) دست عالی دراز کردستی پاهم پاداش و هم بباد افراه پکار (ول ۵) وی بتوزنده سنت پاداش پوی بتوازه اسم باد افراه پکار</p>
<p>باد افراه برون - مصدر اصطلاحی - مکافات عمل بد کردن چنانکه سندان از حکیم فرخی بر باد افراه گذشت (ار و و) برای کا بدل لینا -</p>	<p>(ول ۵) ز شیر کین بستاند بشیر شاد و ابرو ز آب گرد بر آرد بباد افراه پکار (ار و و) و یکجوباد افراه - باد افراه برون - مصدر اصطلاحی -</p>

(۱۹۹۹)

<p>ہائے ہوزور آخر برائے نسبت باشد پس ازین معنی حقیقی کنایہ گرفتند برائے گردنای یعنی چیزیکہ یاریچہ اطفال است کہ بوسیدہ رشتہ دور زند و بوسیدہ ہوا کہ اعانت حصہ بالایش کند تا بدیر در حرکت باشد (اردو) لٹو بول آصفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ بنگی۔ پھر کی۔ ہاتھی دانت یا سینگ یا لکڑی کے ایک گول کھلونے کا نام جو پہرانے سے دیر تک پھرتا چکر کھاتا اور گونجتا رہتا ہے۔ فارسی میں اوسکو گردنا کہتے ہیں (نصیر) بناؤ لیکے لٹو استخوان کو اپنے عاشق کے ہاتھیں کیا کام سے ہاتی کے ان مردار دانتوں سے ہے۔ باو افشارون مصدر اصطلاحی۔ بمعنی افشارون بخارا است یعنی باو بمعنی معروف کہ یکے از عناصر رجبہ باشد واستعارہ باشد در اینجا از بخارا و افشارون بمعنی آب پرورد دست از چیزی گرفتن و رنجین (کمال صفت)</p>	<p>باو افراہ اصطلاح بقول برہان و نامری و جمل جہانگیری بخذف الف سوم بمعنی باو افراہ است کہ (۱) مکانات بدی و (۲) فروک اطفال باشد۔ مؤلف گوید کہ جزین نیست کہ تخفف این بر باو افراہ است و ما بخت این بر باو افراہ کہ وہ ایم کہ بحدودہ چہارم گذشت۔ (اسی من از یک گناہ از گشتہ زراہ ہنقادیم باو افراہ صد گناہ) (فردوسی ۱۵) باو افراہ این کتاب ہم گیری توئی آفریندہ ماہ و تیرہ (اردو) و لکھو باو افراہ کے دونوں معنی۔ باو افسرہ اصطلاح۔ بقول مؤید چوکی بر را گویند کہ بگانش رشتہ در ان گذارند و و رکشا کش آرنڈ تا بگردش در آید و صد از ان ظاہر شود بہندش لٹو مانند دیگر کسی از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این چیز ہے کہ ہوا برو حکو وارو و ہوا افسر است یا تاج ہوا دارو و</p>
---	--

<p>(۵) آب راست کند بند شود ہم تک باد باد راست بپیشار و باران گرد و حساب آصفی از زمین سبز مصدر (باد افشردن) قائم کرده و سہو کرده زیرا کہ مضارع افشردن بیشتر و باشد نہ پیشار و (ار و و) بخار کو چو پونا باد افگندن اندر بروت مصدر</p>	<p>بروت در هوا بلند شود و سپرد (جلال و حرکت) بزرگ (۵) باد چہ افگندہ اندر بروت قوت از من نظر آید نہ قوت باد صاحب آصفی ہمین سندر باد افگندن آورده قائل (ار و و) مغرور ہونا بقول آصفیہ تنکبہ ہونا گہنڈہ من آنا۔ اترانا۔ شیخی من آنا۔</p>
<p>اصطلاحی بہ بہار بذیل (باد و بروت افگندن) فرماید کہ کنایہ باشد از مغرور و تنکبہ بودن و خیال فاسد و اندیشہ تباہ کردن۔ و از جلال سندر آورده کہ از ان (باد افگندن اندر بروت) پیدا است یعنی مباد کہ تنکبہ ان سر تا و دنیا بقول آصفیہ مغرور کرنا۔ بروت خود را بہ چند و بلند کند چنانکہ سر اینشتنا گہنڈ کرنا۔ اکثرنا۔</p>	<p>مغز ہونا۔ و ما عدا ربنا۔ گریوان ہونا۔ (مصحفی ۵) و ط الف ت سے مری با بگرتی ہی گئی پاجون جون چاہا اونھین وہ اور بھی مغرور ہو سے پاجون چون کو سر تا و دنیا بقول آصفیہ مغرور کرنا۔ اینشتنا گہنڈ کرنا۔ اکثرنا۔</p>
<p>با و اہم بقول صاحب ضمیمہ برہان (۱) معروف است و آن مغزی باشد کہ خوردہ بہار گوید کہ ترجمہ لوز باشد۔ صاحب مؤید بحوالہ شرف نامہ و صاحبان اندر بہار و شمس ہم ذکر این کرده اند۔ صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید کہ رسم برہمنہ ہند است کہ آثر تابوت موتی اندازند چنانکہ امیر خسرو دہلوی فرماید (۵) سید با و اہم را بہر سو میفکن در نظر بازی بگنجد ارش کہ روزی بر سر تابوت ہم اندازی</p>	

(۵)

وزیر فرماید که امیر علاء الدوله قزوینی مؤلف تذکره لغات الما ترکوید که امیر خسرو و شیخ سعدی را در یافته این بیت را بر شیخ خواند اگر چه ملاقات امیر خسرو با شیخ سعدی ثبوت نرسیده اما آوردن امیر علاء الدوله (که ولایت زان^{بیت} این بیت را با این نقل ولالت وارد که این رسم در جنبی اقوام ولایت هم بوده باشد - صاحب سخندان فرماید که با دوام لفظ فارسی است و به سنسکرت با نام گویند - صاحب محیط فرماید که اسم فارسی است و عبری تو زو یونانی امعدالیا و در انگریزی آمنت نامند و آن ثمره است معروف بستانی و صحرائی و کوهی می باشد و هر واحد از آنها شیرین و تلخ - شیرین را عبری نوز الحلو نامند و از آن روغن می گیرند و مغز قشر از هر سه قشر را خام و بریان کرده می خورند و انواع نقل و حلویات از آن ترتیب می دهند و بعضی انواع با دوام را پوست باریک و نازک می باشد که به است شکسته و جد می گردد و آن را با دوام کاغذی می گویند مغز آن لطیف تر و لذیذتر از نوع صلب آن و در هندی نیز با اسم با دوام معروف است - نزد هندیان گرم است و چرب و دافع باد و مولد منی و مقوی و بقول اهل یونان معتدل در حرارت و برودت مائل بر طوبیت و گویند گرم و تر در اول و آن مفتخ و حافظ قوت هاست و غذا معتدل دهد و بدن را فربه سازد و غیر المضم است و نافع سر و خشک و لغت الدم و حرقة البول و طین شکم و زیاده کننده منی و جوهر دماغ و باه است چون بانبات یا فانیذ بخورند و مقوی با سره و طین حلق و با انجیر جهت قولنج نافع و منافع بسیار دارد و مورد عرض کند که بنیال مافرس است که فارسیان بقاعده تبدیل از لغت سنسکرت گرفته اند

بتبدیل فوقانی با دال مہلہ چنانکہ سنہورہ و دہنورہ و توت و تود۔ (ظہوری ۵) مگر کتاب
 برخوان مدار نقل افشاندی چکہ در بزم تعرض زہر از بادام می روید (ارو)
 بادام۔ بقول آسفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ ایک میوہ کا نام ہے جو کابل کی طرف سے آتا ہے
 (۲) بادام۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان کنایہ انچشم محبوب و مشوق ہم ہست۔ صاحب
 مؤید فرما کہ کنایہ چشم شاہان رانیر گویند۔ سندان بر معنی اول از امیر خسرو گذشت۔ صاحب
 بہار و اندوہفت ہم ذکر این کردہ اندومی فرمایند کہ گاہے بر چشم محب نیز اطلاق کنند
 (درویش والد ہروی ۵) محبت پیشہ را از گریہ منع از دوستی نمود۔ شوذین روغن بادام
 تربیب دماغ او۔ مؤلف عرض کند کہ بخیاں استعارہ بادام چشم مخصوص از چشم محبوب
 نیست و در کلام والد ہروی روغن بادام استعارہ از اشک چشم است (ارو) فارسی
 میں بادام بطور استعارہ مشوق کی آنکھ کو کہتے ہیں۔ امیر نے آنکھ کے تشبیہات میں بادام
 کا ذکر فرمایا ہے (ناسخ ۵) آنکھیں بادام من ز نخدان سید۔ قد جانان ہر میوہ دار
 (۳) بادام۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان چاک گوش اسپ رانیر گویند۔ صاحب شمس
 ہمزبان او۔ دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ اگر سند
 استعمال این بدست آید تو انیم عرض کرد کہ استعارہ باشد منظر تشبیہ وضع آن (ارو)
 فارسی میں بادام گھوڑے کے کان کے سوراخ کو کہتے ہیں۔

بادام توأم استعمال بقول صاحب تحقیق	باشد (شفیعاے اثر شیرازی ۵) فلک
اصطلاحات (۱) بادامیکہ درود و مغز از رشک گذار و بحال خود و ہمدم را	

<p>بگ از یکدگر ساز و جدا بادام توأم را با مؤلف گوید کہ مرکب توصیفی است باید دانست کہ توأم بفتح تا و مخره لغت عرب است بقول منتخب یعنی بچہ کہ با بچہ دیگر از یک شکم در یک وقت زاوہ باشد و ہر دو را توأمان گویند (ارو) وہ بادام جسمین دو مخرمون (۲) بادام توأم۔ بقول اندکجوازہ بہار کنا از اندام نہانی زن باشد و از توفیق سند آرد (۳) پسر از من از ان بادام توأم دل عاشق دو نیم آنجا است از غم بگ و گیر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و و در بہار ہم موجود نیست۔ مؤلف عرض کند کہ بادام توأم یعنی حقیقتش گذشتہ در اینجا نظر بر تشبیہ استعارہ باشد (ارو) و کھیو اندام نہانی زن۔</p>	<p>کہ باضاف تشبیہی باشد یعنی بادامے کہ مثل چنگ است و بادام چنگ۔ چنگ باشد و چنگ سازیت معروف کہ ذکرش بر او برم گذشت (بدر چاچی ۵) پستہ لمبی را نشان در پس بادام چنگ تا ہر ایشیش فندق تر را نوای و گیر کسی از محققین فارسی ذکر این نکر و (ارو) و کھیو او برم۔ بادام دو مخرم اصطلاح۔ بقول صاحب خمیمہ برہان (۱) معروف است۔ بہار و اند بدون تصریح معنی ذکر این کرده مؤلف گوید کہ ہمان بادام توأم کہ بجایش گذشت۔ مرکب توصیفی (شکت ۵) دار و یک اصل کفر و اسلام بادام دو مخرم را دو گل نیست (ارو) و کھیو بادام توأم کے پہلے معنی۔ (۲) بادام دو مخرم۔ بقول صاحب خمیمہ اصطلاح۔ صاحبان ہا قانع مؤلف عرض کند</p>
--	--

کنا یہ از ترک و ترکیده ہم ہست۔ صاحب
 بحر فرماید کہ معنی ترکیده از غایت پری
 باشد۔ مؤلف عرض کند کہ با دام و مغز
 بہیت مجموعی شکل یک با دام کلان می نماید
 و شکافی در میان باشد چون از شکاف جدا
 کنند و مغز پیدامی شود پس فارسیان چیزی
 ترکیده را استعاره با دام و مغز نام
 نہادند حیف است کہ نہ استعمال پیش نشد
 (اردو) ترک۔ مویش۔ ترخا ہوا۔
با دام و مغز است مقولہ۔ صاحب
 مؤید فرماید یعنی ترقیدہ است از غایت پری
 و پر بودن صاحب ہفت گوید یعنی با دام
 ترقیدہ از غایت پری۔ صاحب شمس گوید
 کہ معنی ترقیدگی است از غایت پری۔ صاحب
 اندہن زبان مؤید۔ مؤلف عرض کند کہ
 طرزیان محققین در غلطی اندازد فارسیان
 چون چیزی را ترکیده مینند گویند کہ با دام
 است و ما حقیقت این استعارہ بر معنی دوم
 با دام و مغز بیان کردہ ایم (حکیم انوری) (۵)
 با دام و مغز است کہ از تخیر الماس بہ ناوانہ
 لبش بوسہ سراپایے فسان راہ (اردو)
 ترکا ہوا ہے۔
با دام زنجیر اصطلاح۔ بقول بہار با
 گری کہ در میان دو حلقہ زنجیرہ شکل با دام
 می باشد و فرماید کہ آن را دانہ زنجیر گویند
 صاحب بحر فرماید کہ باضافت تکرر حلقہ زنجیر
 را گویند و راستہ گوید کہ خردہ زنجیر کہ آن
 را دانہ زنجیر نام است۔ صاحب
 بہر زبان بہار (میرزا معر فطرت) (۵) دماغ
 خشک مارار و غن با دام زنجیری بپوشند
 کس کہ این دیوانہ عاقل می تواند شد۔
 (علی رضای تہلی) (۵) ہر آن مجنون کہ انداز
 نگاہت کردہ زنجیرش بہ نہند از چشم لیلی
 مغز در با دام زنجیرش بہ مؤلف گوید کہ

<p>مرکب انسانی است و کنا یہ ازگرہ زنجیر بشکل بادامی باشد (ارو) بادام کی آنکھ۔ موت۔ جناب امیر مغفور نے آنکھ زنجیر۔ فارسی میں اوس گرہ کو کہتے ہیں جو دو ملتوں کے درمیان ہوتی ہے۔ کاغذی۔ نقل بادام کا ذکر کیا ہے بادام سیاہ بادام ساقی اصطلاح۔ بقول مؤید یعنی بھی کہہ سکتے ہیں۔</p>	<p>چشم مشوق صاحب بھر فرماید کہ معنی چشم ساقی باشد صاحب ہنت گوید کہ کنا یہ باشد از چشم مشوق صاحب اندھن زبان مؤید۔ مؤلف گوید کہ مرکب اضافی است و بادام در اینجا دو مش کہ گذشت (ارو) مشوق کی آنکھ (موت)</p>
<p>(۲) بادام سیاہ۔ بقول آند بادام ہائے کہ بر تابوت مردہ اندازند و از امیر خسرو ہائے سدا رو کہ بر معنی اول بادام گذشت دیگر کہ از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است بمعنی حقیقی و بر موقع تعزیت۔ رنگ سیاہ بر بادام کند۔</p>	<p>اصطلاح۔ بقول بجز (۱) کنا صاحب اندھن بانس۔ سند کالے بادام۔ یعنی وہ بادام جس پر کالا رنگ آید کہ مخفف این است کرتے ہیں اور عجم میں تابوت پر پھینکتے ہیں یہ اصل بادام سیاہ رسم غالباً ہنود سے لی گئی ہے۔</p>
<p>اصطلاح۔ بقول بہار مراد بادام سیاہ بہر دو معنی اول</p>	<p>اصطلاح۔ بقول بہار مراد بادام سیاہ بہر دو معنی اول</p>

<p>باشد از گریان شدن چشم مؤلف گوید حیف است کہ سندا استعمال پیش شد و نکلن خلاف قیاس نیست کہ باوام بر معنی دوش بمعنی مطلق چشم گذشت و شگوف شدن کنایہ توان گرفت از گریان شدنش کہ شگوف قبول بہار بمعنی مطلق گل آمدہ و جاوارو کہ باوام</p>	<p>از کلام امیر خسرو بذیل معنی اول باجم گذشت۔ سنا غیث نقل بر وارث۔ و برائے معنی دوم از مولوی جامی سندا آرو (س) چشم تو جاوست یا آہوست یا صیاد خلق یا یاد و باوام سیہ یا تر گس شہلاست این (ارو) دیکھو باوام سیاہ کے دونوں معنی۔</p>
<p>راورین اصطلاح بمعنی حقیقیں قرار دیم و مجموعہ راکنایہ گیر عم (ارو) روزنا قبول اصفیہ گریہ کرنا۔ آسنو بہانا۔ زاری کرنا اشک باری کرنا۔ بلکنا۔</p>	<p>باوام شکر فشان اصطلاح۔ بقول صاحب جہانگیری کہ در حاتمہ کتاب آورد کنایہ از چشم گریان باشد و گیر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ شکر فشان</p>
<p>باوام شگوف فشان اصطلاح بقول برہان و جامع کنایہ باشد از چشم گریان شمس بحوالہ صاحب حسن ذکر این کرده فرما کہ بمعنی چشم گریان و اشک ریزان باشد۔ صاحبان رشیدی و بحر و انس و ہفت ہم</p>	<p>صفت باوام و کنایہ از اشک است کہ فشان اشک شیرین و شکرین ہم گفتمہ اند کہ بحالیش گذشت حیف است کہ سندا استعمال پیش شد (ارو) چشم گریان۔ رونق ہوئی آنکہ نہوت باوام شگوف شدن مصدر اصطلاحی</p>
<p>ذکر این کرده اند مؤلف گوید کہ درینجا باوام بمعنی دوم اوست و شگوفہ استعنا</p>	<p>بقول بحر و مؤید بمعنی چشم گریان شدن صاحب انس ہم ذکر این کرده فرماید کہ کنا</p>

<p>باشد از اشک حیف است که سندا استعمال پیش نشد ولیکن موافق قیاس است (ارو) دیکھو بادام شکر فشان - بادام شکوفه کردن مصدر اصطلاحی</p>	<p>پسته اش بخواست می ریزد شکر و چشم شکی دارد از بادام کوهی تلختر و صاحب شمس فرزند که همان بجرگ - صاحب محیط بر بادام کوهی فرماید که اسم نبدق است و بر نبدق</p>
<p>بقول بجرگ ریه کردن و اشک ریختن - صاحب ضمیمه برهان فرماید که کنایه باشد از گریه کردن و گریان شدن و اشک ریختن مؤلف گوید که صراحت حقیقت این بر (بادام شکوفه شدن) گذشت (ارو) دیکھو بادام شکوفه شدن - بادام کوهی استعمال بقول مؤید ششم</p>	<p>گوید که بضم با و سکون نون و ضم و ال مهمله و قاف معرب از فذوق فارسی است و بعربی طبوز نامند و آن را فذوق و بادام و بادام سه گوشه و بادام کوهی نیز گویند و یونانی فیلیفیا و قرو دمانا نامند و آن ثمر درخت عظیم کوهی است و در صحرا</p>
<p>فارسی فسی از بادام است که در کوهها پیدا شود بغایت گرم و ترش است - صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید که بادام تلخ خور و که در کوهستان پیدا شود و آن را ارژن بزاسه فارسی و ارجن بحیم تازی گویند پوست آن توز است که بر کمان چند پیرا صائب گوید (س) ترک من گز</p>	<p>وستانها نیز بندرت می روید و مخصوص ببلاد بسیار سرد است و ثمر آن سه پهلو تبدویر و مغز تازه آن سفید و کهنه آن مائل بزرودی و باد نهیت بسیار و مانند مغز بادام دو پاره و بالاسه آن پوست نازک سرخ مائل به تیرگی و بعد کمال رسیدن شکسته مغز آن را تناول می نمایند و آن بقول شیخ</p>

مانل بقدری عارت و بیوست اندک است	است و بقول بقراط خوردن این زیادہ کثرت
و گویند کہ آن گرم در آضراول و خشک در اول	جو بہر دماغ و مقوی آن بہر آنکہ غذا سے دماغ
آنت و بقول مشیح از ان صفر اید اشد و	بسیار و بہر مہتی است و منافع بسیار و ارو
در ان قبض زیادہ تر از آنست کہ در جوزہ	(ارو و) جنگلی باوامہ - مذکر صاحب کفنیہ نے
و در آن نفخ و تولید ریاہ و اسفل شکم	فندق پر فرمایہ کہ عربی - اسم مؤنث -

(الف) باوامن کے دامن خود را کرہ بستن	اصدرا اصطلاحی - بہار ذکر
(ب) باوامن کے کرہ بستن	(ب) کردہ در بیان معنی بر معروف

فانع و صاحب اندم مزبانش و از یہ حسہ و سند آرو (س) غنچہ می رفت از چمن گل
 چون بدویونند داشت کجاست محکم دامن خود را کرہ باوامنش با مؤلف عرض کند کہ
 از سند پیش کردہ اش تصدیق (الف) می شود یعنی مان رفتن شدن نہ (ب) مدعی است
 است و گواہش چیست - (ارو و) دامن گیر ہونا - بقول آصفیہ فر احم و متعرض ہونا -
 باوامہ بقول برہان و سروری و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری و ہفت و سر
 فارسی - بنسخہ میم (۱) پیلہ ابریشم را گویند و بعضی گفتہ اند باوامہ مرکب از باوامہ دہا کہ افادہ
 تشبیہ می کند - و از اینجا است کہ پیلہ ابریشم را باعتبار مشابہت باوامہ خوانندہ اند
 مؤلف گوید کہ ہاے نسبت ہم توان گرفت - (ارو و) پیلہ - بقول آصفیہ - فارسی -
 اسم مذکر - گوئیہ ابریشم -

(۲) باوامہ - بقول برہان و سروری و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری و ہفت معنی

نگین و مہر انگشتر ہم (خسرو ۵) نخندی پیش ہر چشمی ز چشم خسرو ت شرمی ڈا پسندہ نسبت
 آنفر بر کی خاتمہ دو بادامہ پ خان آرزو و در سراج فرماید کہ نگین و مہر انگشتری کہ بصورت
 بادام بود و آن را در عرف حال مہر بادامی گویند و بقول ناصر یعنی نگین و مہر انگشتری
 و نگینی کہ بصورت بادام باشد و انگشتری ایلچی را باعتبار شباهت بادام بادامہ گفته اند
 و شباهت بادام و چشم واضح است مؤلف عرض کند کہ بہ ہائے نسبت آخرہ (ارو)
 انگوشی کا گیند اور مہر اور وہ نگت جو بادامی ہو باعتبار شکل مذکر۔

(۳۳) بادامہ۔ بقول برہان و جامع چشم مانند ہے باشد کہ از طلا و نقرہ سازند و بر کلاہ
 طفلان دوزند۔ و بقول سروری از مس و غیر ہم نیز و بقول فرہنگ رشیدی گلی کہ بر
 کلاہ کودکان از طلا و نقرہ و ابریشم دوزند و بقول رشیدی و سراج چشم آسا از فلزات
 کہ چشم زخم را بر کلاہ طفلان دوزند۔ صاحب جہانگیری فرماید کہ مردم بزرگ از طلا و مہر
 سازند۔ و مردم فقیر از نقرہ و مس و کشیدہ دوزی ہم و بقول ناسری گلی کہ بر کلاہ کودکان
 از طلا و نقرہ و ابریشم دوزند و چون اغلب آن شبیہ بہ پیلہ کثر ابریشمی از یکدیگر نگشاہ است
 و بادام و چشم نیز مشابہت دارد باین اسم موسوم شد و نیز چشم آسا از فلزات برائے
 دفع چشم زخم (خاقانی ۵) آن غنچہ ہائے نستر بادامہ ہائے کتر شد پ زرقراضہ دروی
 چون گرم پیلہ ضمیر پ (امیر خسرو ۵) از بسکہ بر کلاہ ہش برد و ختم دو دیدہ پ بادامہ
 بر نشاندم بر پستہ کلاہ ہش پ مؤلف گوید کہ آخر این ہم ہائے نسبت است پ (ارو)
 چاندی اور سونے یا ریشم اور مقیش کے بادامی پھول جو بچوں کی ٹوپی پر بیٹے جاتے ہیں

اور بعض لوگ نظر بد سے بچانے کے لئے تانبے، لوہے وغیرہ کے پھول بھی ٹانگتے ہیں (۴) بادامہ - بقول برہان ورشیدی واندو جامع و جہانگیری و ہفت و سراج و ناصر
 خال گوشتی را ہم گنہ اندو آن آرخ مانند است کہ بیشتر از بشرہ مردم برنی آید (بد یعنی سینہ) (۵)
 میان ابرو بادامہ سیاہ چنانکہ بقصیدہ ہر دو کی تیر چلیہ تا پیکان پامولف عرض کند
 کہ نظر ہنشا بہت این خال گوشتی با بادام زیادت ہاے نسبت بدین نام موسوم کردند
 (اردو) بقول فرہنگ آصفیہ - ستا یا مساء (ہندی) اسم مذکر - (سنکرت میں ستا
 بہ تشدید و بلا تشدید جائز مگر استعمال بال تشدید یا خود از ماس معنی گوشت) (۱) وہ سخت
 کالا سابقہ خود بر ہا ہوا دانہ جو اکثر جسم انسان پر ہوجاتا اور کچھ تکلیف نہیں دیتا ہے -
 (۵) بادامہ - بقول برہان و جامع و جہانگیری و ہفت - ہر دانہ و حلقہ زنجیر را نیز
 گویند و بقول سروری و مؤید و سراج و ناصر و واندو ہر دانہ از انجیر - مولف
 عرض کند کہ اختلافی کہ میان محققین بالا واقع شدہ تعجب خیز است حیف است کہ نہ
 استعمال پیش نشد تا تصفیہ این اختلاف می کردیم - زنجیر و انجیر لفظاً مشابہ یکدیگر است
 جاوید کہ الف را از اسے ہوز دانستہ باشند یا بالعکس آن ولیکن بعضے از محققین
 آخر الذکر اعتراض بر برہان ہم کردہ اند و اصرار دارند بر معنی انجیر خیال ما این است
 و معاصرین عجم ہم با اتفاق دارند کہ دانہ و حلقہ زنجیر درست است کہ مشابہ بادام
 می باشد برخلاف این انجیر با بادام شباهتی ندارد و وجہی نیست کہ انجیر را کہ اسم خاص
 دارد مشابہ بادام قرار دادہ بہ بادامہ موسوم کنند - باقی حالِ حالاً بہر دو معنی بر زبان

معاصرین عجم متروک (ارو) حلقہ زنجیر زنجیر کا حلقہ۔ مذکر۔ وانہ انجیر۔ مذکر۔
 (۶) بادامہ۔ بقول برہان و جامع و ہفت رقعہ و پلٹہ رائیز گویند کہ درویشان بر
 خرقة دوزند و خرقة مرقعہ را ہم گویند۔ یعنی خرقة کہ از پارہ ہائے رنگین فراہم دوختہ
 شدہ باشد۔ و بقول سروری و رشیدی و انند و سراج و ناصر مرقع درویشان
 باشد کہ از چند رنگ ہم دوختہ باشند۔ و بقول بویدان خرقة کہ از پر کالہ ہائے سہ گوشہ
 یا چار گوشہ خرد خرد کردہ بدوزند برائے نشان و زیبائی مؤلف گوید کہ در اینجا ہم
 ہائے نسبت است در آخر کہ ہر پارہ سہ گوشہ بعد از دوختہ مشابہ بادام می باشد
 و مجازاً این قسم خرقة را ہم نام شد۔ و آنچه مجر و خرقة را بدین اسم موسوم کردند ہم بر سبیل
 مجاز است (ارو) صاحب آصفیہ نے گدڑی پر لکھا ہے کہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث
 فقیروں کا جبہ جس میں رنگ برنگ کے پیوند لگے ہوتے ہیں۔ ٹنڈہ۔ بادامہ۔ گوڈر
 کا لباس۔ اور گوڈر پر فرمایا ہے۔ اسم مذکر۔ کپڑوں کی دھجیان۔
 (۷) بادامہ۔ بقول برہان و سرورنی و بوید و رشیدی و جامع و سراج جنسے از ابریشم یا
 نظامی در تعریف نامہ کسری بہ بہرام گورنوشتہ (۵) مغز یا پوست آن ہی نامہ کا مغز یا
 پوست بادامہ ہم بر و نش طرز زیباکار ہم در و نش چراغ روغن دار کا مؤلف
 گوید کہ بخیاں ماورین شعر بادامہ یعنی سوم اوست کہ گذشت صاحب غیاث این را
 قسمی از پارچہ نفیس گفتہ و نوعی از ابریشم کہ ہنوز آن ہا از ہم کشادہ باشند و بقول ہفت
 قسمی از صریح پس مقصود محققین اول الذکر از اجمال (جنسے از ابریشم) ہمان باشد کہ

صاحب غیاث صراحتاً کر دہ و بدین وجہ کہ باوامہ معنی پید ابریشم بر معنی اولش گذشت
 فارسیان مجازاً ابریشم را ہم بدین نام موسوم کرده باشند (نظامی ۵) ایکہ ترا بہ
 سخن جامہ نسبت ہ حکم بر ابریشم و باوامہ نسبت ہ (ارو ۹) ریشمی کپڑا۔ مذکر۔
 (۸) باوامہ۔ بقول برہان و جامع و مہفت ہر جنس مطبوع را نیز گفتمند مؤلف عرض کند
 کہ این ہم مجاز باشد بے نسبت بر باوام کہ باوام مطبوع عام است حیث است کہ
 سند استعمال پیش نشد (ارو ۹) ہر چیز جو مطبوع اور پسند خاطر ہو۔ موث۔

<p>(۲) باوامی۔ بقول انڈیہ یعنی خواجہ سرا و خای کشیدہ حیث است کہ سند استعمال پیش نشد و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و خلاف قیاس نباشد گویند کہ مرد خا کشیدہ را آلت تناسل کوچک تری شود بقند باوام (ارو ۹) باوامی۔ بقول فرنگ آئینہ وہ خواجہ جس کا عضو تناسل نہایت چھوٹا ہو۔</p>	<p>باوامی بقول انڈیہ کبیریم زکی است معروف دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست در ہند ہم ہمین معنی معروف است کہ زرد مائل سرخی را گویند تحتانی آخر براب نسبت است (ارو ۹) باوامی۔ بقول آئینہ باوام کے رنگ کا سرخی مائل زرد ہلکا زرد جس کا عضو تناسل نہایت چھوٹا ہو۔</p>
--	---

باوان بقول برہان و سروری و رشیدی و جامع و سراج و ناصر ی بروزن نادان
 (۱) محقق آبادان کہ نقیض خراب باشد۔ مؤلف عرض کند کہ الف اول حذف
 شد و الف و نون آخر زائد کہ فرید علیہ آباد است (ارو ۹) دیکھو آبادان۔
 (۲) باوان۔ بقول برہان و مؤید و مہفت یعنی پاداش و خیراے نیکی ہم آمدہ صاف

جامع بریلوق پاداش قانع۔ مؤلف عرض کند کہ بادان منصف و مبدل پاداشن است
 کہ باسے فارسی عبری بدل شد و شین معجمہ را تخفیف کردند و تخصیص این باخراسے یکی منحصر
 بہ خداستعمال است حیف است کہ پیش نشد۔ (ارو) بدلہ۔ بقول فرنگ آصفیہ۔
 عربی۔ اسم مذکر۔ پٹا۔ معاوضہ۔ عوض۔ عوضہ۔ پاداش۔ اجر۔ مکافات۔
 (۳۳) بادان بقول اندونامری حکیمی بودہ از شاگردان جمشید جم در حکمت معروف
 و باروان حکیم از شاگردان او بودہ و سخنان ایشان در نامہ باستان آمدہ و برخی
 دیدہ ام دیگر کے از محققین ذکر این نکرد (ارو) ایک حکیم کا نام فارسی میں بادان
 تھا جو جمشید جم کے شاگردوں سے گزرا ہے۔

<p>بادانجیر بقول بہان ورشیدی و مؤید و جامع و اندو جہانگیری و سراج نوعی از دخت انجیر است کہ پیش از ہمد درختان میوہ دیدہ۔ و انجیر آن کاواک و پبادمی باشد۔ و بقول شمس نامہ درخت معروف کہ ہندیان آن را آرند گویند و بقول سروری بوالہ کشف اللغات نامہ درخت معروف کہ بیدانجیر نام دارد۔ و معنی پیر آن باوشکن باشد چہ انجیر یعنی شکنندہ و سوراخ کفندہ آمدہ (خاقانی سے) کہ زبانہا</p>	<p>از بادانجیر بیدانگینند چہ کہ ز خود رالی ز بیدانجیر عرساختند چہ صاحب محیط بر بیدانجیر فرمایہ کہ اسم فارسی است و شیرازی گفتہ و عبری خروع و بہ ترکی کرچک و یونانی قینقن فیقی قیموسار قوس۔ سوسو قیروس۔ فسقی فسقین و بیریانی قلما و برومی قیروس۔ طر و طون۔ و بہندی آرند گویند و نوع باشد سفید و سرخ مائل بہ کبودی و سرخ قوی تر از سفید۔ در اکثر بلاد ہندی روید۔ بہترین آن</p>
---	---

بجاریت گرم و خشک در آخر دوم گویند کچھین رہے آفت ارند پر ہا
 در سوم دروغن آن گرم زیادہ از تخم آن **بادان فیروز** استعمال بقول برہان و
 جالینوس گفته کہ تخم بیدانخیر سہل است سروری و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری
 اما روغن آن تند و لطیف تر از زیت ساد و ہفت و سراج و ناصری نام شہر اردبیل است
 و آن را در انگریزی کسٹرائل گویند با بجلد مغز و چون فیروز آن شہر را بنا کر دیان نام موسوم
 تخم آن محلل و جالی و ملین عصب و سہل قویا ساخت چہ بادان بمعنی آبادان است مؤلف
 و منافع پیشار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ نکتہ اضافت و مخفف آبادان
 کہ بیدانخیر مالہ بادانخیر است و معنی لفظی بیدانخیر فیروز باشد۔ (ارو) بادان فیروز ہند
 چنانکہ در ابتدائے بحث مذکور شد (بادسکن) شہر اردبیل کا نام ہے جسکو فیروز شام نے بنا
 و این نام منظر بخواص او ہنادند کہ ریاح را کیا تھا جو اپنے بانی کے نام سے موسوم ہوا۔
 بشکند و اسہال آرد۔ (ارو) ارند۔ **بادانخیر** اصطلاح بقول برہان و بحر و
 بقول امیر ہندی۔ مذکر۔ ایرند۔ بیدانخیر شمس و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری و
 اس درخت کے پتے چوڑے ہوتے ہیں۔ ہفت و سراج و ناصری (۱) نام گلے بست
 اور بڑھت کمزور۔ اسکے بیجوں کی گرمی کہ ہر گاہ فرارحان خواہند کہ غلہ را از گاہ جدا
 اور اس کا تیل نہایت دست آور اور کنند و باد نباشد ان گل را بدست مالند و
 امراض بارودہ کو مفید ہے (انشاء) **باد** برگ آثر ہوا پاشند باد ہیم رسد مؤلف
 سد اسہاگ کی مہندی رچا کرے پتے پنچین عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و معنی

<p>حقیقی این پیدا کنندہ باد و عجمی نیست کہ بوسے تلخ این بوار مثل آتش بسوزد چون خلا پیدا شود براسے پر گردش ہوا بکرت آید چنانکہ قریب مشعل و مقام آتش زود ہم ہوامی وزد خیال مابنی برقیاس است و محققین خواص الا تحقیق خود اثر این گل رانہ نوشتہ اند و صاحب محیط ہم ذکر این نکرده (ارو) باد انگیزند ایک پھول کا نام ہے کہ جب اوسکو ہاتون سے ٹکر ہوا پر اور ا دیتے ہیں تو جگم خد ہوا چلنے لگتی ہے</p>	<p>باد یعنی ہواست و بادک مرکب از باد و کاف تصغیر و بادورین مرکب مبدل باش کہ امر حاضر است از باشند کہ شین معجزہ بدل شد بہ دال مہملہ چنانکہ کوشاب و کود آب پس (باد باد) اسم فاعل ترکیبی است یعنی باشندہ باد و معنی حقیقی (باد بادک) چیزی کوچک کہ بر بادی باشد و کنایہ از باد پر کہ بالاندکور شد (ارو) پتنگ بقول آصفیہ - ہندی اسم مذکر - کاغذ باد - کنکوا -</p>
<p>(۲) باد انگیز بقول اند و ناصری یعنی چیزی نفاخ نیز توان گفت - مؤلف عرض کند کہ یعنی حقیقی است یعنی پیدا کنندہ نفاخ (ارو) نفاخ بقول آصفیہ - عربی - نفاخ کرنے والا پست میں ہوا پیدا کرنے والا - بادی - بادک اصطلاح - بقول رہنمائے بہت کاغذ باد - مؤلف عرض کند کہ مراد باد پر می آید یعنی کاغذ باد کہ بوسیدہ رشتہ بر ہوامی اصطلاح - بقول اند و ناصری یعنی چیزی نفاخ نیز توان گفت - مؤلف عرض کند کہ یعنی حقیقی است یعنی پیدا کنندہ نفاخ (ارو) نفاخ بقول آصفیہ - عربی - نفاخ کرنے والا پست میں ہوا پیدا کرنے والا - بادی - بادک اصطلاح - بقول رہنمائے بہت کاغذ باد - مؤلف عرض کند کہ مراد باد پر می آید یعنی کاغذ باد کہ بوسیدہ رشتہ بر ہوامی</p>	<p>اصطلاح - بقول اند و ناصری یعنی چیزی نفاخ نیز توان گفت - مؤلف عرض کند کہ یعنی حقیقی است یعنی پیدا کنندہ نفاخ (ارو) نفاخ بقول آصفیہ - عربی - نفاخ کرنے والا پست میں ہوا پیدا کرنے والا - بادی - بادک اصطلاح - بقول رہنمائے بہت کاغذ باد - مؤلف عرض کند کہ مراد باد پر می آید یعنی کاغذ باد کہ بوسیدہ رشتہ بر ہوامی</p>

<p>جہت سرعت سیر۔ مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم ہم بزبان دارند و صاحب بول چال ہم ذکر این کرده بخیاں ما این مژ است از باد کہ معنی ہوا است و بان کلمتہ است کہ افادہ معنی فاعلی کند۔ همچو باغبان و گہبان سخت این ہمدین باب می آید پس معنی لفظی باد بان نگہدارندہ باد و کنایہ از پرودہ کہ بر تیر کشتی باد را نگہدارد و بوسیدہ آن کشتی بسوی منزل مقصود سیر میکند و بقول سروری و سراج خیمہ کشتی (حکیم خاقانی ۵) کشتی ز رحم کنون آمد پدید کا نیک اینگ باد بان بر کرد صبح پڑ (سیر مغزی ۵) اندر و خواص فکر ت گوہر آوردہ بگفت پڑ اندر و طراح دولت بر کشیدہ باد بان پڑ۔ (میرزا معترفرت ۵) باد چشم مستی شوخ دارم اضطراب امشب پڑ کہ رنگ شوخ بر کشتی می باد بان بند پڑ (ابوالفرج رونی ۵) باد بان بر کشید باد صبا پڑ معتدل کشت</p>	<p>خلاف قیاس نیست و لکن مشتاق سندانہا باشیم (ارو) بادکش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ پنکھا۔ بادزن۔ باد باز اصطلاح۔ بقول انند۔ بجوالہ فرنگ فرنگ معنی بادکش۔ مؤلف عرض کند کہ بازدن و بازیدن معنی بازی کردن و دادن و بخشیدن آمدہ پس باز امر حاضر است از ہمین مصدر و ترکیب آن بالفظ باد اسم فاعل ترکیبی است معنی باد بخندہ و کنایہ از بادکش۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مشتاق سندانہا باشیم۔ (ارو) دیکھو باد بار۔ باد بان اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و ہفت و ناصری۔ باباے ابجد۔ بروزن آسمان پرودہ باشد کہ بر تیر کشتی بند و بقول رشیدی چادر کشتی و بقول مؤید جامہ کہ بر رخ باد نہند و در جہاز کشتی بندند از</p>
--	---

<p>پرتگالی۔ اسم مذکر۔ بادبان۔ ستون کشتی یا جہاز۔ تیر کشتی۔</p>	<p>باز طبع ہوا پڑ (صائب سے) محل جان را بہ نزل پھیرا می می برود پڑ بادبان کشتی دل</p>
<p>(۳) بادبان۔ بقول برہان و رشیدی واندو بہار و جامع و ہفت دست زیر</p>	<p>دست بالا کروں است پڑ (اول سے) کشتی از بادبان بر آرد پڑ آہ دل را کند سبک قنار</p>
<p>دست بالائے قنار اسم گویند۔ کہ از دو طرف بر زیر بغل چپ و راست بستہ می شود</p>	<p>پڑ (اردو) بادبان۔ بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ پال۔ وہ پردہ جو ہوا بھرنے کے واسطے</p>
<p>بقول جہانگیر کی و سراج و ناصر می پردہ قبا باشد کہ بر زیر سینہ واقع می شود و آن را از</p>	<p>ناو یا جہاز پر لگاتے ہیں تاکہ جلد چلے۔ (۴) بادبان۔ بقول برہان و ہفت و سراج</p>
<p>جانب راست چپ و از چپ بجانب راست می بندند و دست زیر و دست بالا گویند</p>	<p>تیر کشتی را نیز گفتمند مؤلف عرض کند کہ این بجز اینست و در حقیقت بادبان</p>
<p>مؤلف گوید کہ این ہم مجاز معنی اولست معاصرین مجہد بمعنی استعمال ہی کہند (حکیم</p>	<p>چیزے دیگر است کہ ذکرش بر معنی اولش گذشت و قائم کردہ می شود بر</p>
<p>ثانی سے) خوب بنو عیسی اندر خانہ پس در بادبان پڑ از برائے توتیا سنگ</p>	<p>تیر کشتی۔ فارسیان مجازاً تیر را ہم بادبان گفته باشند۔ صاحب سراج فرماید کہ</p>
<p>سپاہان و اشتن پڑ بادبان درین شعر بمعنی دست بالاست کہ فارسیان کا یہ</p>	<p>اغلب کہ این غلط باشد و معاصرین مجہد بمعنی استعمال ہی کہند۔ حیف است کہ سند استعمال</p>
<p>ازومی گرفتند (اردو) بالا پر بقول آصفیہ</p>	<p>پیش نشد (اردو) مستول بقول آصفیہ</p>

اردو و ہم نگر۔ انگریکے کا وہ حصہ جو پیش کی
 سے نکلا ہوا ہوتا ہے۔
 (۳۲) بادبان۔ بقول برہان ورشیدی مہفت
 و بہار و آندہ ناصری آستین و گریبان
 قبا یہ ہم گفٹہ اند۔ و بقول سرور سی و مؤلف
 سر آستین و گریبان (از رقی سے زائینہ
 عکس او چون نور بردست افگند پست
 بیرون کردہ پنداری کلیم از بادبان پہلک
 از رقی سے) دست از صریر سبز پوشید
 کرٹہ پیر عنبر آستینش و پر مشک بادبان
 مؤلف عرض کند کہ این ہم حجاز معنی اول
 است (از رو) دیکھو آستین گریبان
 بقول آصفیہ فارسی۔ اسم نگر۔ مرکب
 از گری و بان۔ کپڑے یا جامہ کا وہ حصہ
 جو گلے کے نیچے رہتا ہے (اسیر سے) آزر
 کیون ہو جامے سے باہر ہو کس لئے چو لی
 گئی کہ گریبان پھٹ گیا پ
 (۵) بادبان۔ بقول برہان و مہفت۔ کنایت
 از شخص سبکروچی باشد کہ با مردم موافقت
 کند۔ بخلاف لنگو کہ شخص ناگوار باشد و
 بقول جامع کنایہ از مردم خوش سلوک مؤلف
 عرض کند کہ در اینجا لفظ باد یعنی اول خود است
 و فارسیان شخص سبک روح را مجازاً باد
 نام موسوم کردند۔ حالاً معاصرین عجم پر زبان
 نذرند حیف است کہ سزا استعمال پیش
 شد (از رو) دستدار۔ بقول آصفیہ
 مشفق۔ ملا پدار مؤلف عرض کرتا ہے کہ
 اس کا ترجمہ ہوا خواہ ہے۔
 (۶) بادبان۔ بقول صاحب بول چال کاغذ
 و پروہ کہ روے در یکچہ قائم کنند و بدین معنی
 استعمال معاصرین عجم است (از رو) وہ
 پروہ یا کاغذ جو در یچون کے منہ پر قائم کیا جا
 بادبان اختصار اصطلاح۔ بقول برہان
 و بحر و شمس ورشیدی و آندہ و مہفت و ناصری

<p>دولت برکشیدہ بادبان پر (ارو و) جہاز عرش و کرسی مؤلف عرض کند کہ بادبان</p>	<p>وجہ انگیری و جامع (۱) کنایہ از آسمان و (۲) بعضی محققین خودش یعنی ہوادار است و آنحضرت</p>
<p>یا کشتی پر بادبان قائم کرنا۔ پرودہ لگانا۔ بادبان بستن مصدر اصطلاحی۔ حساب</p>	<p>صفت اوست و کنایہ باشد از فلک۔ برآ معنی دوم طالب سند باشیم (خاقانی ۵)</p>
<p>آصفی ذکر این کردہ از بیان معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف بادبان برکشیدن است</p>	<p>چون آمد عاشق آمد صبح آتشین معنی سیلاب آتشین زود در بادبان آنحضرت (ارو و)</p>
<p>شوخ دارم اضطراب امشب پاکہ رنگ شو برکشتی من بادبان بندو (ارو و) دیکھو</p>	<p>(۱) دیکھو آسمان (۲) عرش بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ تخت الہی۔ کرسی حق تعالی</p>
<p>بادبان برکشیدن۔ بادبان صرخ اصطلاح بقول بحر و شمس مہتاب مؤلف</p>	<p>جس کا بیان شرفاً جائز نہیں ہے۔ مگر کہتے ہیں کہ ایک سرخ یا قوت ہے جو خدا کے شانے</p>
<p>عرض کند کہ کنایہ باشد کہ صرخ را از سفینہ تشبیہ داده بادبان صرخ مہتاب را گفتمہ حیف است کہ نہ استعمال</p>	<p>کے نور سے درخشان ہے۔ بادبان برکشیدن مصدر اصطلاحی</p>
<p>پیش نشدہ مرکب اضافی (ارو و) بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر۔ چاند کی روشنی۔</p>	<p>صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بادبان قائم کردن بر</p>
<p>بادبان گردانیدن استعمال۔ سیلاب آصفی ذکر این کردہ از بیان معنی ساکت مؤلف</p>	<p>تیرکشتی باشد (مغزی نیشاپوری ۵) اندر غوغا من فکر ت گوہر آوروہ کیف ہا اندر و ملا</p>

و قرار دادن است -

در کشتی عزم کند و انهم دو کار به نگاه شادی

باوبانی | بقول رنما (۱) سفینه که بزور هوا

باوبانی وقت انده لنگری پد (ارو) (۱)

راه رود یعنی لغظی این مویب به بادبان و کشتی یا ناو کار روانه هونا (۲) باوبانی کرنا -
تکمانی آخره برای نسبت است و بس مؤلف کشتی یا ناو چلانا -

کشتی یا ناو کار روانه هونا (۲) باوبانی کرنا -

عرض کند که جا دارد که (۲) بایه مصدری

باو بخورد انداختن | مصدر است و حملی

هم گیریم و سندان بر باوبانی کردن می آید

اندو آصفی را اکنایه از مغرور و کتیره دان

بمعنی کشتی رانی (ارو) (۱) پرده کا جاز

و خیال فاسد و اندیشه تباہ کردن - صاحب

نذکر - یعنی ده چهار جو صرف پر دون کی مدتی

بهار عجم هم ذکر این کرده مؤلف گوید که کشتی

چل - زمانه سلف من انحصین چهارون پر

از کتیره و مغرور بخود می بالند و سرفرازندون

در یابی سفر هوتا تھا - (۲) چهار رانی - نوشت

چنانست که گویا هوا در ایشان داخل شده

باوبانی کردن | استعمال - بقول روزنامه

است - مخفی مباد که باو یعنی نخوت و مغرور و

(۱) روان شدن - مؤلف گوید که صاحب

خود بینی هم بر معنی و همیش گذشت و بطا این معنی

روزنامه پابند استعمال معاصرین عجم است

معنی لغظی این مصدر اصطلاحی - مغرور بخورد انداختن

حیف است که سندا استعمال پیش نکرده معنی

و مغرور شدن است (ارو) هوا باندنها

حقیقی این (۲) کشتی راندن و سفینه رانی

بقول آصفیه - مغرور کرنا - دینگ مارنا (ظفر

کردن است پس معنی اول مجاز باشد بصورت

(۳) و کتیره جوانه باند هوا پنی که ایکدم من پد

سفینه و امثال آن (انوری ۳) آسمان

عافلو فواتم مثل حباب هویگه پد هوا من بختنا

(۱۰۰۰)

(۱۰۰۰)

بہ ہونا (بہرے) اور معنی لفظی این مصدر اصطلاحی با کنایہ کہ بہ ہونا
 بس اللہ تم کے لئے ساری نمائش ہے جابون کی
 ڈیڑھ بین بہر کے یہ کطرف بھی کتا ابھرتے ہیں
 ہوا پر دماغ ہونا بھی انھیں معنوں میں استعمال
 (دیکھو بڑنگ آصفیہ)

(۲) باد بخود انداختن۔ بقول بجز از ناز بالید
 مؤلف گوید کہ ناز ہم از قسم غرور است
 ومن وجہ با معنی اول متعلق (اردو) ہوا
 باندہنا۔ بقول آصفیہ اترانا (دیکھو باد بخود اندا
 کے پہلے معنی) ناز کرنا۔ بقول آصفیہ۔ اترانا فخر
 کرنا۔ ناز ان ہونا۔ نخرہ کرنا (تصویر سے)
 حسین دل کی بر آئین دم سہل کیا کیا پانا کرنا
 تھانزاکت سے وہ قاتل کیا کیا پانا

باد بخود بالیدن مصدر اصطلاحی۔
 بقول بہار مراد باد بخود انداختن حیف است
 کہ سزا استعمال پیش نشد و دیگر محققین فارسی زبان
 ہم ازین ساکت و بالیدن یعنی متعدی نیامدہ

باد بخود کردن مصدر اصطلاحی (۱) بھو
 اندکنا یہ از مغرور و متکبر بودن صاحب آصفی
 ہم ذکر این کردہ۔ مؤلف عرض کند کہ مراد
 معنی اول باد بخود انداختن کہ گذشت و وجہ کتا
 ہمدرا بنجامذکور شد (شغالی در چو ذوقی گوید رباعی
 ذوقی خونت بگردن بینی تست پانا بز جو
 ز خرمن بینی تست پانا چون باد بخوشتن بروت
 نکند پورا پرورہ زیر و امن بینی تست (اردو)
 دیکھو باد بخود انداختن کے پہلے معنی۔

(۲) باد بخود کردن۔ بقول بہار و وارثہ
 کنایہ از ناز بالیدن مؤلف عرض کند کہ
 مراد معنی دوم باد بخود انداختن کہ گذشت

<p>ووجہ کنایہ ہمد را بخاند کور شد (اردو) دیکھو باو بخود انداختن کے دوسرے معنی۔ بخود انداختن (۳) ہوا مٹتی میں بند کرنا</p>	<p>باید (اردو) (الف) او۔ دیکھو باو بخود انداختن کے دوسرے معنی۔ بخود انداختن (۳) ہوا مٹتی میں بند کرنا</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>
<p>باو بدامن گردن (ب) زلف کا ہوا پراثر نام ناز و شجرہ کرنا۔</p>	<p>باو بدامن گردن (الف) باو بدامن گردن بقول بجز و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا از غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن</p>

<p>کہ معنی آن ناکام شدن است۔ محققینی کہ از مجرور (باد بدست) معنی ہیچکارہ گرفتہ اند۔ ہم فاعل ترکیبی است و بلحاظ معنی لفظی این کنایہ باشد از ہیچ و ناکام کہ باد بدست نمی آید و تو گرفت (اردو) ہیچکارہ۔ بقول آصفیہ فارسی لایعنی۔ بے فائدہ۔ ناکارہ۔</p>	<p>و نسبت بے یارب تو بر آئینہ می باید و هست بے۔ (اردو) مغلّس۔ بقول آصفیہ عربی صفت جسکے پاس پیسہ نہ ہو۔ تہیدت۔ (۴۲) باد بدست۔ بقول صاحب مؤید بہ حوالہ تشبیہ معنی سخی دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و حیف است کہ سند</p>
<p>(۲) باد بدست۔ کنایہ از ناکامی (حافظی) استعمال پیش نشد۔ من و جہ خلاف قیاس نسبت کس سخی را چیزے بدست باقی نمی ماند و کنایہ تو ای قیاس کرو و وجود سند استعمال۔ (اردو) سخی۔ بقول آصفیہ عربی صفت قیاس۔ خدا کی راہ پر دینے والا۔</p>	<p>عفا شکار کس نشود و ام باز چین پڑ کانیجا ہمیشہ باد بدست است و ام را پڑ (اردو) ناکامی بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث نام راوی محرومی۔ ناکامیابی۔</p>
<p>(۳) باد بدست۔ بقول برہان و بحر و شمس و سروری و مؤید و رشیدی و جامع و جہانگیری تہیدت و مغلّس مؤلف گوید کہ ناکام ہم متشاق سند استعمال با شیم کہ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر وہ است (اردو) ہوا ٹہتی میں بند کرنا۔ (دیکھو آب سر و زیر ہموون) باد بدست شدن مصدر اصطلاحی یعنی</p>	<p>توان گفت (شیخ اوصد سی) شوریدہ و لایم نہ ہیشار نہ مست ہا گشتہ و پائتہ و ہم باد بدست بے یارب توبہ ہر آنچہ می باید</p>

(۲:۲)

<p>ما کام شدن و بے نتیجہ گردیدن سبب استعمال این از ابن سینا بر معنی اول باد و بدست گذشت (ارو) نام کام ہوتا۔</p>	<p>می آید۔ باسمہ فارسی حراب بدل شد چنانکہ و اسبب و ماخذ این چهار کلمہ از کورنہ و زار و در نانی یوز و الاء بقول تصنیف است اینچوں</p>
<p>باد بر اصطلاح بفتح موثدہ و و م بقول برہان و بحر و اند و جامع و بہفت و سراج و ناصر کاغذ باد را گویند مولف عرض کند کہ قلب بر باد است یعنی چیزی کہ بر باد می باشد ترجمہ</p>	<p>شبیخی گجارجی نے والا۔ (۳۰) باد بر بضم باء اجمد بقول برہان و بحر و اند و جامع و بہفت و سراج و ناصر کاغذ باد را گویند از چوب تراشند و اطفال زیہونی</p>
<p>علی التریج و جاو ارد کہ مبتدل از زیہہ باسمہ اگر دوم) کہیم کہ اسم فاعل ترکیبی است معنی پران بر ہوا کہ باسمہ فارسی یا عربی بان شوم بمخون اسپ و اسب و تپ و تب (ارو) کفندہ باد (ارو) لثو بقول تصنیف</p>	<p>در زمان پختہ و از دست نہ پاکند تا بر زمین گردان شود مولف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر بیدن یعنی برندہ و قطع کفندہ باد (ارو) لثو بقول تصنیف</p>
<p>اسم مذکر۔ پھر کی۔ ہاتھی دانت یا سنگ یا (۳۱) باد بر بقول برہان و بحر و سروری و اند و جامع و بہفت و سراج و ناصر را گویند کہ ہمہ روز فخر کند و سبب خود ہر دم عرض نماید و بیچ کار از دنیا بد فخر و خود نما</p>	<p>اسم مذکر۔ پھر کی۔ ہاتھی دانت یا سنگ یا (۳۱) باد بر بقول برہان و بحر و سروری و اند و جامع و بہفت و سراج و ناصر را گویند کہ ہمہ روز فخر کند و سبب خود ہر دم عرض نماید و بیچ کار از دنیا بد فخر و خود نما</p>
<p>و بخیاں یا مبتدل باد پر باشد کہ باسمہ فارسی عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر</p>	<p>عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر</p>

<p>برون در معنی لفظی این برزده باد یعنی دور کتف نمنج (ارو) نمنج دور کرے اور والا۔</p>	<p>ذکر این نکرده اند و سندا استعمال پیش نہ شد و عیا عجم بزبان ندارند مگر و قول صاحب شمس</p>
<p>باد بر آتش و میدان مصدر اصطلاحی بقول بہار عجم کنایہ از فروختن آتش صاحب آصفی ہم ذکر این کرده مؤلف گوید کہ یہ تحقیق</p>	<p>اعتبار سے ندارد و خیال ما اینست کہ (باد بر قدم خاک زد) را کہ می آید صاحب شمس بہ تصحیف در لفظ و معنی این چنین نوشت</p>
<p>ما تذکر دن آتش باشد (ظہوری سے) اگر نے و باد بر آتش بسوزد و تر و خشک در آ (ارو) آگ بٹر کا ما۔</p>	<p>(ارو) دکیو (باد بر قدم خاک زد) باد بر و اصطلاح بقول شمس و مؤید و انند فانی و ناچیز مؤلف گوید کہ ترکیباً از قبیل</p>
<p>باد بر خاستن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید کہ وزیدن باد باشد (باقر کاشی سے) چو</p>	<p>(گا و خورد) است یعنی چیزی کہ باد اورا بڑ کنایہ از معدوم و لیکن سندا استعمال این از نظر مانگد نشت و معاصرین عجم بزبان ندارند</p>
<p>آہ از دل کشیدم ریخت یکسر تندہ و انجم و بی چون باد بر نیز دگل و نسرين فرو۔ یزد و (ارو) ہوا چلنا۔ بقول آصفیہ فعل لازم</p>	<p>و دیگر محققین اہل زبان ہم ساکت (اس لفظی ترجمہ ہوا لیکٹی۔ ہوا ہو گئی۔ صاحب آصف نے ہوا ہونا۔ ہوا ہو جانا۔ لکھا ہے معدوم</p>
<p>ہوا کا لہرانا۔ ہوا کا روان ہونا۔</p>	<p>ہونا۔ فنا ہونا۔ دفعۃً نظر سے غائب ہو جانا۔</p>
<p>باد بر خاک قدم زد اصطلاح۔ بقول شمس یعنی خدمت بیشتر کنائید و دیگر محققین فارسی</p>	<p>باد بر سر فشستن مصدر اصطلاحی۔ صاحب</p>
<p>بمعنی خدمت بیشتر کنائید و دیگر محققین فارسی</p>	<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>

گوید کہ وزیدن باد بر سر باش این در حقیقت (۲) (باد بر قدم خاک زد) بقول مؤید و
 (باد نشستن بر چیزی) است یعنی وزیدن باد ہفت و اند۔ بسیار خوار گردانید۔ یعنی تکبر اور
 بران چیز (علی خراسانی سے) جائے بر خاکست رابر پاسے خاک زد مؤلف گوید کہ پاسے کسی
 نیست از ان جلد شہ موی ہا بر سر زلف چلیپا کے آلودہ بخاک بودن علامت پیادہ روی
 تو چون باد نشست (ارو) ہوا سر چلیپا و خواری آنت و تکبر اورین و خلی غیت
 باد بر قدم خاک زد و امثولہ بقول مؤیدہ جادارو کہ این مقولہ را معنی (بسیار خوار و ذلیل
 حوالہ ادات و منبت و اند) خدمت بسر شد (گیریم ولیکن بدون سند استعمال این
 کنانید۔ مؤلف گوید کہ خاک بر پاسے خدقیا کنایہ را پسندنی کنیم (ارو) خاک چھانا۔
 علامت آنت کہ خدمت بسیار کرده اند و سرگردان پھراہ تباہ و برباد ہواہ صاحب
 از مٹی بسیار قدم آلودہ بنک می شود۔ آنچه فرنگ آصفی نے (خاک چھانا) کا ذکر کیا ہے
 (باد بر خاک قدم زد) بقول شمس گذشت باد برک اصطلاح بقول سروری و جانی
 تصحیف سمن باشد لفظاً یعنی قیاس می خورد و جہانگیری کاغذ باد باشد مؤلف عرض کند
 کہ کنایہ از (خدمت بسیار بجا آورد) باشد۔ کہ جان باد برک گذشت کاف تصغیر در آخر
 حیف است کہ محققین بار سند استعمال پیشا زیادہ کرده اند۔ بیان ماخذ ہمد را بنا کردہ ایم
 نکرند۔ معاصرین عجم بزبان ندارند۔ طالب و جادارو کہ این متبدل باد برک باشد کہ
 سند بشیم (ارو) بہت کام کیا بہت بکاف فارسی می آید۔ کاف فارسی عبری بدل
 خدمت کی۔ شد چنانکہ کند و کند (ارو) و کھو باد بر

(۲۰۰۰)

<p>باد بر کشیدن مصدر است مطلقاً یعنی عرض کرد که به فتح بای دوم و سکون راء مهمل قلب اخفافت برگ باد باشد یعنی برگ مانند که بر هوامی پرو و اگر راء مهمل را مفتوح گیریم تبدیل باد برگ باد</p>	<p>باد بر کشیدن مصدر است مطلقاً یعنی عرض کرد که به فتح بای دوم و سکون راء مهمل قلب اخفافت برگ باد باشد یعنی برگ مانند که بر هوامی پرو و اگر راء مهمل را مفتوح گیریم تبدیل باد برگ باد</p>
<p>باد برگ اصطلاح بقول بحر کاغذ باد و دیگر که از محققین فارسی ذکر این نکر و اگر سند است پیش شود و کاف فارسی به ثبوت رسد تو انیم (ارو) دیکهو باد بر</p>	<p>باد برگ اصطلاح بقول بحر کاغذ باد و دیگر که از محققین فارسی ذکر این نکر و اگر سند است پیش شود و کاف فارسی به ثبوت رسد تو انیم (ارو) دیکهو باد بر</p>

باد بزرگ | اصطلاح بقول اندرونی است که هندی باد بزرگ گویند و باد
 نیز صاحب محیط بر (بزرگ کابلی) گوید که اسم فارسی است و آن را بربخ و (ا برنج
 بزیادت الف) و (برنق - بقاف) نیز گویند و این همه معرب بزرگ است و هندی
 (بای بزرگ) گویند و آن دانه است بقدر دانه ماش و اقسام آن چینی و کابلی و هندی
 و سندی و هر واحد از اینها بزرگ و کوچک و سرد و مدور و مغز آن سپید و مانند تخم
 گویند بوسه آن تلخ است و بهترین آن کابلی کوچک مانل لبرخی میغز منقش آن مستعمل گرم و
 خشک در سوم و گویند گرم و خشک در آخر دوم. خاصیت این عجیب است در شفا طومات
 و قلع بلغم از مفاصل و اخراج آن از امعاء مخرج و مستهل بلغم غلیظ و سودا و اخلاط لزجه
 مفاصل و نافع اوجاع آن و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند که بقول اصفیه
 باد بزرگ به واسطه هندی تخمی است که دفع ریه و طبعم کند پس فارسیان این را مغز

گردید یعنی ترجمہ باؤ و فارسی آباد باشد و اسے ہندی را بعلی بدل گردید و گریچ (ارو) باؤ بڑنگ یعقول آصفیہ (ہندی) اسم مؤنث ایک قسم کا تخم ہے جو دفع ریح و بلغم کے واسطے مفید ہے (بڑنگ کابلی) صاحب ساطع نے (بائی بڑنگ) کو سنکرت کہا ہے۔ اور فرمایا ہے کہ بائی اور باؤ دونوں سنکرت میں ریح کو کہتے ہیں۔

(۳) باد بڑنگ۔ بقول صاحب شمس مرادف بڑنگ۔ و بر بڑنگ فرماید کہ باؤل کسور و ثانی مغوی شمشیر گوہر وار بود و ثانی کسور نوعی از خلقت بود کہ آن را برنج خوانند و دیگر کے از تحقیق فارسی زبان باونیت معاصرین عجم پر زبان ندارند۔ اعتبار رائد کہ این مرکب اصطلاحی موافق قیاس ہم نیت و سندا استعمال ہم پیش نشد (ارو) دیکھو بڑنگ۔

<p>باد بروت اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و عمل ہیبتی بینی (ارو) دیکھو باد کے دیون</p> <p>شمس و نوید و رشیدی و آند و بہار و جامع و ہفت و ناصری و غیاث و رہنما کنایہ از عجب و تکتبر و غرور مؤلف عرض کند کہ مغرور ان غرور را گویند مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل و متکبر ان۔ بروت خود را بلند کنند چنانکہ با ترکیبی است یعنی باد در بروت دارندہ و بلند کند و باد بجایش یعنی غرور ہم گذشت کنایہ از مغرور کہ مغروران دائم بروت خود را (نظامی ۵) شمس کہ نہ از تو نور گیرد باز بلند دارند چنانکہ در ہوا بلند شود و باد یعنی غرور باد بروت خود بیدرد (شیخ شیراز ۵) ہم آمدہ حیف است کہ سندا استعمال پیش نہ شد باد بروت و نخوت اندر بینی با آن روز کہ ان (ارو) مغرور۔ متکبر۔</p>	<p>باد بروت اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و عمل ہیبتی بینی (ارو) دیکھو باد کے دیون</p> <p>شمس و نوید و رشیدی و آند و بہار و جامع و ہفت و ناصری و غیاث و رہنما کنایہ از عجب و تکتبر و غرور مؤلف عرض کند کہ مغرور ان غرور را گویند مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل و متکبر ان۔ بروت خود را بلند کنند چنانکہ با ترکیبی است یعنی باد در بروت دارندہ و بلند کند و باد بجایش یعنی غرور ہم گذشت کنایہ از مغرور کہ مغروران دائم بروت خود را (نظامی ۵) شمس کہ نہ از تو نور گیرد باز بلند دارند چنانکہ در ہوا بلند شود و باد یعنی غرور باد بروت خود بیدرد (شیخ شیراز ۵) ہم آمدہ حیف است کہ سندا استعمال پیش نہ شد باد بروت و نخوت اندر بینی با آن روز کہ ان (ارو) مغرور۔ متکبر۔</p>
---	---

<p>بجوالہ جہانگیری یعنی باد صبا گفتمہ و بجوالہ سامانی گوید کہ یاد برین باد جنوب است کہ حسب آن مطلع سپیل باشد یا مطلع شرق یا آن ضد باد شمال است کہ آن را باد فرودین خوانند و بجوالہ رشیدی گوید کہ حق آنست کہ باد برین باد شمال است و فرماید کہ باد صبا کہ معنی باد برین نوشته اند باد است کہ چون رو بقبضہ کنند از پشت وز در برین صورت ہم باد صبا باشد لیکن در واقع باد شرقی را گویند و باد فرودین باد بوز است و جنس باد صبا نوشته اند چنانکہ قوس گفتمہ و از شعر شمس فخری معلوم می شود کہ باد برین باد بوز است (۵) بزیر صرخ برین</p>	<p>باد برہ اصطلاح بقول برہان و ناصر می و جامع بفتح بائے ابجد نام روز بیت و موسم ہمین ماہ باشد گویند ہفت سال در ایران باد نیامد در این روز شبانی پیش کسری آید گفت کہ دوش آن مقدار باد آمد کہ موے برتن گو سفندان بپید پس در آن روز نناط کردند و خوشحالی نمودند و باین نام شہرت یافت مؤلف گوید کہ برہ بفتح بائے ابجد بچہ گویند و گویند مرگب انسانی است بہ تک انصاف و متعلق بواقفہ کہ بالاند کو رشاد (ارو) فارسیون نے باد برہ بائیسون بہمن کا نام رکھا ہے۔</p>
<p>فرانت پاز سوی غرب نیار و وزید باد برین پس استناد جہانگیری بہ بیت مذکور براسے معنی صبا غلط محض و ہم او بر باد فرودین بجوالہ سامانی فرماید کہ باد شمال است چنانکہ باد برین باد جنوب و حق آنست کہ باد فرودین باد جنوب</p>	<p>باد برین اصطلاح بقول برہان و شمس و سروری و نوید و رشیدی و جہانگیری و جامع و ہفت باد صبارا گویند کہ باین مشرق و شمال وزو صاحب برہان گوید کہ بقول بعضے باد بوز است خان آرزو در سراج</p>

<p>باو بسینہ خورون مصدر اصطلاحی بمعنی</p>	<p>است و باد برین باد شمال چہ قطب شمالی</p>
<p>دم بند شدن - صاحب روزنامه بحوالہ</p>	<p>بلند است و قطب جنوبی پست و نیز باد جنوب</p>
<p>سفر نامہ نامہ الدین شاہ قاپار ذکر این کردہ</p>	<p>مضر است بخلاف باد شمال و آخر ہمہ نسبت</p>
<p>فرمایہ کہ باد بسینہ می خورد و اسے دم بند</p>	<p>تحقیق خود می گوید کہ باد فرودین بسکون و او</p>
<p>می شد - مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (ارو)</p>	<p>باد جنوب باشد و مقابل آن باد برین (شمس</p>
<p>دم گھٹنا بقول آصفیہ - سانس زکنا القبا</p>	<p>مخفی سے) باد خلق شد در باد و بستان بود</p>
<p>نفس ہونا - دم بند ہونا - (بحرہ) زلفین</p>	<p>عیسی بود باد فرودین و مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>رہین ہویار کی بر ہم تمام شب ہا گھٹتا رہا</p>	<p>با تحقیق خان آرزو اتفاق و اریم و سند اول</p>
<p>دہوئین سے مراد دم تمام شب ہا</p>	<p>کہ برخلاف این تحقیق است غیر از تسامح محققین</p>
<p>باد و نفس می کند مثل - صاحب محبوب الا</p>	<p>نہا شد کہ از تحقیق کار گرفت - مخفی نہا کہ مخفی</p>
<p>ذکر این کردہ گوید کہ مراد ف (آب دریا بہ</p>	<p>تقطعی برین بہ یاقون نسبت منسوب بہ است</p>
<p>کیل مشت می پاید) کہ گذشت - مؤلف</p>	<p>و بقول محققین فارسی زبان برتر و بلند و</p>
<p>گوید کہ باد بعض ہرگز بندنی شود و ارادہ آن</p>	<p>فرودین مقابل آن و صبا بادی کہ از طرف</p>
<p>کردن مرکب امر لغوشدن باشد (ارو)</p>	<p>مشرق و زرقاٹ (ارو) شمالی ہوا صبا</p>
<p>ہوا مٹی میں بند کرتا ہے - دیکھو آب بریما</p>	<p>آصفیہ نے باد صبا پر فرمایا ہے کہ (ف - ع) ،</p>
<p>بستن و آب پر و پیر پیرودن -</p>	<p>اسم نوشت - صبح کے وقت کی گوشہ شمال و</p>
<p>(الف) باد و مشت مثل - صاحب انند</p>	<p>مشرق کی ہوا جس سے غمچے کھلتے ہیں - بہشت کی</p>

<p>دیکھو آب برسیمان بستن۔</p>	<p>(ب) بادبشت پیون ذکر (الف)</p>
<p>مصدر اصطلاحی صاحبان</p>	<p>کرده گوید کہ امر لغو و بے فائدہ و بذیل آن</p>
<p>مؤید و مہفت و انشد ذکر</p>	<p>(ب) را آورده فرماید کہ کوشش بیفائدہ و امر لغو کردن است۔ مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>(الف) کرده گویند کہ معنی (پہنچ نبود) و صاحب</p>	<p>ذکر این در ضمیمہ خود کرده (محمد غزالی سے)</p>
<p>مؤید بحوالہ اوات گوید کہ معنی (پہنچ بود) و صاحب</p>	<p>دنیاء و ادخواہی دین درست ہے این ہر دو بنا شد</p>
<p>بجز ضمیمہ برہان نسبت (ب) فرماید کہ معنی</p>	<p>عفلک بندہ تست ہے و او درینا کہ ازین</p>
<p>مؤلف عرض</p>	<p>حور و رو و پد خاکیت مرابسر و بادبشت</p>
<p>پہنچ نبودن۔ و بہ با و فنا رفتن۔ مؤلف عرض</p>	<p>ہے و جا دارد کہ شخص بے حاصل و لغورا</p>
<p>پہنچ نبودن ہر دو یکی است</p>	<p>بادبشت گوئیم کہ اسم فاعل ترکیبی است و</p>
<p>مقصود از لاشی بودن است و این کنایہ</p>	<p>(ب) مرادف (آب برسیمان بستن) باشد</p>
<p>بہ سگون و او ماضی مطلق از</p>	<p>گذشت و این کنایہ است دیگر کے ازین</p>
<p>مصدر ذکر شتقاق</p>	<p>فارسى زبان ذکر این نکرده۔ ولیکن خلاف</p>
<p>کہ گذشت و این کنایہ است دیگر کے ازین</p>	<p>قیاس نیست و معاصرین عجم اتفاق دارند۔</p>
<p>کچھ ہونا۔</p>	<p>(ارو) لغو اور بے فائدہ کام اور</p>
<p>پہنچ ہونا۔ لاشے ہونا۔</p>	<p>لغو اور پیچکارہ (ب) ہوا شمس من بند کرنا۔</p>
<p>اصطلاح۔ (الف) باد</p>	<p>شمالی کہ ذکرش بر باد برین گذشت۔ مرکب</p>
<p>بہنچ ہونا۔</p>	

(۲۰۰۵)

<p>فارسی یعنی پرویز گردن آمده و بقول صاحب سوار دیبایں موحده هم (اروو) دیکھو با بیزین</p>	<p>اصنافی (ظہوری ۵) خوش آنکہ باد بہار وصال افشا ندہ ز نخل گلشن امید ما خزانہ</p>
<p>اصطلاح - بقول صاحب بجز (۱) باد بیزین</p>	<p>(صائب ۵) درین ریاض چو صائب ز غنچہ چسپان شو پاکر کشتائی باد بہار را دریا</p>
<p>عرض کند کہ فرید علیہ باد بیزین کہ گذشت و با بیزین کہ بجایے خودش مذکور شد مخفف این باشد و ذکر</p>	<p>بایں نسبت مراد الف (ظہوری ۵) خشک و حبیب جان از غیرت زندانی</p>
<p>این ہر سہ معانی ہمدراجا کردہ ایم (اروو) دیکھو اصطلاح - بقول برہان و سروری و</p>	<p>دارم پاک از باد بہاری خاطر ستانی دارد باد (اروو) الف . و ب . دیکھو باد برین</p>
<p>جامع و رشیدی و مؤید مروجہ مسعود و سعادت باد بیزین</p>	<p>اصطلاح - مرکب اصنافی باد بہشت</p>
<p>راست گوئی کہ باد و رفتارش با خاستت از دو باد بیزین گوش</p>	<p>دل ز باد بہشت بود ارد پاک نگار بہشت رود ارد</p>
<p>بہار سندان از شیخ شیراز آوردہ (۵) سیر بصاعت برگس چند آنکہ تندی می کند با او</p>	<p>دیکھو باد برین باد بیزین اصطلاح - بقول سروری معنی باذن</p>
<p>در سراج فرماید کہ اصل این (باد بیزین) بود تحتانی از جهت اشباع در ان زیادہ شدہ مؤلف</p>	<p>باد بیزین کہ کسی ہر باد بیزین من بیمار زندہ از ضعیفی چو بگس باد بر پیکر</p>
<p>کہ بخیاش اصل این (باد بیزین) است</p>	<p>از مصدر بختن - مخفی مباد کہ بختن بقول بجز با</p>

(۱۰۰۰۰۰)

<p>اسم فاعل ترکیبی یعنی زنده باد و موحدہ راز آمد</p>	<p>قانع (شیخ شیراز سے) سمند باد پا از تک فرو</p>
<p>می گیرد و تختانی را بر اسے اشباع و لیکن بنی</p>	<p>پوشتر بان همچنان آہستہ می راند باد و بقول ناصر</p>
<p>باد و نیز اصل است۔ اسم فاعل ترکیبی از مصدر</p>	<p>اسپ تند ر و ندہ مؤلف گوید کہ اسم فاعل</p>
<p>سختن و نون ؛ ر آخوش زیدہ کردہ اند چنانکہ</p>	<p>ترکیبی است یعنی پائے باد دار ندہ و کنایہ باشد</p>
<p>گذارش و گذارشن۔ دیگر هیچ (ارو) دیکھو ہا</p>	<p>از اسپ کہ سریع التیر و تیز تک است (ارو)</p>
<p>باد و پیش وز اصطلاح۔ بقول صاحب سفر</p>	<p>باد رفتار بقول آصفیہ نہایت چالاک اور تیز گھوڑا</p>
<p>بسر وال ہطل ہوا سے تند و زندہ مؤلف</p>	<p>(۴) باد پا۔ بقول مؤید بادال موقوف و بابے</p>
<p>عرض کند کہ وز امر حاضر است از مصدر</p>	<p>دوم فارسی (بجواز شرف نامہ) روزنی کہ در</p>
<p>وزیدن۔ پس (پیش وز) اسم فاعل ترکیبی است</p>	<p>عمارت بر رخ باد نہند و آن را باد گیر نیز گویند</p>
<p>وصفت باد (ارو) تند ہوا تیز ہوا۔ مؤلف گوید کہ</p>	<p>صاحب بحر ہم ذکر این کردہ۔ مؤلف گوید کہ</p>
<p>باد پا اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و مؤید و</p>	<p>حیف است کہ سند استعمال پیش نشد۔ اگرچہ</p>
<p>خیاث بابے فارسی بالف کشیدہ (۱) کنایہ</p>	<p>خلاف قیاس نیست و کنایہ توان گرفت و لیکن</p>
<p>از سریع التیر و تیز تک و تند رو باشد و اکثر</p>	<p>معاصرین بحکم بزبان نذرند شتاق مند ہا</p>
<p>صفت اسپ واقع شود و بقول بحر و آریستہ</p>	<p>(ارو) وہ دریکچہ یا سوراخ جو ہوا کے رخ</p>
<p>علم اسپ است (انوری سے) در آتش پر قائم کریں۔</p>	<p>پر قائم کریں۔</p>
<p>گرد و نعل من ز خمش او پائے او ہا باب دیدہ جو یا</p>	<p>باد پا اصطلاح۔ بقول شمس بابے دوم</p>
<p>خاک نعل بکیرانش پاد و صاحب سروری بزرگ</p>	<p>کہ بدان شراب صاف کند چنان</p>

<p>انند بجواز فرنگ فرنگ گوید کہ لغت فارسی است بمعنی پالوئے شراب۔ مؤلف عرض کند کہ پالا بقول برہان یعنی صاف کنندہ۔ و باد بمعنی شراب مخفف بادہ بجایش گذشت و حقیقت این است کہ پالا امر حاضر است از مصدر پالاون کہ بقولش بمعنی صاف کردن می آید پس باد پالا اسم فاعل ترکیبی است بمعنی صاف کنندہ شراب (ارو) شراب صاف کرنے کا آلہ۔ مذکر۔ چھلنی۔ چھنی۔ مؤنث۔ باوپاے اصطلاح۔ بقول بہار۔ ہر چیز تذویر و عموماً و اسب خصوصاً (باقر) کاشی (۵) شوق نگر کہ دل ز پے خیزد و پیشتر سد پناہ بدست اگر دہم نالہ باوپا راپ مؤلف عرض کند کہ خبرین نسبت کہ تختانی زائد بر لفظ باد پازیاہ کردہ اند۔ (ارو) ویکھو باوپا۔ باقر اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و ناصر پیرا امر حاضر پریدن گیریم کہ بضم اول بمعنی پیشتر آمدہ (اسم مفعول ترکیبی) کنایہ از چوبی کہ</p>	<p>و جامع ورشیدی۔ با باے فارسی را ہر وزن و معنی دو م باد براست و آن شخصی باشد کہ پوستہ حرفہاے دلیرانہ گوید لیکن کاری ازو نیاید صاحب رشیدی صراحت فرماید کہ کسی کہ نخر کند و منصب خود بر مردم عرض نماید کہ ہر قیاس گویند و فرماید کہ جہنی برے این معنی با موحدہ دو م استعمال کنند۔ مؤلف عرض کند کہ بخیاں یا مخفف باد پیران است کہ می آید و حقیقت ماخذ ہمد را سخا مذکور شود پس باید کہ بفتح باے فارسی خوانیم (ارو) ویکھو باد بر کے دوسرے معنی (۲) باد پر۔ بقول برہان و جامع چوبی را گویند کہ سر آن از دیوار عمارت بیرون باشد۔ مؤلف گوید کہ حیف است کہ مستند استعمال پیش نشد بخیاں قلب پر باد باشد بضم باے فارسی یعنی پر از باد یا پر شدہ از باد و جادارو کہ پیرا امر حاضر پریدن گیریم کہ بضم اول بمعنی پیشتر آمدہ (اسم مفعول ترکیبی) کنایہ از چوبی کہ</p>
--	--

سرآن از دیوار عمارت بیرون باشد و از سر عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است مبتدل
جانب ہوا پرورد سرد معاصرین عجم بزبان
ندارند (ارو) وہ لکڑی جس کا سر عمارت
سے باہر نکلا ہوا ہو۔

(۳۳) بادپر۔ بقول برہان چوبی کہ دوسر (۵) بادپر۔ بقول ناصر می کاغذ بادراگوئی
آن در دیوار عمارت نصب کنند۔ مؤلف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است
گویں کہ مبتدل (بادپر۔ بائے عربی) باشد یعنی بر پندہ بر ہوا پس باید کہ بہ فتح بائے فارسی
برندہ باد کہ بائل است در بیان باد۔ خوانیم (ارو) دیکھو بادپر کے پہلے معنی۔

(اسم فاعل ترکیبی) حیف است کہ سند استعمال
پیش نشد معاصرین عجم بزبان ندارند (ارو)
وہ لکڑی جو اسکی دونوں جانب سے دیو اسکے از سقف خانہ آویزند و فرماید کہ بعضے با
عمارت میں نصب کی گئی ہو۔ مؤلف۔

(۳۴) بادپر۔ بقول برہان و ناصر می و جامع
چوبی کہ طفلان ریمان بران چید و از دست
گذارند تا بر زمین گروان شود۔ صاحب
رشیدی فرماید کہ بعضے این لفظ را بدین معنی

یاباے دوم تازی استعمال کنند مؤلف (۷) بادپر۔ بقول صاحب رشیدی چوبی

یا چرمی مدور کہ میان آن سوراخ کنند و ریسمان
در آن گذارند چون بکشند گردش در آید
و بجز بی آن را خذروف خوانند
فرماید که بعضی بائے دوم را هم عربی گیرند۔
مؤلف عرض کند کہ جزین نیست کہ بمعنی پر باد
باشد بضم بائے فارسی (ا ر و و) پھر کی۔
بقول آصفیہ گول اور چھوٹی سی پھرنی یا پھرنی
باد پران اصطلاح۔ بقول برہان بہ تشدید
راے قرشت (۱) بمعنی بادبر است (موضعہ) کہ گذشتہ
دوم) و آن شخصے باشد کہ پیوستہ از خود گوید
صاحب جامع بذیل باد پر ذکر این کرده و
بقول ناصری کہے کہ دعوی بے معنی کند و باہن
خود را شجاع داند و بقول سروری کنایہ باشد از ستائے
خوشامد گوے و کہے کہ اقوالش ہمہ بے افعال
باشد و بقول صاحب رشیدی خوشامد گویان۔
(بالف و نون جمع) چنانکہ طہوری گوید (س) مزید کہ صاحبان ناصری و سروری کرده اند
در کوے تو پر و از کنان بلبل و قمری پائل باد کہے ہم باشد کہ لاف و گراف کند شکست

سرو ہوا دار ندارد پاف معنی مباد کہ درین شعر
بمعنی واحد است نہ جمع و بقول بہار کنایہ از
خوشامد گوی و لاف زن (مخلص کاشی ۵)
این آہ کشان در دل افسردہ بہ تزویر کہ در
دعوی آتش نفسی باد پر اتند (شفیع اثر ۵)
ہر گجا باد پرانیت درین جزو زمان پامیان
سنگ قناعت چو ظلاخن دارد پام صاحب
بجز فرماید کہ بمعنی خوشامد گوی و مرادف باد پر
راے قرشت (۱) بمعنی بادبر است (موضعہ) کہ گذشتہ
دوم) و آن شخصے باشد کہ پیوستہ از خود گوید
صاحب جامع بذیل باد پر ذکر این کرده و
بقول ناصری کہے کہ دعوی بے معنی کند و باہن
خود را شجاع داند و بقول سروری کنایہ باشد از ستائے
خوشامد گوے و کہے کہ اقوالش ہمہ بے افعال
باشد و بقول صاحب رشیدی خوشامد گویان۔
(بالف و نون جمع) چنانکہ طہوری گوید (س) مزید کہ صاحبان ناصری و سروری کرده اند
در کوے تو پر و از کنان بلبل و قمری پائل باد کہے ہم باشد کہ لاف و گراف کند شکست

<p>معنی بیان کردہ برہان حقیقت معنی لفظ راہی کثرت (۳) باد پیران۔ بقول ناصر بن ناصر با زبچہ است معنی لفظی این پرائندہ باد یا بر باد پرائندہ۔ ہم طفلان را۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان فاعل ترکیبی است از پرائیدن و کنا۔ باشد ذکر این معنی نکرده۔ مؤلف گوید کہ خلاف از لاف و گزاف کہ سخنان ہوائی گوید کہ قیاس نیست ہمین معنی بر معنی چارم باد پر بے تحقیق و خلاف اصلیت باشد و خوشامد گذشت و صراحت ماخذ ہمدرا شا کردہ ایم کردن ہم داخل آنت و باد بمعنی سخن ہم گذشت و این فرید علیہ آنت (ارو) دیکھو باد و باد پر کہ ہمین معنی گذشت محققین نے این (بہر دو باے ٹوحدہ) کے تیسرے معنی۔</p>	<p>مصدر اصطلاحی (الف) باد پرائدن ساحب آصفی ذکر (ب) باد پرائی (ج) باد پرائی کرد (الف) کردہ از معنی</p>
<p>(۲)۔ باد پیران۔ بقول صاحب ناصر بن ناصر یعنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۱) خوشامد کاغذ باد۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان کردن (۲) لاف و گزاف زون است ذکر این نکرده۔ خلاف قیاس نیست و تحقیق و سندش ہمان کہ بر معنی اول باد پیران گذشت مؤلف فرید علیہ باد پیر بالف و نون زائد و (ب) بقول بحر و راستہ (۱) مرزہ گوئی کہ باد پیر ہمین معنی بر معنی شخمس گذشت و صراحت و لاف زنی و (۲) خوشامد کردن مؤلف ماخذ ہمدرا شا کردہ ایم یعنی پرندہ بر مولانا (۱) عرض کند کہ حاصل بالمصدر (الف) باشد دیکھو بادیر (بہر دو باے ٹوحدہ) کے پہلے معنی و بس (شقیع اثر ۵) ہر کجا باد پرائی است</p>	<p>فرید علیہ آن۔ (ارو) خوشامدی۔ دون کی لینے والا۔ ڈینگ مارنے والا۔ (دیکھو باد پر کے دوسرے معنی)</p>

درین جزو زمان پڑمیان سنگ قناعت گوز و ادون مؤلف گویند (۳) بمعنی خوشامد
 چو فلاخن وارد پڑ و ارسته فرماید که (۳) ضرا که درون هم زیر که خوشامد در معنی (ب)
 زون هم مؤلف عرض کند که مقصودش از داخل است و بر باد پیران هم گذشت
 ضراط زنی باشد که حاصل بالمصدر ضراط زنی که خوشامد گور گفته اند (ملاحظه فرمائید) غیر سرنام
 است و گیر میچ خان آرزو در چراغ هدایت گلوش سازد دیگر کوک فیت پدازنی ابنان شکم چون
 بر هرزه گوئی و لاف و گزاف قانع و جا دارد باد پیرانی کند پد (ار و و) (الف) خوشامد کرنا
 که در سند شفیع اثری است و حدت گیریم اندر ^{نیت} (۲) لاف مارنا (ب) (۱) لاف زنی به پوده گوئی نوشت
 سند مذکور متعلق باین معنی نباشد و (ج) لاف مارنا (۳) خوشامد (۳) گوز مارنا گوزار مارنا (حاصل بالمصدر)
 بحر (۱) هرزه گوئی و لاف و گزاف نمودن و (ج) (۱) لاف مارنا (۲) گوز مارنا - پادنا -
 (۳) گوز زون و بقول بهار باصطلاح او باشد (۳) خوشامد کرنا -

پاد پروا اصطلاح - بهر دو ال مهله - بقول صاحب شمس سلطان - دیگر کسی از محققین
 فارسی زبان ذکر این نکرد و سند استعمال هم پیش نشد و معاصرین عجم هم بر زبان نداشتند
 مؤلف عرض کند که همین لغت به و او ششم بعضی وال مهله بمعنی دیگر می آید ولیکن
 آنچه صاحب شمس به وال مهله ششم بمعنی سلطان نوشته اعتبار را شاید به توجیهی حساب
 شمس یا غلطی کاتبین در بسیاری از لغات این قسم تصرف کرده - خدایش بیامرز
 (ار و و) دیکهو پاد پروا -

پاد پروا اصطلاح - بقول صاحب شمس - کا خد باد باشد - صاحب رشیدی این را

<p>و ناصری و رشیدی و جهانگیری و سراج بفتح باے فارسی و سکون راسے قرشت و واو بالف کشیده (۱) خانه را گویند که بادگیر داشته باشد و بعض محققین مطلقاً جاسے را هم گفته اند که در آن گذرگاه باد بود۔ صاحب ناصری صراحت کند کہ این را بادخوان و بادخن و بادخون هم گویند مؤلف عرض کند کہ پروا بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی و واو۔ الف کشیده یعنی طاقت و رغبت و میل و سرور و پروا از آمدہ پس این اصطلاح اسم فاعل ترکیبی یعنی پروا دار باد و از ندہ یا میل و طاقت باد و از ندہ و سرور باد و از ندہ و کنایہ از خانه و جائیکہ در آن بادگیر یا گذرگاه باد (ارو) وہ مکان جس میں روشن دان یا دیوچھو (۲) باد پروا۔ بقول برهان و سراج گذرگاه باد و روزنی کہ بجهت آمدن باد گذارند صاحب سروی گوید کہ روزنیکہ در عمارت بطرف باد نهند و صاحب رشیدی فرماید کہ گاہی دو چوب شکل</p>	<p>مرادف باد پر گفته کہ گذشت و صراحت پیش بر باد پر مذکور۔ مؤلف گوید کہ ما بر باد پر کہ بجاف فارسی گذشت ہمین معنی را معہ ماخذ بیان کرده ایم و جا دارد کہ این را تبدیل آن گیریم کہ موحده باے فارسی بدل شود کہ و تبدیل کاف عربی ہم بہ کاف فارسی آمدہ چنانکہ تب و تب و کند و کند و ہمین لغت بہ ہمین معنی بہ موحده دوم و کاف عربی ہم کند (ارو) دیگر باد پر۔ کے پہلے معنی۔ باد پروا اصطلاح۔ بقول صاحب شمس لغت فارسی است یعنی باد پرک۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این مکرو و سزا استعمال ہم پیش نشد و تبدیل کاف بہ واو ہم نیامدہ پس خیرین نباشد کہ بے تحقیقی صاحب شمس تصحیف کاتبین این لغت را قائم کرد (ارو) دیگر باد پرک۔ باد پروا اصطلاح۔ بقول برهان و بحر و جامع</p>
--	--

صلیب دوران گذارند تا حیوانات درونیا سیدیم ازین کنایہ پیدا شود یعنی کسے کہ بے پروا ست
صاحب جہانگیری برائے این معنی از خاقانی سیدیم تفاوت اشیا را خیال نمی کند و اعتبار مزار و
آوردہ (۵) زحط استوا و خط محور بکفلک (ار و و) گھوڑے اور گدھے کو ایک سمجھنے
راتا صلیب آید مویدا بک زتلیشی کجا سعد فکک والا۔ اچھے اور برے میں فرق نکرینوالا۔ بے پروا
راست و بتربیع صلیب باد پروا پڑ سز و گر باد پرہ اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و سرور
راہب اندر دیر ہرقل پکند تسبیح این ابیات و سراج و ناصر می بفتح بے فارسی و راسے قشت
غزایا مؤلف عرض کند کہ ماخذے کہ بر معنی تراشہ چوب را گویند کہ در وقت تراشیدن
اول بیان کردہ ایچم متعلق باین معنی ہم باشد چوب بریزد۔ صاحب رشیدی این را مراد
(ار و و) وہ روزن یا دریحہ یا روشندان باد پر گفتمہ کہ ذکرش ہمدرا بخا کردہ ایچم صاحب
جو مولکے لئے بناوین۔ جامع بذیل باد برہ (کہ بہر دو موقدہ گذشت)
(۳) باد پروا۔ بقول برہان و بحر و جامع شفق با برہان۔ مؤلف عرض کند کہ ہاے
بمعنی بے تفاوت یعنی شخصی کہ پیش او ہمہ چیز ہوزور آخر برائے نسبت است یعنی منوب
ساوی باشد و بقول ناصر می شخص بے پروا بہ باد پر۔ مقصود اینست کہ چنانکہ کاغذ بادور
مؤلف عرض کند کہ حاضرین عجم با صاحب ہوامی پردہ مہچان تراشہ چوب ہم در ہوامی پڑ
ناصر می اتفاق دارند و معنی لفظی این توجہ بر دیگر بیچ۔ (ار و و) لکڑی کا براہ جوارہ
ہو ادا رندہ کنایہ از بے توجہ۔ مخفی مباد کہ کشتی کے وقت گرتا ہے۔ مذکر۔
پروا بمعنی توجہ آمدہ و جادار و کہ معنی اول اللہ باد پران اصطلاح۔ بقول صاحب خمینہ

<p>خوانند و فرماید کہ در صراح ترجمہ و بور باد</p>	<p>کتاب از خوشامد گوی۔ دیگر کسی از محققین فارسی</p>
<p>پس پشت گفته و در تاج اسامی معنی و بور باد</p>	<p>زبان ذکر این نکر و مؤلف گوید کہ سمان</p>
<p>کہ سوے قبلہ آورده پس باد پس پشت بدین</p>	<p>باد پران باشد کہ برائے مہل گذشت غلطی</p>
<p>طریق بود کہ روسوی مشرق آورده باشد و آنرا</p>	<p>کتابت بیش نیست کہ مہل را منقوطہ کرد۔</p>
<p>باد غربی نیز گویند چنانکہ در صراح معنی صبا۔</p>	<p>(ارو) دیکھو باد پران کے پہلے معنی۔</p>
<p>(باد برین) می گویند و در تاج اسامی ترجمہ</p>	<p>باد پس پشت بقول بحر و ضمیمہ برہان</p>
<p>صبا آورده کہ بادیکہ از پس پشت آید چون</p>	<p>و ہفت و اندر باد غربی را گویند کہ لغری باد</p>
<p>روی بقباہ آری۔ صاحب استدلال بخارش</p>	<p>خوانند صاحب ہفت صراحت کردہ کہ کبیر</p>
<p>مؤنثہ عرض کند کہ (باد پس دست) را</p>	<p>وال مہل و ہنم باہ فارسی است۔ ضد صبا</p>
<p>مؤنثہ عرض کند کہ (باد پس پشت) گرفتن خلاف قیاس</p>	<p>مؤنثہ عرض کند کہ (باد پس پشت) گرفتن</p>
<p>است۔ دیگر محققین فارسی زبان ازین سکت</p>	<p>باد پس پشت یعنی بادیکہ از مغرب بطرف مشرق</p>
<p>استعمال ہم پیش نہ شد و معاصرین مجہول</p>	<p>و رد خلاف صبا و ازین بہت صبارا تہونا</p>
<p>بہ زبان ندارند۔ صحیف است دیگ مسیح۔</p>	<p>گویند پس استعمال این معنی تفسیری است (ارو)</p>
<p>(ارو) دیکھو باد پس پشت۔</p>	<p>پچھوا۔ بقباہ سفید۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔</p>
<p>باد پشت دست اصطلاح۔ بقول</p>	<p>دبور۔ باد قبلہ پچھم کی ہوا۔</p>
<p>سدمہ پشت دست است (سجراکاشی)۔</p>	<p>باد پس دست اصطلاح۔ بقول مؤید</p>
<p>از باد پشت دست تو بر سیدہ جهان و نہہ آسمان</p>	<p>بادی کہ از سوی قبل آید و بتازیش دبور</p>

<p>فنا وہ بہ کیا برقعاً صاحب انداز با و ذکر این کردہ خیال مؤلف با و یعنی یا نردھم اوست (اردو) پشت دست کا صدر۔ مذکر۔ اٹلے ہاتھ کا دھکا با و پچ اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و بروزن مار پچ ریسمانی کہ در ایام عید جشن از جانی آویزند و زنان و کودکان بران نشینند و در ہوا آیند و روند و فرماید کہ بہ این معنی بجائے حرف ثالث زلے نقطہ دار آمدہ و کتباہ از ارجوحہ کہ با و را طے کند ہم آمدہ۔ صاحب ناصر بنکر این فرماید کہ (اردو) جھولا۔ اسم مذکر۔ دیکھو اور کہ بعضے این را اور کہ گویند۔ خان آرزو با و پچیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بکر و سراج نوشتہ کہ بکرمانی این را کو اچو و بہار۔ معروف۔ صاحب آصفی از معنی با صفہانی پنجولی و در اوقات الفضل با پچ اور وہ ہر اسے معجزہ۔ صاحب سروری بکر این گوید کہ در بعض زبانہا کا از خوانند میرا با پچ (ابوالمثل ۵) ز تاک خوشہ فرو شستہ و ز با و توان با چو ہندوانی بر با و پچ باز گریز صاحب رشیدی فرماید کہ درین شعر با و پچ یعنی ریسمان طناب بازان معلوم می شود صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید کہ این بہانست کہ اہری از جوحہ نام دار و ہضم ہمزہ و سکون را و ہضم ہیم و سکون و او و فتح تہی مؤلف عربی کند کہ اسم فعل ترکیبی است یعنی پچہ با و یعنی طی کنندہ با و کہ پچیدن یعنی نور دیدن و طے کردن آمدہ و کتباہ از ارجوحہ کہ با و را طے کند (اردو) جھولا۔ اسم مذکر۔ دیکھو اور کہ با و پچیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بکر و بہار۔ معروف۔ صاحب آصفی از معنی مؤلف عربی کند کہ با و پچیدن در چیزے) پر شدن با و است در ان چیز چنانکہ شیخ شیراز گوید (۵) چو با و اندر شکم پچد فرو ہل ہا کہ با و اندر شکم بارست بر دل ہا (اردو) ہوا بھر جانا۔</p>	<p>فنا وہ بہ کیا برقعاً صاحب انداز با و ذکر این کردہ خیال مؤلف با و یعنی یا نردھم اوست (اردو) پشت دست کا صدر۔ مذکر۔ اٹلے ہاتھ کا دھکا با و پچ اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و بروزن مار پچ ریسمانی کہ در ایام عید جشن از جانی آویزند و زنان و کودکان بران نشینند و در ہوا آیند و روند و فرماید کہ بہ این معنی بجائے حرف ثالث زلے نقطہ دار آمدہ و کتباہ از ارجوحہ کہ با و را طے کند ہم آمدہ۔ صاحب ناصر بنکر این فرماید کہ (اردو) جھولا۔ اسم مذکر۔ دیکھو اور کہ بعضے این را اور کہ گویند۔ خان آرزو با و پچیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بکر و سراج نوشتہ کہ بکرمانی این را کو اچو و بہار۔ معروف۔ صاحب آصفی از معنی با صفہانی پنجولی و در اوقات الفضل با پچ اور وہ ہر اسے معجزہ۔ صاحب سروری بکر این گوید کہ در بعض زبانہا کا از خوانند میرا با پچ (ابوالمثل ۵) ز تاک خوشہ فرو شستہ و ز با و توان با چو ہندوانی بر با و پچ باز گریز</p>
--	--

<p>لا آبابی مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بے حاصل و ناکام یعنی کہ باور اپاید حاصلی نیاید و ذکرش بمعنی پنجم می آید پس این کنایہ باشد از مفلس۔ (خواجہ شیرازہ) چو با حرف نشینی و بادہ سیائی کا بیاد آر محبان باد سپار ایچ جا دارد کہ از زمین سندن معنی چہارم ہم گیریم (اردو) مفلس۔ بقول اصفیہ۔ ناوار۔ بے زر۔ دیکھو باد بدست۔ لا آبابی۔ بقول اصفیہ۔ عربی۔ بے خوف۔ بے ہاک۔ دلیر۔ (وزیر سہ) ملاوے لب سے لب ساقی لگاوے منھ سے منھ ساقی پھین رند لا آبابی مون تو مست لا آبابی ہے پھ آپ ہی نے تھلا آبابی پر۔ خافل۔ بے پروا۔ بے شرم کا بھی ذکر کیا۔ (۲) باد سپا۔ بقول برہان و بحر جامع و مؤید بے فائدہ گوے و دروغ گوے۔ بہار بہار و مؤید۔ بابا سے فارسی (۱) مردم مفلس و</p>	<p>باد سپا اصطلاح۔ بقول مؤید چو کی باشد کہ بچکان بدان بازی کنند۔ دیگر کیے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و مؤلف گوید کہ اگر سندا استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر پیراستن و معنی لفظی این صاف و پاک کنند باد (اردو) لٹو۔ مذکر۔ دیکھو باد افسرہ۔ باد پیش اصطلاح۔ بقول بحر و ضمیمہ برہان و شمس باد شرقی کہ عبری قبول خوانند۔ صاف ہفت کبیر وال مہلہ نوشتہ فرماید کہ باد صبا مؤلف گوید کہ مرکب اصنافی است و فارسیان بفتک اصنافت بر زبان دارند و مقابل باد پس پشت است و اشارہ این ہم در آنجا مذکور (اردو) باد صبا۔ مؤلف۔ دیکھو باد برین۔ باد صبا اصطلاح۔ بقول برہان و بحر جامع و مؤید۔ بابا سے فارسی (۱) مردم مفلس و</p>
--	---

عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پمانیدہ اسم فاعل ترکیبی است و بدین معنی کنایہ
 بادکنایہ از کسے کہ کار بے فائدہ و بے حاصل کہ سیاح و بیابان گردگو یا پمانیدہ باد است
 کند و دروغ گو ہم داخل ہمین معنی است۔ (ارو) سیاح۔ بقول آصفیہ یغری بیاحت
 آنا کہ بر معنی خیم خار فرسائی کرده اند پے بہ کرنے والا۔ جهان گرد۔ یہ کرنے اور پھرنے
 حقیقت نبرہ اندسند این از استاد لیبی والا۔ اسم مذکر۔
 ہمدرا انجامی آید (ارو) فضول بائین (۵) بادپیما۔ بقول سرور سی فائدہ ولی حاصل
 کرنے والا۔ جھوٹا۔ (استاد لیبی ۵) یکے بادپیما سے کم زن بود
 (۳۵) بادپیما۔ بقول برہان و بحر جامع و مؤید باد کہ از کینہ باخویش دشمن بود مؤلف
 کنایہ از اسپ و استر و شتر تیز رفتار مؤلف
 گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پمانیدہ بے حاصل کردن و این اسم فاعل ترکیبی
 باد و کنایہ از سبک سیر و تیز و مرادف است بمعنی ناکام۔ طرز بیان صاحب سرور
 باد پاک گذشت و لیکن اسپ و استر و شتر اسم فاعل ترکیبی را ظاہر نہیں کند و سند پیش
 تیز رفتار را نام نباشد بلکہ صفت شان جفیا کردہ اش بکار مافی خورد۔ صاحب مؤید
 است کہ سند استعمال پیش نشد (ارو) را بمعنی بیفائدہ گو آوردہ و این موافق قیاس
 و کچھو باد پاک کے پہلے معنی۔ است وہمانست کہ بر معنی دوم گذشت۔
 (۳) بادپیما۔ بقول برہان و بحر جامع و مؤید (ارو) و کچھو باد پیما کے دوسرے معنی۔
 مردم سیاح و بیابان گرد و مؤلف گوید کہ (۶) بادپیما۔ بقول شمس و مؤید بمعنی شراب خواہ

<p>مؤلف عرض کند که مخفف باده پیا باشد که چرخ بینائی پد (نظامی سه) زحل از دلو با قوی زائی پد خصم را دوده باد پیمائی پد (اردو) دروغ گوئی - بی حاصلی تیر فقا شراب خوار (اردو) شراب خوار شرابی سیاحت - شراب خواری - موثر -</p>	<p>مؤلف عرض کند که مخفف باده پیا باشد که چرخ بینائی پد (نظامی سه) زحل از دلو با قوی زائی پد خصم را دوده باد پیمائی پد (اردو) دروغ گوئی - بی حاصلی تیر فقا شراب خوار (اردو) شراب خوار شرابی سیاحت - شراب خواری - موثر -</p>
<p>باد و پیمودن مصدر اصطلاحی بقول برهان و بجز مؤید (۱) کنایه از کارها سے بی نفع و و سهوده و بیفائده کردن (۲) سخن غیر مستحق (۳) شراب خوردن - صاحبان سرور و رشیدی و جهانگیری و شمس بر معنی اول قاص (سروری ۱۵) پدر مذقی آهین سرد کوفت پد تو در باد پیمودنی صبح و شام پد مؤلف</p>	<p>باد و پیمودن مصدر اصطلاحی بقول برهان و بجز مؤید (۱) کنایه از کارها سے بی نفع و و سهوده و بیفائده کردن (۲) سخن غیر مستحق (۳) شراب خوردن - صاحبان سرور و رشیدی و جهانگیری و شمس بر معنی اول قاص (سروری ۱۵) پدر مذقی آهین سرد کوفت پد تو در باد پیمودنی صبح و شام پد مؤلف</p>
<p>باد و پیمائی اصطلاح - بزیاوت یا بے مصدر عرض کند که هر قدر معانی که بر لغت (باد و پیمائی) در آخر شامل باشد بر همه معانی مصدری گذشت در همین مصدر باشد که این اصل است و آن اسم فاعل ترکیبی و امر حافظین محققین بالاتساع کرده اند و بر معنی باد و پیمائی یکی در باد پیمائی یکی در غور نظر نموده اند (اردو) مجلس مونا - باد و پیمائی پد چنین بود است دائم راه و هم جھوٹ بولنا - بی فائده کام کرنا - تیر چیلنا -</p>	<p>باد و پیمائی اصطلاح - بزیاوت یا بے مصدر عرض کند که هر قدر معانی که بر لغت (باد و پیمائی) در آخر شامل باشد بر همه معانی مصدری گذشت در همین مصدر باشد که این اصل است و آن اسم فاعل ترکیبی و امر حافظین محققین بالاتساع کرده اند و بر معنی باد و پیمائی یکی در باد پیمائی یکی در غور نظر نموده اند (اردو) مجلس مونا - باد و پیمائی پد چنین بود است دائم راه و هم جھوٹ بولنا - بی فائده کام کرنا - تیر چیلنا -</p>

(۱۰۰۰۰۰)

(۱۰۰۰۰۰)

<p>سیاحت کرنا۔ شراب پینا۔</p>	<p>باشد از اینجاست که اہل سیستان این را باو</p>
<p>باو تازیانہ اصطلاح۔ بہار و گراہین کرد</p>	<p>نام نہاد ند یعنی تخی کہ باد شکم را نافع۔ قلب</p>
<p>از معنی ساکت مؤلف گوید کہ مرکب اصنافی</p>	<p>اضافت تخم باد و بعضی از معاصرین برانند</p>
<p>است بمعنی حقیقی یعنی ہوائی کہ بضر ب تازیانہ</p>	<p>کہ چون سخت بادیان گل بر آرد و شمرید کند</p>
<p>بجرت آید (شانی تگلو) آن دم قیامت</p>	<p>بشکل تخم و خوشہ با جاگیرد و چنان نازک باشد</p>
<p>است کہ آری بخت و خیر با از باو تازیانہ</p>	<p>کہ از ہوا بریزد۔ پس ہمین است وجہ تسمیہ</p>
<p>چو آتش سمند را پا (ارو) وہ ہوا جو کوڑ</p>	<p>این واللہ اعلم (ارو) دیکھو اقوامارٹون</p>
<p>کہ ضرب سے متحرک ہو۔ مؤنث۔</p>	<p>(۱) باد تفتک اصطلاح۔ بہار و گراہین</p>
<p>باد تخم اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و</p>	<p>(۲) باد تفتک کردہ از معنی ساکت دیگر</p>
<p>سروری و ہفت بروزن چار تخم رازیانہ</p>	<p>کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دو صفا</p>
<p>را گویند کہ بادیان باشد صاحب محیط ذکر</p>	<p>انند بذیل باد ذکر (۲) کردہ۔ ہر دو محققین</p>
<p>این کردہ حوالہ بادیان کند و بر بادیان فرما</p>	<p>از این میں سنا آرنند (۵) ہجو سیرغ کہ</p>
<p>کہ این را در سیستان باد تخم نامند مؤلف</p>	<p>طوفان نبرد از جایش پڑنے چو کجنگ کہ افتد</p>
<p>عرض کند کہ ماصراحت این بر (اقوامارٹون)</p>	<p>بہ دم باد تفتک بہار و در مصرع دوم</p>
<p>کردہ ایم صاحب شمس صراحت کردہ کہ</p>	<p>این شعر (باد تفتک) بدون نون نوشتہ و</p>
<p>این دارو برائے دفع باد مفید است بخیا</p>	<p>صاحب انند (باد تفتک) بنون نقل کردہ</p>
<p>ما مقصودش غیر از باد شکم نیست کہ ریا</p>	<p>اللہ العجب چه تصرف با کردہ اند۔ بہ تحقیق ما</p>

(باد تنگ) بادیت کہ بضر ب تنگ ب حرکت آید گفتم اند و عموماً طوفان باد تندر با شد و مرکب اضافی۔ محقق ہند نژاد (تیک چند بہا) باد گرد۔ بادیت مخصوص کہ تعریفش بجائے این را در کلام ابن سینا بحدف نون یافته خودش می آید (النوری ۵) تا بود تیرہ خاک باشد کہ دست تصف کا تیش تحریری کردہ وصافی آب بک تا بود باد تند و تیز آوری۔ پیچارہ دانست کہ (باد تنگ) ہم با ستنا (ولہ ۵) آب چشم و آتش دل نر بہت جان این شعر اصطلاح زبان فارسی است و سکون می برد پوچہ باد تند گاہ از روی خاک اندر قفا محققین را اعتنا نکرد و باد تنگ را ہم نریا (ارو ۱) تند ہوا تیز ہوا۔ مؤنث صاحب نون ذکر کردہ بخیال او (۱) محقق (۲) باشد۔ اصف نے تندر اور تیز کا ذکر فرمایا ہے۔

و یہ تحقیق ما (۱) اصل است و (۲) تصحیف باد تنگ بستہ اصطلاح۔ بقول بحر اسپ بہار (ارو ۱) وہ ہوا جو ضرب بندوق سے متحرک ہو۔ مؤنث۔

باد تند استعمال۔ بقول اندر جوان فرنگ باد تندر و طوفان و گرد باد۔ دیگر کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و محقق ہند نژاد بر معنی حقیقی غور فرمود۔ ہر باد تند بار بر پشت بار دار محکم سازند (الخ) بخیال طوفان و گرد باد نباشد۔ یہ تحقیق ما بادے کہ بتندی وز آواز بہ ترکیب تو صیغی باد تندر بر پشت اسپ قرار گیرد اندر میسورت

سعی لفظی این ہوائی کہ بروتنگت بستہ باشند	باد کمان نشست گرد خمیر پڑ (میر معزی ۵)
و گنایہ باشد از اسپ (ار و و) دیکھو آب	باد نصرت جست تاشد نیز او شد باد پائے پڑ
باد تیر اصطلاح - صاحب بہار عجم ذکر این	آب بدعت رفت تاشمیر او شد آبدار پڑ
کر وہ و صاحب انند بیل باد این را آورده	(خسرو ۵) کہ میرانہ جنیت را کہ میدان
ہر دو از صراحت معنی ساکت مؤلف عرضا	عنبر آگین شد پڑ کد امی باد می جنید کہ بومی
کنند کہ از قبیل باد تنگ مرگب اضافی باشد	باد یاسمین آمد پڑ (ار و و) ہوا تیر چلنا ہوا چلنا
کہ گذشت مراد از ہوائی کہ بضر ب تیر حرکت	اصطلاح - بقول غیاث وانند
آید (۵) باد تیرت غنچہ دل را نواخت پڑ	بادیست مخالف مزاج آدمی چنانکہ در کتب
رو ظہوری در جگر پیمان شکن پڑ (ار و و)	طبیہ مذمت آن بسیار مذکور است مؤلف
وہ ہوا جو تیر چلانے سے متحرک ہو - موٹا	عرض کنند کہ بر باد برین) اشارہ این کردیم
(الف) باد جستن مصدر اصطلاحی - منا	مرگب اضافی است بمعنی تحقیقی - ضد باد شامال
(ب) باد چلیدن بحر عجم نسبت (الف)	(ار و و) وہ ہوا جو جنوب کے سمت سے
بر معروف قانع و بہار و صاحب انند ہم نسبت	چلتی ہے جو اطبا کی تحقیق میں انسان کے
ہر دو - مؤلف عرض کنند کہ معنی وزیدن	مخالف مزاج ہوتی ہے (موٹا) -
باد و حرکت کردن آن و در (الف) اشارہ	اصطلاحی - بقول منا
بہ تیزی باد بر خلاف (ب) (النوری ۵)	بحر عجم معروف - صاحب آصفی ہم ذکر این
بر آستانہ قدرش قصانیا روگفت پڑ کہ	کر وہ از معنی ساکت مؤلف عرض کنند کہ

مرادف (باد حستن) باشد کہ گذشت (ابو الفرج) بکون کی حرکت کی ہوا۔ موٹٹ۔	مرادف (باد حستن) باشد کہ گذشت (ابو الفرج) بکون کی حرکت کی ہوا۔ موٹٹ۔
رو کی (س) این باد نمی جہد۔ بدانجا کہ تویی باد و حکم اصطلاح۔ بقول اندکوالہ غیاث	رو کی (س) این باد نمی جہد۔ بدانجا کہ تویی باد و حکم اصطلاح۔ بقول اندکوالہ غیاث
این آب نمی رود بجوی دیگر باد (ارو) و جوباد کبیر وال و کسر حائے حطی و تشدید کاف تازی	این آب نمی رود بجوی دیگر باد (ارو) و جوباد کبیر وال و کسر حائے حطی و تشدید کاف تازی
باد چشم اصطلاح۔ بقول صاحب شمس لغت	باد چشم اصطلاح۔ بقول صاحب شمس لغت
فارسی است یعنی پلک چشم عرب این را جمن و این مرکب است چه حکم بمعنی خارش و چون	فارسی است یعنی پلک چشم عرب این را جمن و این مرکب است چه حکم بمعنی خارش و چون
گویند موتلف عرض کند کہ معنی لغتی این باد	گویند موتلف عرض کند کہ معنی لغتی این باد
است باز کہ از حرکت چشم وزد۔ جاورد محتلی می شود حالتی مثل خارش بهم میرسد موتلف	است باز کہ از حرکت چشم وزد۔ جاورد محتلی می شود حالتی مثل خارش بهم میرسد موتلف
کنایہ از حرکت پلک چشم ولیکن استعمال باد عرض کند کہ باد بمعنی تندی و تیزی بمعنی باد	کنایہ از حرکت پلک چشم ولیکن استعمال باد عرض کند کہ باد بمعنی تندی و تیزی بمعنی باد
معنی بیان کرده صاحب شمس از منظر ماگذشت گذشت پس مرکب اضافی باشد بمعنی تیزی	معنی بیان کرده صاحب شمس از منظر ماگذشت گذشت پس مرکب اضافی باشد بمعنی تیزی
و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت باد خارش و آنانکہ باد را بمعنی مرض گرفته اند چنانکہ	و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت باد خارش و آنانکہ باد را بمعنی مرض گرفته اند چنانکہ
معاصرین عجم ہم بزبان ندارند۔ استعمال باد بر معنی شانزدہم باد مذکور شد پیش شان معنی	معاصرین عجم ہم بزبان ندارند۔ استعمال باد بر معنی شانزدہم باد مذکور شد پیش شان معنی
این بمعنی حقیقی عیبی ندارد چنانکہ ما در کلام خود باد فعلی این مرض خارش باشد۔ بامی حال استعمال	این بمعنی حقیقی عیبی ندارد چنانکہ ما در کلام خود باد فعلی این مرض خارش باشد۔ بامی حال استعمال
گفتہ ایم (س) باد چشم تو تیا ساز و غبار راہ باد این بمعنی خاص محتاج سند استعمال است۔	گفتہ ایم (س) باد چشم تو تیا ساز و غبار راہ باد این بمعنی خاص محتاج سند استعمال است۔
را باد آب چشم ز آتش عشق تو در یامی کند باد معاصرین عجم بزبان ندارند (ارو)	را باد آب چشم ز آتش عشق تو در یامی کند باد معاصرین عجم بزبان ندارند (ارو)
مقصود ما از باد چشم در اینجا ہواست کہ ب حرکت باد عورتون کی شہوت۔ صاحب آصفیہ نے	مقصود ما از باد چشم در اینجا ہواست کہ ب حرکت باد عورتون کی شہوت۔ صاحب آصفیہ نے
پلک متحرک شود تا آنکہ سند او عاے صاحب باد چیل پر فرمایا ہے۔ اسم موٹٹ۔ انگ مستی	پلک متحرک شود تا آنکہ سند او عاے صاحب باد چیل پر فرمایا ہے۔ اسم موٹٹ۔ انگ مستی
شمس بست نیاید اعتبار را شاید (ارو)۔ باہ۔ شہوت۔ دکن میں یہ لفظ مخصوص ہے۔	شمس بست نیاید اعتبار را شاید (ارو)۔ باہ۔ شہوت۔ دکن میں یہ لفظ مخصوص ہے۔

عورتوں کی شہوت کے لئے۔

(۵) بگاہ موج تو از باد خامہ خسرو پانہرار

باد خامہ اصطلاح۔ بقول صاحب شمس

زلزلہ در خوا بگاہ خاقانیت پاد و جاوارو

لغت فارسی است و علقی است معروف

کہ در اینجا باد را بمعنی صدمہ یا شدت و بیاری

کہ در جسم اسپان عارض شود۔ دیگر کہے از

گیریم کہ بر معنی پانزدہم و ہفتدہمیش گذشت

محققین فارسی زبان ذکر این نکرد۔ مؤلف

صاحب انڈینیل لفظ باد ذکر باو خامہ

عرض کند کہ خارش اسپان را متقدمین باد خامہ

کرده است و از معنیش سکوت و زریدہ

می گفتند کہ مرض بادی است کہ خارش پیدا

(ارو) وہ ہوا جو قلم کی روانی سے تھوڑی ہو۔

می کند و رجلد و گویند کہ چون ہضم صالح نشود

باد خامہ اصطلاح۔ بقول برہان و رشید

از ہضم غیر صالح این مرض عارض شود۔ فایر

وسراج باخائے نقطہ دار بر وزن آسمان باد

صالح را پختہ و غیر صالح را خام گویند و از

و گذر گاہ باد باشد مطلقا خواہ در بلندی خواہ

باد خام اشارہ بسوی ہمان است (ارو)

در پستی صاحب جامع فرما کہ یہ خانہ کہ باد گیردا

گھوڑوں کی کھجلی (موتھ) گھوڑوں کا جلد

باشد بہار گوید کہ ظاہر با اصطلاح بیکان

مرض جس سے جلد پر چٹھے پڑ جاتے ہیں۔

اسفل را گویند و در اصل خانہ باد بود کہ قلب

باد خامہ استعمال۔ بہار ذکر این کرده از

استعمال کرده اند مؤلف عرض کند کہ قلب

معنی ساکت مؤلف گوید کہ مرکب اضافی

محصن نیست بلکہ تخفیف ہم کہ اصل این خانہ

است بمعنی حقیقی کنایہ از باد سے کہ بکرت

بود و قلب این باد خانہ و منقش (بادخان)

قلم متحرک شود کہ ہوائے نازکی است (خیر و

ہائے ہوز حذف شد (کسانی سے) ہر چو

<p>صاحب ناصری فرماید کہ صحت این چشمہ مشہور است و صاحب جهانگیری فرماید کہ شیخ آذری در کتاب غرائب الدنيا و عجائب العلیا نظم فرموده (۵) شہر قوش کہ دامغان دانند قریہ بہت کش ہوا خوانند بہ بہت مشہور از آن ہر از مقام چشمہ آب باد خوانی نام</p>	<p>چند از دست خلق بہ باد چگونہ ہمد از باد خان نسبت معنی بیان کردہ صاحب جامع شتاق سند استعمال باشیم ولیکن خلاف قیاس نیست (اردو) وہ دریکہ یاروشندان جو ہو کہ لئے مکان میں بنایا جاسا (۲) وہ مکان جس میں دریکہ یاروشندان ہو (مذکر)</p>
<p>اور زنی حائض از رکوی پلید ہ اندران اکتذ کسی کہ رسیدہ از حوالی آن بر آید باد بر کند باد خاک از آن بنیاد ہ مؤلف عرض کند کہ بے یائے نسبت منسوب بہ باد خان است</p>	<p>اصطلاح بقول سروری و رشیدی بادگیر مؤلف عرض کند کہ اصل بادخان و حقیقت ماخذ این ہمد را بنجان مذکور (اردو) دیکھو بادخان۔</p>
<p>یعنی چیزی کہ نسبت دارد بدریکہ ہوائی بخیا مادرین چشمہ کان گوگرد است و آبش جوش میزند از اینجاست کہ صاحب ناصری صراحت کردہ کہ صحت این چشمہ معروف۔ آنکہ از خرقہ نجس این را محفوظ کردن می خوانند و باد می ترسانند۔ فعل شان خالی از نیست نمی خواہند کہ این چشمہ مغتنم را نجس و</p>	<p>اصطلاح بقول سروری نام چشمہ ایست و حوالی دامغان و مشہور است کہ اگر خرقہ نجس در آن اندازند طوفان باد شود۔ صاحبان برہان و جامع و مؤید ذکر این کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ در باب سالک و مالک بران مشفق اند و شیخ آذری در عجائب الدنيا نیز آورده</p>

ناپاک کتندونی خواہند کہ کار جامہ شوئی از و
گیرند مقصودشان خراپن نباشد کہ غسل بیمار
را مخصوص باشد و بس (ارو و) حوالی
و اسمان میں ایک مشہور چشمہ ہے جسکو فارسی
نے بادخانی سے موسوم کیا ہے اور یہ بات
مشہور ہے کہ جو شخص اس چشمہ میں غسل کرے
میجھ و تندرست ہوتا ہے۔ اس کا پانی پر بوش
اور غالباً اوس میں گندک کی کان ہے۔
بادخانیہ اصطلاح بقول اندسجواۃ فرنگ
فرنگ مرضی است معروف و استسقار اہم
گویند و این لغت فارسی است۔ صاحب
فرنگ آصفیہ کہ محقق زبان اردو است
ذکر این کردہ گوید کہ فتق و شقاق را گویند
بہ تحقیق ما مرضی است۔ انسان و بہائم را
کہ خایہ اش بزرگ شود و بس۔ استسقار
ازین مرض تعلقے نیست و شقاق ہم غیر
متعلق ازین کہ آن مرض جلد است کہ
جلد شوق شود و تحقیق اطباء فرنگ آنت کہ
بزرگی و کلانی خایہ یا از آب باشد یا لحم و
صاحب غیاث بر فتق فرماید کہ نام بیماری
کہ خصیہ کلان شود۔ و صاحب منتخب بر فتق
گوید کہ باد و خصیہ پیدا آید با بھلہ باد خایہ
مرضی است کہ از ان خایہ کلان شود و بہ
انسان و بہائم عارض گردد۔ فک اصناف
باشد و صراحت مزید بر (باد فتق) می آید
(ارو و) بادخانیہ بقول آصفیہ فارسی۔
اسم مذکر۔ ایک بیماری ہے جس سے فوطے
بڑھ جاتے ہیں۔ فتق۔ شقاق۔ گھوڑے کے
فوطے بڑھنے کا مرض۔ اور ہماری تحقیق میں
اسکی تخصیص نہیں ہے۔ حسب
آصفیہ نے فتق پر فرمایا ہے کہ اسم مذکر۔ عربی
ایک مرض کا نام جس سے آدمی کے خصیے یا
فوطے بڑھ جاتے ہیں۔
اصطلاح۔ مرکب اصنافی است

<p>بمعنی بادے کہ در موسم خزان وز دو خزان گردان بدان مثال کہ از کاغذ آسیا ہا آرند فصلی است از فصول اربعہ کہ ترجمہ آن معنی کو دوکان سو سے بالازر بادخن ہا صاحب جامع خریف است و تعریف کتلش بجائے خوردش بر معنی دوم قانع و فرماید کہ خانہ کہ بادگیر داشتہ می آید (انوری ۵) تا ز باد خزان بر شاہا باشد و صاحب رشیدی بر معنی اول صاحب زرد و در ہم ہا تا کند باد و مبادر با غما نقش و جہانگیری بذکر معنی دوم از حکیم سنائی سند آورده نکار ہا (ار ۹۰) جاژون کی ہوا جس سے (۵۷) باش تا اعتنا سے خود بر خود گویا بی زحق دخون کہ پتے زرد ہو گیا کہ جاتے ہیں۔ باد خزان پڑ باش تا برف نہندت نامہ ستر و علن پڑ باش بھی کہہ سکتے ہیں افی البیدیہ حضرت جلیل آنکہ کین رعونت بود خواب بہشان پڑ والی جانشین امیر میانی (۵) اڑے سرتن سے آنکہ کین ترقع بود باد باخن ہا بخیاں ما ازین ایسے جہ طرح پت جھڑ ہو گلشن میں ہا کسی کی سند معنی اول پیدا است نہ معنی دوم خان آرزو تبع مقل من چلی باد خزان ہو کر پڑ در سراج گوید کہ مخفف بادخان است بمعنی بادگیر بادخن اصطلاح۔ بقول بر بان بروزن و جاے وزیدن باد مؤلف عرض کند کہ بابا باوزن را رکندر باد را گویند و بادگیر (۲) تعریف بیان کردہ خان آرزو اتفاق دایم خانہ بادگیر را ہم چہ خن بمعنی خانہ ہم آمدہ۔ بادگیر و جاے وزیدن باد ہر دو یکی است صاحب سروری بذکر ہر دو معنی از حکیم لای معنی دوم و خصوصاً صراحتی کہ صاحب جامع سند آرد (۱۵) وقت سحر بقطب فلک بر وجہانگیری نسبت معنی دوم کردہ بغلطی اندازد بنات نعش ہا چونانہ شگفتہ و را گلستان طن حاصل اینست کہ بادخن مخفف بادخان و</p>	<p>بمعنی بادے کہ در موسم خزان وز دو خزان گردان بدان مثال کہ از کاغذ آسیا ہا آرند فصلی است از فصول اربعہ کہ ترجمہ آن معنی کو دوکان سو سے بالازر بادخن ہا صاحب جامع خریف است و تعریف کتلش بجائے خوردش بر معنی دوم قانع و فرماید کہ خانہ کہ بادگیر داشتہ می آید (انوری ۵) تا ز باد خزان بر شاہا باشد و صاحب رشیدی بر معنی اول صاحب زرد و در ہم ہا تا کند باد و مبادر با غما نقش و جہانگیری بذکر معنی دوم از حکیم سنائی سند آورده نکار ہا (ار ۹۰) جاژون کی ہوا جس سے (۵۷) باش تا اعتنا سے خود بر خود گویا بی زحق دخون کہ پتے زرد ہو گیا کہ جاتے ہیں۔ باد خزان پڑ باش تا برف نہندت نامہ ستر و علن پڑ باش بھی کہہ سکتے ہیں افی البیدیہ حضرت جلیل آنکہ کین رعونت بود خواب بہشان پڑ والی جانشین امیر میانی (۵) اڑے سرتن سے آنکہ کین ترقع بود باد باخن ہا بخیاں ما ازین ایسے جہ طرح پت جھڑ ہو گلشن میں ہا کسی کی سند معنی اول پیدا است نہ معنی دوم خان آرزو تبع مقل من چلی باد خزان ہو کر پڑ در سراج گوید کہ مخفف بادخان است بمعنی بادگیر بادخن اصطلاح۔ بقول بر بان بروزن و جاے وزیدن باد مؤلف عرض کند کہ بابا باوزن را رکندر باد را گویند و بادگیر (۲) تعریف بیان کردہ خان آرزو اتفاق دایم خانہ بادگیر را ہم چہ خن بمعنی خانہ ہم آمدہ۔ بادگیر و جاے وزیدن باد ہر دو یکی است صاحب سروری بذکر ہر دو معنی از حکیم لای معنی دوم و خصوصاً صراحتی کہ صاحب جامع سند آرد (۱۵) وقت سحر بقطب فلک بر وجہانگیری نسبت معنی دوم کردہ بغلطی اندازد بنات نعش ہا چونانہ شگفتہ و را گلستان طن حاصل اینست کہ بادخن مخفف بادخان و</p>
---	---

<p>جادار و کہ پرندہ مخصوص باد بخورد می کشد۔ متعریف کاتش بر باد خورک می آید۔ نسبت معنی دوم عرض می شود کہ مرض باد خایہ را باد خوار نام کردن خلاف قیاس است سکو</p>	<p>بادخان مختلف بادخانہ باشد و بس و بادخانہ قلب اصناف خانہ باد یعنی خانہ کہ بوسیله آن باد حاصل شود و رگنذر باد و بادگیر نہ خانہ کہ بادگیر داشتہ باد اسناد استعمال کہ بالا گذشت مؤید خیال ماست</p>
<p>محققین معاصرین عجم جازت نمی دید کہ این معنی را بدون سند استعمال تسلیم کنیم (ار و و) (۱)</p>	<p>(ار و و) و کچو بادخان - باد خوار اصطلاح - بقول شمس لغت فارسی</p>
<p>دکچو باد خورک (۲) دکچو باد خایہ کا ترجمہ - باد خوان اصطلاح - بقول برہان و بحر و</p>	<p>است (۱) نام پرندہ ایست کہ اورا باد خورا نیز گویند۔ صاحب انشد بکر معنی اول فرماید کہ</p>
<p>جامع و رشیدی و (جہانگیری و ضمیمہ) با و او معدولہ بروزن شادمان کنایہ از مردم</p>	<p>(۲) نیز باد خایہ را گویند۔ صاحب آصفی بکوالہ بہار گوید کہ باد خور و باد خوار مرضی است</p>
<p>ہرزہ گوی و خوشامد گوی و معرف - بہار گویند کہ شخصیکہ انساب مردم نام بنام یاد کند بر</p>	<p>مخصوص اسپ مؤلف عرض کند کہ ما - در بہار عجم این را نیافتیم۔ و محققین فارسی</p>
<p>سبیل مدح و آن را در عرف ہند بھاٹ خوانند۔ صاحب آصفی این را کنایہ خوشامد</p>	<p>زبان ازین اصطلاح ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند البتہ باد خورک بمعنی اول می</p>
<p>گوئی قرار دادہ و پے بحقیقت نبرده یا کاتش یای زائد رایای مصدری کرد و آنچه بہار</p>	<p>و باد خوار ہم بہین معنی خلاف قیاس نیست اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ</p>
<p>بھاٹ را ترجمہ ہندی قرار دادہ است</p>	<p>اسم فاعل ترکیبی است بمعنی باد خورندہ -</p>

<p>عاصرین هم این مصدر یا مشتقاتش را بر زبان ندارند. صاحب اصفیٰ موجود نیست و لیکن بی حقیقت نبوده (اروو) هوا کو بوزن پاوخوانی اصطلاح بقول شمس و رشیدی</p>	<p>غور طلب است بجای مولف اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بیان جوانی دارند و کنایه از هرزه گو و خوشامد گو و گیر پیچ (اروو) خوشامد گو. بقول اصفیه فارسی پیوده گو یا و</p>
<p>مرادف (باد خانی) که بدون واو گذشت دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده هر دو محققین نازک خیال این را اصل خیال کرده اند</p>	<p>پاوخواندن مصدر اصطلاحی صاحب اصفیٰ ذکر این کرده از معنی ساکت و بستن</p>
<p>را بدون واو مخففتش ولیکن معنی چنین است. ماصراحت ماخذ (باد خانی) هم را بنجا کرده ایم و خبر این نیست که وجود این</p>	<p>اصطلاح (پاوخوان) را پیش می کند مولف عرض کند که اگر (پاوخوان) را امر حاضر (پاوخوان) را امر حاضر است بمعنی</p>
<p>زیادت و او نتیجه کم غوری صاحبان شمس و رشیدی است (اروو) و کیهو باد خانی - اصطلاح بقول صاحب بحر و ضمیمه</p>	<p>که امر حاضرش (خوان) را با لفظ پاو مرکب کرده اند پس بوسید استعمال</p>
<p>برهان بر وزن تاجور (۱) بعضی باو گیر است دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت اگر سند استعمال این بدست آید تو انیم عرض کرد</p>	<p>مصدرش قائم کردن و ادعای همه معانی مصدری داشتن که بر (پاوخوان) گذشت قابل غور. از اینجاست که محققین فارسی زبان ذکر این مصدر نکرده اند و</p>

<p>یعنی ملاقی شونذہ با باد و کنا یہ از گیر مذہ با و معاصرین عجم بر زبان نزار مذو (۲) بہ تحقیق ما مرضی کہ بہایم را عارض شود کہ شکم از باد پر گردد۔ معنی لفظی این باد خوردہ اسم مفعول ترکیبی و کنا از مرض مذکور (میرحبی شیرازی ۵) شکم فیل از ہوا چون چرخ پر گردد پگرائی اشتہار باد خورد گرد (ارو ۱۰) (۱) دیکھو بادضان (۲) باد چار پائیون کی ایک بیماری کا نام ہے جو نفخ شکم سے عارض ہوتی ہے۔ صاحب اصفیہ نے باد خورد پر فرمایا ہے کہ فارسی اسم مذکر ایک بیماری ہے جس سے گھوڑے کے بال اڑ جاتے ہیں۔ ہمارا خیال یہ ہے کہ یہ اسی بیماری نفخ شکم کا اثر ہوگا۔</p>	<p>و صاحب معنی نقل نگارش مؤلف کہ یک سنہ (الف) بمعنی بیان کردہ اش نیست بلکہ متعلق بہ ماضی قریب مصدر (ب) باشد۔ (میرخسرو ۵) سحر کہ غنیہ سکر باد پان خوردہ است در پردہ ڈبران سرخی رو بد پگواہی گر نہان وارد ہوا از کلام باقر کاشی کہ ہم او آورده می کشاید کہ اب بمعنی کلان شدن شکم ہایم باشد گویا کہ با خورد دست و ہونڈا دست اسپت گیر مہ کہ رخس رستم گرد و چون پیر شود بلا سے مبرم گرد و ہا ہر چند کہ بادی خورد روز بر دن ہا عرش بسیار و قیمتش کم گرد و پانجیل ماتساح بہار است کہ باد خورد را کہ بدون دال مہلہ دوم بجائش ہشت (باد خورد) ہشت</p>
<p>اصطلاح و (مصدر مطلق) و بر معنی کلام میرخسرو و خورد نکر و کہ (باد خورد) بہار مذکر (الف و ب) چہ معنی وارد شاق سنا استعمال ہاشیم (ارو) (الف) دیکھو باد خورد (ب) ہوا کھانا۔ بقول آصف چہل قدمی کرنا۔ ہوا خوردی کرنا۔ صبح و شام</p>	<p>اصطلاح و (مصدر مطلق) و بر معنی کلام میرخسرو و خورد نکر و کہ (باد خورد) بہار مذکر (الف و ب) چہ معنی وارد شاق سنا استعمال ہاشیم (ارو) (الف) دیکھو باد خورد (ب) ہوا کھانا۔ بقول آصف چہل قدمی کرنا۔ ہوا خوردی کرنا۔ صبح و شام</p>

<p>صاحب محیط برخطاف گوید کہ بفارسی پرستوک گویند و خیال ما ابا خورک (طائر سے غیر از پرستوک باشد کہ صفت (با خورک) متعلق بہ وجہ تسمیہ آن در پرستوک نیست کافی آخر</p>	<p>بگونا (دوغ سے) دوغ گواہ گو بگرو سے ملاقات نہیں پہنچے ہم نے برسوں اسی تلمش کی کہنا ہے۔۔۔ پانویں کتاب میں ہے۔۔۔ خورک مراد ہے۔۔۔</p>
<p>برائے تصغیر باشد حیف است کہ اسم این طائر در دیگر السنہ منقول نہ شد (اردو) با خورک۔ فارسی میں ایک چھوٹے سے پرند کا نام ہے جو سیاہ رنگ کا ہوتا ہے اور ہیشہ پرواز میں رہتا ہے اور اسکی غذا موم ہے اباہیل کی تعریف پرستوک پر بیان ہوئی۔ با خورک (اردو) مصدر اصطلاحی۔ استعمال</p>	<p>با خورک (اصطلاح) بقول بہار۔ مرضی اس میں مجاز ہے۔ دیگر کہے از تفسیقین فارسی ذکر این نر و وسد سے کہ برائے استعمال از کلام میر خسر و پیش گرزہ است ہانست کہ بذیل (با خورک) نقلش کردہ ایم کہ بکار این نمی خورد۔ جز این نیست کہ بہار عورت کرد و کیفیت این مرض بر با خورک مذکور شد (اردو) و کھو با خورک۔</p>
<p>ابن برہمی دوم با خورک گذشت از قبیل کاہ نور و کرون سندین ہم پید را بنام کرد (اردو) سلب کرنا باقی کرنا با خورک (اصطلاح) بقول بہار (ضمیمہ) سکون او و سکون (۱) را بگذرا (۲) خانہ باویہ وارہ و صاحب جامع گوید کہ مراد با خورک و بہ معنی دوم قانع و بقول سرورنی مراد با خورک۔ سندیش کردہ اش ہانست کہ از کلام کہانی</p>	<p>با خورک (اصطلاح) بقول بہار و کج و جامع و سراج در غلی است سیاہ و کوچک و او پیوستہ در پرواز می باشد گویند غذا او باد است و اگر در جانی شیند و گیر نتواند برخاست و بعضی گوید اباہیل ہانست</p>